

Tatiana Nogailic

MOLDOVENII ÎN ITALIA

GLOBALIZAREA, EFECTELE MIGRAȚIEI
ȘI ASOCIEREA DIASPORALĂ

Tatiana Nogailic

Moldovenii în Italia

Globalizarea, efectele migrației
și asocierea diasporală

Chișinău 2016

Asociația **Assomoldave** a fost creată din inițiativa câtorva femei de la Roma la 14/08/2004. Scopurile constituirii asociației sunt apărarea drepturilor civile și universale ale femeilor din Moldova pentru menținerea tradițiilor și valorilor culturale, menținerea legăturilor cu țara de origine. Scopurile și obiectivele sunt realizate prin intermediul acțiunilor de asistență directă acordată persoanelor ce solicită ajutor, inclusiv organizând întâlniri tematice și printr-o activitate intensă de informare prin intermediul comunicatelor pe suport de hârtie și prin intermediul blogurilor și a mijloacelor multimediale în rețeaua web: <http://asomoldave.blogspot.it/>

Președinte: Tatiana Nogailic

Mediator Intercultural si Religios.

Operator profesionist pentru inserarea socială și de angajare

în câmpul muncii a cetățenilor străini în Italia.

Laureata in Stiinte Sociale la Universitatea “Angelicum” din Roma.

Voluntară UNICEF.

Cu gânduri bune și respect din Roma, Italia:

Elaborat de către ----- Tatiana Nogailic

Editat de către ----- Tatiana Nogailic

Publicat de către ----- Asociația Moldovenilor din Italia: „AssoMoldave”,

Tel: 0039 3294754598

Skype: nogailic

E-mail: assomoldave@gmail.com

<http://twitter.com/assomoldave>

<http://assomoldaveroma.blogspot.com/>

<http://www.youtube.com/assomoldave>

<http://picasaweb.google.it/assomoldave>

<http://www.odnoklassniki.ru/assomoldave>

<http://www.facebook.com/assomoldave>

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Moldovenii în Italia: Globalizarea, efectele migrației și asocierea diasporală / Asoc.

Moldovenilor din Italia "AssoMoldave"; elab. de Tatiana Nogailic; trad. din lb. ital. în rom. de Vizir Varvara. – Chișinău S. n., 2016 (Tipogr. "Balacron"). – 108 p.

Bibliogr.: p. 92-94. – 1000 ex.

ISBN 978-9975-128-69-8

Toate drepturile sunt rezervate. Nici o parte a prezenței publicații nu poate fi reprodusă, păstrată pe un sistem de căutare a informației sau transmisă sub orice formă prin intermediul unor mijloace electronice, mecanice, de fotocopiere, înregistrare sau altfel fără permisiunea scrisă prealabilă a editorului.

CUPRINS:	
ÎNTRUDUCERE	12
 CAP. 1 Globalizarea, efectele și prețul migrației moldovenești în Italia	
1.1 Premisele și condițiile fenomenului migrației	17
1.2 Globalizarea și sănătatea emigranților	19
1.3 Exodul și efectele emigrării asupra familiilor contemporane	30
1.4 Aspecte legislative	38
 CAP. 2 Femeia moldoveancă în societatea italiană	
2.1 Prezența moldovenilor în Italia	43
2.2 Ruta infernală al femeilor din Moldova în drum spre Italia	49
2.3 Îngrijitoarea (badante) și noul stat social privat	50
2.4 Caracteristicile activității unei îngrijitoare	53
2.5 Procese de integrare	62
2.6 Discriminarea în câmpul muncii	63
 CAP. 3 Procesul de Asociere	
3.1 Fenomenul asocierii	67
3.2 Factorii care condiționează asociaționismul emigranților moldoveni: 1 Cultura colectivistă, 2 Religia, 3 Identitatea națională	68
3.3 Sondaj cu privire la asociațiile moldovenești din Italia: 1 Caracteristicile structurii asociative, 2 Sentimentul participativ, 3 Operativitate, 4 Canale de colaborare directe și la distanță, 5 Interacțiune cu teritoriul	72
 Concluzie	 89
Bibliografie	92
Sitografie	95
Anexe cu date statistice 2015 Italia Lavoro	98

Fenomenul migrației feminine din Republica Moldova

Stela Stîngaci
Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar
al Republicii Moldova în Italia
roma@mfa.md

Peste două treimi din numeroasa comunitate a moldovenilor din Italia o constituie femeile noastre. Majoritatea sunt angajate în activitățile de asistență familială, o muncă care implică mari sacrificii și efort.

Fenomenul migrației feminine din Republica Moldova spre Italia a avut și are un impact social, economic și cultural semnificativ atât în țara de origine, cât și în cea de destinație. În pofida acestui fapt, rămâne încă puțin studiat și puțin înțeles.

Meritul studiului este de a fi vărsat lumină asupra acestui fenomen de amploare, de a-l fi abordat într-o manieră cuprinzătoare și aprofundată, în toată complexitatea sa.

Avem în față o lucrare inedită, cu un bogat material factologic și statistic, imprimată de trăirile și experiența personală a autoarei, cu certitudine interesantă și utilă pentru a înțelege mai bine și a căuta soluții pentru multiplele probleme pe care le generează migrația feminină.

Autoarea vine cu sugestii și concluzii relevante despre rolul asociaționismului printre femei, ca forme de agregare care facilitează socializarea, informarea reciprocă, conștientizarea drepturilor și a obligațiilor, integrarea în societatea țării-gazdă și, totodată, menținerea legăturilor cu țara de origine.

Adresez sincere felicitări autoarei Tatiana Nogailîc pentru această reușită și, mai cu seamă, pentru faptul că multe dintre recomandările și concluziile pe care le face le-a tradus deja în fapte frumoase. Merită tot respectul și recunoștința noastră pentru angajamentului său ferm în dezvoltarea asociaționismului, a voluntariatului, a cetățeniei active, aducând astfel o contribuție valoroasă la creșterea calitativă și la consolidarea comunității noastre din Italia și nu numai.

Spre o societate deschisa si incluzivă

Rodolfo Giorgetti, Italia Lavoro

Responsabil pe Departamentul Imigratiei
si Proiecte (Mobilitatea fortei de munca)

la Italia Lavoro S.p.A.
rgiorgetti@italialavoro.it

Migrația spre țara noastră a femeilor din Moldova, tema acestei lucrări, este un fenomen foarte răspândit și, totodată, aproape ignorat de mass-media, de societatea civilă și de către instituțiile statului. O armată tăcută despre care cunoaștem foarte puțin, decât doar din statisticile reci, dar care are un rol fundamental, contribuind în mod determinant la acoperirea unui gol lăsat de către Stat în sistemul de welfare, cu o referire specială la activitatea de îngrijire și asistență a bătrânilor, a copiilor, a persoanelor cu dizabilități.

Pornind de la o scurtă prezentare a istoriei țării sale, Moldova, o republică ex-sovietică mică și puțin cunoscută – conform datelor cea mai săracă țară din Europa – Tatiana a descris condițiile istorice, economice și sociale care au dus la un fenomen migrațional atât de important, care s-a îndreptat și care continuă spre țările Uniunii Europene. Bărbați și, în special, femei, nevoiți să-și lase propria țară, pe cei dragi, în căutarea unei vieți mai bune.

Prin intermediul unor episoade din experiența sa personală, parcurgând momente dificile și foarte sensibile din trăirile sale, Tatiana a concentrat analiza privind efectele și costurile migrației cetățenilor moldoveni în Italia, evidențiind în mod special dificultățile, senzația de marginalizare socială, de rătăcire, pe care foarte des însoțește experiența celor nevoiți să înceapă o nouă viață într-o realitate pe care nu o cunosc și de către care se simt foarte des respinși.

O atenție deosebită este acordată femeilor din Moldova, a căror migrație în Italia a luat proporții extraordinare, începând cu anii '90; femei cu diplome de studii și importante experiențe de

muncă în spate, dispuse să accepte orice muncă, doar pentru a obține resursele economice fundamentale pentru întreținerea copiilor și familiilor lăsate în patrie, în urma unor despărțiri pline de suferință și daune incalculabile pentru integritatea familiei. Femeile din Moldova au ocupat deci sectorul de asistență a familiilor, unde, din cauză că nu există o disciplină normativă adecvată, s-a format o adevărată piață neagră a forței de muncă ieftine. În plus, absența unui cadru normativ sistematic nu permite o apreciere efectivă a activităților, a condițiilor și orarelor de muncă, precum și controale adecvate. Cu referire la o activitate, aceea a așa-numitelor “badante”, adesea alienantă și care duce la îndepărtarea femeilor care muncesc din contextul social de referință.

Din acest motiv, o reflectare atentă vizează rolul activităților asociațiilor, în special a celor de femei. În baza experienței sale în calitate de președinte al Asociației “Assomoldave”, Tatiana a subliniat faptul că asociaționismul constituie un indicator fundamental, dar și un instrument crucial pentru dezvoltarea formelor de comunicare cu societatea gazdă. În urma unei analize detaliate, realizată cu ajutorul unui chestionar distribuit reprezentanților unora din principalele asociații de cetățeni moldoveni prezenți pe teritoriul Italiei, Tatiana nu a omis să înainteze, și datorită cunoașterii directe a fenomenului, o apreciere critică a modului de operare a asociațiilor numite de “ajutor reciproc” sau a celor create de imigranți pentru imigranți și din acest motiv expuse riscului de a rămâne închise în propria lume. În consecință, marginalizate considerabil, în țesutul social.

Tatiana vede originea acestor probleme atât în capacitatea redusă a liderilor asociațiilor de a forma o rețea, de a se organiza de o manieră mai structurată, încercând să aibă impact asupra opiniei publice, dar și în dezinteresul cu care instituțiile italiene, în special cele locale, privesc acest fenomen, de dezvoltare a a condițiilor de bază pentru creșterea lor în teritoriu.

Am acceptat cu plăcere invitația care mi-a fost adresată de prietena mea Tatiana să scriu prefața la această lucrare. Sondajul său despre rolul și condiția femeii din Moldova în Italia este

rezultatul experienței sale personale. Analiza critică dar, în același timp, constructivă a asociaționismului este rezultatul profundei sale cunoașteri a fenomenului, dar și a eforturilor sale necontenite, în anii de aflare în Italia, pentru a vedea recunoscute și tutelate drepturile femeilor migrante, foarte des uitate în Patrie și invizibile în țara noastră.

În această interesantă lucrare am avut ocazia de a regăsi hotărârea și entuziasmul care însoțesc zilnic acțiunile Tatiane și asociației sale. Îi doresc sincer ca aceste eforturi să poată produce, împreună cu o mai profundă cunoaștere a contribuției importante al femeilor migrante din Moldova, o integrare deplină și reală în țesutul social și economic italian, în avantajul tuturor și în perspectiva unei societăți deschise și incluzive.

O mare comunitate, nu doar din punct de vedere numeric

Franco Pittau, coordonatorul raportului anual *Dossier Statistico Immigrazione* Caritas/Migrantes, Italia
franco.pittau@dossierimmigrazione.it

Cetățenii moldoveni au venit dintr-o țară mică dar, în Italia, formează o mare comunitate, nu doar din punct de vedere numeric (124.270 rezidenți la începutul anului 2011), dar și datorită bogăției de tradiții culturale și religioase, a atitudinii pozitive față de Italia, a atașării față de familia de origine și a disponibilității de a munci în serviciul familiilor italiene, a semnificației de recunoștință și prietenie.

Alte comunități au reușit să se facă apreciate doar după o perioadă de timp, în timp ce în cazul cetățenilor moldoveni simpatia italienilor a fost aproape imediată, fapt favorizat și de facilitatea cu care acești imigranți învață limba italiană. Exemplificând, putem spune: sunt diferiți, dar egali nouă.

Acestea sunt cuvintele cheie pentru fondarea strategiei politicilor migraționale, formată din norme care trebuie respectate, dar și din perspective pozitive de oferit, evitându-se să se (im)pună noii veniți pe o treaptă mai jos pe scara drepturilor. Să ai o altă cetățenie nu comportă în nici un fel o mai mică demnitate umană. Italienii care gândesc altfel greșesc, mai ales că timp de 150 de ani au fost străini în alte țări și au cunoscut personal consecințele. Acest ghid, care ajută cetățenii moldoveni să cunoască și să respecte mecanismele de intrare și de integrare în Italia nu servește doar pentru a-i ajuta pe ei. Demonstrează că o astfel de diversitate poate fi concepută pozitiv.

Acesta este mesajul pe care Caritas și Fondazione Migrantes, din partea Bisericii Catolice Italiene, îl promovează. Având personal raporturi de colaborare și de prietenie cu foarte mulți imigranți moldoveni, cu asociațiile lor și reprezentanții lor oficiali, sunt convins că aceasta va fi calea pe care, împreună, cetățeni moldoveni și italieni, o vom parcurge cu convingerea că aportul lor va fi funcțional nu doar la dezvoltarea Italiei, a Republicii Moldova, dar și la creșterea lor personală.

Cuvânt înainte

Vizir Varvara,
Traducatoare si mediator
Intercultural
Vizirtraduzioni@gmail.com

O picătură de apă în mare, o rândunică în primăvară, în acest mod încercăm să construim istoria micului nostru plai. Istoria de azi, pe care o trăim cu toții, întrebându-ne preocupați: care va fi viitorul?

Lucrarea Tatianei Nogailic este un mic pas spre cunoaștere, un epizod din viața și soarta moldovenilor speriați, preocupați, disperați, care și-au transformat teama în forță și curaj, luând drumul pribegiei. La fel și Tatiana, trecând toate încercările, aduce mărturia sa utilă în această cărțuție. O mărturie fie personală, dar și comună. O lucrare științifică cu date, fapte și realități îngrozitoare.

O aduce ca o rugă de iertare în fața părinților săi pentru trădarea și părăsirea pământului lor, a strămoșilor lor, pentru că n-a fost alături de ei în ultimele zile e vieții.

Tatiana cu această lucrare se alătură la toți cei moldoveni plecați, moldoveni care și-au lăsat copii, care se simt într-un fel vinovați pentru plecarea lor. Această perpetuă vinovăție, pare paradoxal, dar dragostea lor pentru pământul natal este extraordinar de mare, până la lacrimi. Lacrimi de dor, lacrimi amare...

Rolul asociațiilor cetățenilor moldoveni din Italia în procesul de integrare

Ecaterina Deleu, doctorandă, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei
ecaterina.deleu@yahoo.it

Participarea activă la viața socială din țara gazdă este un semnal important privind gradul de integrare a comunităților de migranți, alături de activitatea de voluntariat, implicarea în activități culturale, sportive etc. Dintre țările europene, în Italia se află cele mai mari comunități ale cetățenilor moldoveni.

În anul 2008, datorită eforturilor ex-ambasadorului Republicii Moldova în Italia, E.S. Gheorghe Rusnac, au fost înregistrate primele încercări de consolidare a comunităților din Italia, prin crearea unui Consiliu Coordonator al asociațiilor migranților moldoveni din Italia. La reuniunea din octombrie 2008, de la Bologna, au participat ambasadorul Gheorghe Rusnac, consulul general Gheorghe Munteanu, reprezentanți ai 19 asociații de migranți.

Activitatea asociațiilor de migranți moldoveni în Italia prezintă premise pentru o integrare mai bună în țara gazdă. În ultimii 10-12 ani, după ce au obținut legalizarea aflării în Italia, migranții originari din Republica Moldova au încercat să se implice tot mai activ în viața socială.

Tatiana Nogailâc este președinta Asociației Assomoldave și de-a lungul anilor a fost foarte activă în promovarea a tot ce înseamnă orientarea și integrarea migranților în Italia, a tinerilor în special. S-a implicat mult în proiecte de colaborare bilaterale Italia-Republica Moldova, ca reprezentant al asociațiilor

cetățenilor moldoveni, în special dedicate atenuării efectelor negative ale migrației asupra familiilor și copiilor rămași singuri, având părinții plecați la muncă peste hotare. Activitățile de voluntariat, cele dedicate sprijinului copiilor din Republica Moldova, inițiativele pentru dezvoltarea satului de baștină – Puhoi, Ialoveni – a devenit o constantă a experienței de migrant în Italia a Tatianeî Nogailâc.

INTRODUCERE

Acest studiu s-a născut din nevoia de a înțelege mai bine parcursul efectuat de femeile-migrante moldovence spre Italia, efectele migrației, condițiile de supraviețuire într-un mediu străin, precum și rolul asociațiilor formate de aceste femei. Am ales să mă concentrez asupra rolului femeii-migrante din Moldova, în mod special, al celor care fac munca de asistent personal, menajeră sau baby-sitter, fiindcă sunt niște activități deosebite prin caracteristicile sale, dar și prin efectele pe care le au asupra psihicului migrantelor.

Inițial, interesul meu pentru migrație a fost determinat de propria-mi experiență de îngrijitoare. Mereu m-am întrebat, de ce un asemenea fenomen cu impact puternic pentru migranți, pentru familiile lor, dar și pentru statul Republica Moldova, a fost neglijat de-a lungul unei perioade lungi de timp: de mass-media, de forțele politice, de cercetătorii științifici, de instituțiile de stat în elaborarea strategiilor, de forțele sociale, de ONG-urile naționale și internaționale.

Este cu atât mai absurd, cu cât considerăm că sistemul de asistență socială a „bunăstării auto-asigurate” în Italia se sprijină puternic pe munca îngrijitoarelor. În cazul în care acestea ar „disparea” brusc, acest sistem ar intra într-o criză profundă, greu de depășit.

În Italia, sfera socială mai bine de zece ani cunoaște probleme serioase, care au la bază mai multe motive: reducerile la buget pentru ocrotirea sănătății, declinul ratei natalității, creșterea speranței de viață și, respectiv, creșterea numărului de persoane în vârstă, numărul limitat de angajați stabili și, prin urmare, reducerea volumului de taxe, achitate de persoanele cu responsabilități față de fondul de pensii și a celui de asigurări sociale, șomajul, lipsa locurilor de muncă pentru tineri, etc. Din aceste motive, am decis să conturez rolul femeii moldovence în lumea bunăstării italiene, contribuția ei în domeniul de asistență și îngrijire medicală, care implică responsabilitate, dragoste, sacrificii, umanitate și, mai cu seamă, capacitatea acestora de a se adapta la un nou loc de muncă, uitând prin ce i-a fost dat să trăiască până la plecare.

După prăbușirea sistemului socio-economic comunist, în țările post-sovietice nu a fost edificată o nouă bază pentru asistența socială, ceea ce a constituit o adevărată dramă socială, mai cu seamă pentru generațiile care, pe parcursul anilor, s-au strămutat în oraș. Pe timpuri, statul pentru unii dintre noi a însemnat totul: securitate, moralitate, sănătate, economie și orientare. După prăbușirea URSS, în structurile publice s-a răspândit corupția, clientelismul și nepotismul. În această situație, unii dintre oamenii cu spirit întreprizător au reușit să-și facă afaceri din migrație. Pentru transferarea ilegală a unei persoane într-o țară mai dezvoltată erau percepute plăți între 2500 și 4500 \$.

Problemele, ce au aparut în rezultatul destrămării URSS-ului, au creat premise pentru ca femeile să aleagă calea migrației în țările occidentale, aceasta fiind singura soluție posibilă de supraviețuire. În timp ce femeile plecau în Vest, soții lor mergeau în Est (Rusia) în căutarea locurilor de muncă. Unii au rămas cu munca neremunerată, alții s-au întors acasă cu handicap și fără o asigurare de sănătate, iar cei de-al treilea au reușit să-și refacă viața în străinătate.

În străinătate, potrivit unor date neoficiale, sunt circa un milion de moldoveni. Dintre aceștea, peste 150.000 sunt în Italia. Departe de satele și comunitățile de origine, un migrant are nevoia stringentă de prieteni, dar mai presus de toate de înțelegere, care este o modalitate de a împărtăși sentimente comune și reciproce, pe care le găsesc în căldura umană, oferită în mediul comunităților diasporale.

În primul capitol mă voi referi la condițiile de plecare pentru emigranții moldoveni, puternic marcați de condițiile istorice, sociale și culturale. Acest exod în țările mai dezvoltate în căutarea bunăstării au avut efecte devastatoare asupra familiilor, iar femeile moldovence, în calitate de mame, s-au pomenit în situații dificile la ambele poluri: în țara de origine, unde și-au lăsat familia și copiii, și în țara-gazdă, unde trebuiau să facă față noilor provocări impuse de procesul de adaptare într-un mediu străin și condițiile de loc simple ale muncii de îngrijitoare.

De asemenea, este descris procesul de sacrificare al femeilor, fiindcă nu întotdeauna a fost reală păstrarea familiei, atunci când acesta este sfâșiată de emigrarea soților și partenerilor lor. Sacrificarea femeilor a culminat cu sacrificarea integrității familiei, toate acestea puse pe altarul sănătății părinților sau a copiilor, aflați în necesitate.

Moldovencele migrante plătesc un cost personal foarte ridicat, fără ca rezultatele să fie apreciate de autoritățile Republicii Moldova, țară care încă este considerată drept cea mai săracă țară din Europa.

Astfel, în capitolul întâi, m-am axat și pe efectele și costurile migrației moldovenilor în Italia. Într-o lume a globalizării, marcată de fluxuri puternice migraționale, experiențele de migrație întotdeauna implică o criză și o schimbare existențială. Multe migrante moldovence trăiesc un sentiment de rătăcire, deoarece se simt marginalizate: atât în patria - mamă, cât și în lumea nouă, departe de cultura lor natală și încă străine de cultura nouă. Departe de siguranța pereților propriei case, de afecțiunea familiei, acestea cad în solitudine, sunt debusolate, confuze și melancolice.

Fără a-și cunoaște drepturile, în cazul programului de lucru non-stop, fără a cunoaște serviciile de sănătate și sociale, fiind marginalizate de societatea italiană, îndepărtate de cea moldovenească, femeile-migrante din Moldova se confruntă cu tot felul de probleme grave de natură psihico-fizică, ca, de exemplu, *“Sindromul Italian”*. Acest sindrom se manifestă în cazul femeilor, care au lucrat ani buni în Italia (deseori la negru), efectuând o muncă foarte grea, care ani de zile, purtate pe drumuri de birocrăția italiană, au așteptat actele de legalizare, care au trăit într-o izolare, avînd contacte reduse cu cei dragi și cu patria-mamă, care nu aveau un loc unde să se întâlnească cu compatrioții, pentru a simți o atmosferă de solidaritate.

În cel de-al doilea capitol am încercat să prezint situația femeii moldovence pe piața muncii din Italia. Ar trebui să menționăm, că aproape nici o femeie din Europa de est, ajunsă în Italia nu a fost casnică în viața sa de până la migrație. De cele mai

multe ori, aceasta are abilități profesionale bune în asistența socială, iar uneori, deține chiar o licență în medicină sau inginerie.

Odată ajunse în Italia, au fost "catapultate" în așa-numitul sistem de (*bunăstare ascunsă*). Chiar și după legea Bossi-Fini din 2002 și amnistiiile care au urmat, multe dintre ele se află încă în situație de „clandestinitate” și „ilegalitate” în relațiile de muncă. Printre altele, activitatea de îngrijitoare în sine, poate fi descrisă ca „servilă”, pentru că dispune de doar o zi și jumătate de libertate pe săptămână, iar multe badante lucrează la negru, cu consecințele respective pentru viitoarea lor pensie. Multe dintre ele sunt discriminate în mediul de muncă, suportă violența psihică și sexuală, înfruntă greutatea unei legături cu persoana asistată și familia sa, care include inevitabil implicarea afectivă și emoțională. În cele din urmă, relațiile lor sociale sunt sever limitate atât cu țara natală, cât și cu concetățenii lor.

Asociațiile comunității moldovenești reprezintă un suport pentru migranți, iată de ce în capitolul trei, am încercat să analizez capacitatea asociațiilor de a fi un factor de agregare a comunității diasporale și, în același timp, a deveni un canal de comunicare cu societatea gazdă. Printr-un chestionar trimis liderilor de asociații, am investigat cât de bine sunt organizate și structurate astfel de asociații, în ce măsură acestea colaborează cu administrațiile teritoriale, dacă au acces la finanțări și dacă dezvoltă proiecte care să consolideze integrarea.

Un „trai bun” sau o „viață bună” departe de casă, înseamnă a trăi cu un sentiment puternic al comunității, în înfrățire, și mai ales completându-se: împărtășind cultura și valorile naționale, fără a intra în competiție, trăind în armonie cu persoanele, ce sunt parte a mediului înconjurător.

Am profitat de ocazia oferită de Universitatea Pontifică San Tommaso d'Aquino „Angelicum” , FASS, gândindu-mă la faptul, cum aş putea împărtăşi cunoştinţele obţinute, astfel încât acestea să fie de folos unor migranţi ca şi mine. Cursurile acestei universităţi au fost utile, am asimilat cunoştinţe, care mi-au modificat şi consolidat capacităţile, conferindu-mi încrederea, că într-o zi îmi voi putea ajuta concetăţenii, atât în Italia cât şi în ţara mea. Mulţumesc tuturor prietenilor mei, din întreaga lume, pe care i-am cunoscut la Angelicum.

Le mulţumesc din inimă tuturor profesorilor mei, care m-au primit şi m-au ghidat în lumea cunoaşterii şi a ştiinţei. Mulţumesc Prof. Alejandro Crosthwaite, OP, DECAN, pentru răbdarea cu care m-a ascultat. Mulţumesc Prof. Lorenzo Gallo, Alberto Lo Presti, Antonio Pilieri, Girolamo Rossi, Luigi Troiani, Paola Benevene, Francesco Compagnoni, Gloria Pirzio, Antonio Riccio, Roseline Ricco, Antonino Urso, Barbara Sena pentru această experienţă importantă, pentru ajutor şi suport. Toate aceste, dar şi alte persoane, mi-au transmis tezaurul cunoştinţelor, dar mai cu seamă, m-au ajutat să cresc. Vă mulţumesc pentru încrederea şi pentru dragostea pe care mi le-aţi oferit pe parcursul acestor ani şi, în mod special, pentru seriozitatea, pasiunea şi tenacitatea cu care m-aţi abordat în toate tentativele mele. Vă aduc sincere mulţumiri şi pentru criticele , uneori dureroase, dar care mi-au permis să învăţ din greşeli, să devin mai puternică şi mai conştientă de faptul, că după atingerea unui obiectiv, întotdeauna urmează un altul.

Mulţumiri speciale Prof. Helen Alford, OP, pentru care am un respect uriaş, pentru că a crezut în mine, m-a ascultat şi a devenit pentru mine un punct de referinţă în universitate. Mulţumiri speciale pe această cale aduc Prof. Cristiano Colombi, care a acceptat să-mi fie coordonator şi a ghidat acest studiu.

Capitolul I - GLOBALIZAREA, EFECTELE ȘI COSTURILE MIGRAȚIEI MOLDOVENEȘTI ÎN ITALIA

1.1 Premisele și condițiile fenomenului migrației

La porțile bătrânei Europe se află cea mai săracă țară de pe continent, Republica Moldova, caracterizată de un proces puternic de migrare de lungă și scurtă durată. Sărăcia și lipsa de perspectivă au creat o serie de probleme sociale, inclusiv a provocat exodul a aproximativ 25-30% din populația activă. În comparație cu alte țări în care activează Fundația Europeană pentru Formarea Profesională (ETF), Moldova are cel mai înalt nivel de emigrare, având ca destinație Rusia și țările Uniunii Europene.

Tendința de a emigra cu orice preț, continuă să crească, în mod special în rândul tinerilor. În același timp, numărul de reveniri definitive în țara de origine constituie doar 14%. Emigrarea, în ultimii 10 ani, a dus la scăderea bruscă a populației, a cărei vârstă medie, a început să crească de la finele anilor 1990. Procesul de emigrare va fi în ascensiune în următorii 20 de ani, iar populația Moldovei va cunoaște un grad mai mare de îmbătrânire, numărul pensionarilor fiind tot mai mare.

Procesul migrațional a adus, de asemenea, la o creștere paradoxală a consumului intern. S-au făcut noi investiții în sectorul de construcții, în învățământul superior și în dezvoltarea sferei serviciilor. Drept impuls au servit remitențele care acum echivalează cu aproximativ o treime (39%) din PIB-ul Moldovei (care a crescut cu aproape 10% în ultimii 5 ani). În acest mod Republica Moldova s-a înscris în lista țărilor care primesc cele mai mari remitențe raportat la numărul populației. Remitențele, de cele mai deseori, sunt trimise pe căi neoficiale, departe de procesele de bancare, iar Caritas-Migrantes, în raportul anual pe 2011, afirma: *"Dacă familia este în Italia, un imigrant din Moldova trimite în medie în țara de origine 400-600 pe an; dacă soțul și copiii sunt în Moldova, atunci volumul remitențelor poate ajunge la 10 mii pe an. Suma medie este de 7- 8000 euro anual,*

bani folosiți pentru întreținerea familiei, plata studiilor copiilor, cumpărarea unei case.”.

Posibilitatea de a soluționa mai multe probleme cu conotație financiară a impulsionat migrația, în consecință, crește numărul doritorilor de a emigra pentru a scăpa de sărăcie și de oportunități limitate pe piața muncii, în schimb, ar putea obține perspectiva unui loc de muncă în străinătate, mult mai bine plătit decât în țara de origine. În acest context, iată ce este scris pe site-ul Parohiilor Italiene: *"... sunt numeroase familiile în care unul sau ambii părinți nu reușesc să găsească o slujbă, și își lasă copiii pentru a pleca să lucreze în străinătate, și sute de minori moldoveni cresc fără supravegherea părinților"*, cu rudele, uneori singuri sau în orfelinat .

La 9 martie 2009 Parlamentul European a adoptat o rezoluție privind copiii rămași în țările lor de origine ca urmare a emigrării părinților, obligând statele membre:

a) să ia măsuri pentru îmbunătățirea situației copiilor, și să asigure o dezvoltare normală în ceea ce privește educația și viața socială;

b) să creeze mecanisme de cooperare, care previn efectele negative ale izolării de familie și a distanțelor ce despart;

c) să ajute imigranții și copiii lor.

În urma acestei Rezoluții a fost realizat proiectul: "Efectele negative ale emigrării asupra minorilor și familiilor Left Behind" în care se descrie expres situația acestor copii, în următorii termeni: *"Acești copii sunt în fașa unui risc sporit de excludere socială și, în ciuda remitențor pe care le primesc de la părinți pentru a-și ameliora condiția economică și pentru facilitarea accesului la serviciile sociale, lipsa figurilor parentale afectează planul psihologic, precum și sănătatea și performanțele școlare. Sentimentele pe care copiii le manifestă mai frecvent, ca urmare a plecării părinților sunt: vinovăție, tristețe, izolare, teamă de abandon și, în unele cazuri, comportament agresiv. Asistenții sociali au arătat că absența părinților poate să afecteze direct, în mod negativ, randamentul școlar al minorilor, ce nu*

sunt îndrumați și sprijiniți în procesul de studii, pe care, în mod tradițional, îl garantează părinții".

Unul din patru cetățeni moldoveni este plecat peste hotare și devine parte a comunităților de moldoveni aflate în afara țării, sau, cum i se mai spune - diaspora moldovenească. Este important de adăugat că termenul "diaspora" este utilizat și pentru a identifica structurile instituționalizate sau semi-instituționalizate de migranți (asociații, institute culturale etc.) ce contribuie de la distanță la dezvoltarea țării de origine și la întreținerea familiilor lor, prin direcționarea suportului, cu preponderență, economic. O asemenea utilizare terminologică este foarte răspândită printre moldoveni, dar este considerată depășită de către savanți.

Moldovenii fac parte din vârtejul marii globalizări. Globalizarea a scos la iveală o totală indiferență și lipsă de solidaritate în comunitatea noastră. Moldovenii se autoidentifică ca cetățeni ai Republicii Moldova, dar nu ca reprezentanți ai națiunii moldovenești, or aceștea pot fi ruși, găgăuzi, bulgari, români, etc.

Religia, la fel apare ca un factor de separare, pentru că, în funcție de apartenența națională, în contextul unor biserici separate și competitive între ele, cetățenii Republicii Moldova se identifică cu biserica rusă, română, moldovenească, catolică, de religie ebraică etc. Iar biserica, la rândul ei, exercită influențe cu caracter politic și geopolitic: fie în favoarea unirii cu Rusia sau cu România, fie susține separarea, ca în teritoriile populate de găgăuzii sau bulgari. Toți acești factori împart comunitatea moldovenească în mai multe grupuri, uneori antagoniste, slăbind sentimentul de apartenență la națiunea moldovenească și împiedicând utilizarea corectă a pronumelui "*noi*" pentru a indica propria comunitate.

1.2 Globalizarea și sănătatea migranților.

Welfare Italian cere brațe, dar sosesc persoane.

Lipsa sentimentului de identitate națională, în cazul nostru cea moldavă, în vârtejul globalizării lipsește comunitatea de

putere, iar pronumele ”noi” devine tot mai firav. Globalizarea, în contextul relațiilor interetnice, constituie un test dur pentru viabilitatea valorilor naționale tradiționale, pentru identitatea națională. Amalgamul de culturi presupune că, atât emigranții cât și popoarele-gazde, trebuie să țină cont de faptul, că aceste concepte au suferit mai multe deformări și acum au un sens schimbat. În prezent, un moldovean integrat în societate se poate considera cetățean italian și în același timp rămâne cetățean moldovean, cultivând concomitent două culturi. Astfel, putem susține că acesta are o identitate biculturală.

Omul care-și părăsește patria și emigrează, este forțat să-și redefiniească propriile elemente de identitate. Acest proces poate avea consecințe perturbante, iar integritatea personală poate fi dificilă. Istoria omenirii este o istorie a migrațiilor, iar *homo sapiens* poate fi considerat un *homomigrans*, deoarece a supraviețuit datorită capacității sale de deplasare și adaptare. Cu toate acestea, dificultățile întâmpinate de migrant în timpul unei confruntări cu noile modele culturale, îi solicită migrantului un efort enorm de mare, numit ”șoc cultural”, care poate duce la o înrăutățire a stării de sănătate fizice și mentale a individului.

Renumitul sociolog Simmel definește străinul ca pe „*cel care vine astăzi și mâine rămâne*” în societatea noastră. El afirmă, că procesul de acomodare și integrare, precum și cel de formare a cetățeanului nou, trebuie să prevadă posibilitatea de a juca un rol politic activ în societate, de implicare în evenimentele sociale, precum și accesul fără interdicții la piața muncii.

Un interes enorm, prezintă și recitirea conceptelor lui Foulkesiane de către Giuseppina Marruzzo, coordonator al Centrului de Studii și Cercetare Karen Horney de pe lângă Societatea de Psihanaliză Interpersonală și Grupul de analiză (S.P.I.G.A.), Asociație Națională a psihoanalizatorilor: „*în migrație apare o dezintegrare a legăturii sociale și a celei culturale, deoarece se configurează o ruptură și o pierdere a legăturilor cu grupurile de apartenență primară și secundară, și cu sistemul social și cultural al valorilor din țara de origine. Această situație reprezintă o adevărată traumă psihică, atunci când nu există*

suficiente resurse pentru a depăși efectele negative ale emigrării, inclusiv fenomenele de ordin psihologic, adiționale procesului de acomodare la un nou mediu social. ”

Psicologul Foulkes înaintează ipoteza existenței conceptului de ”subconștient social” la migranți: *„cultura și valorile unei comunități sunt transferate copilului crescut de părinții biologici, care, la rândul lor, au fost influențați de un anumit neam, o anumită clasă, o religie și o regiune geografică. Acestea sunt transmise verbal sau în mod instinctiv și emoțional, douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru. Până și unele obiecte-simboluri (ex. drapel, covor, costum national e.c.t), mișcările, gesturile și accentele sunt determinate în acest mod de ceea ce reprezintă grupul cultural”*. Autorul susține de asemenea că, experiențele și mediul influențează mult mai mult mentalitatea persoanei decât o face moștenirea genetică. Foulkesian adaugă, că *„aceste actiuni sunt acoperite de o amnezie infantilă și sunt în acest sens dinamic inconștiente, că am putea vorbi de un subconștient social sau interpersonal”* care se manifestă prin faptul *”cum se exprimă, cum doarme, cum respiră, cum se trezește, cum se distrează, cum vorbește - întregul comportament al individului a fost modelat de grupul familial inițial”*.

Pierzând orice legătură cu familia și grupul individual de origine, migranții moldoveni suferă o schimbare radicală, deoarece se modifică subconștientul social ce se referă la comportamente, rituri, gesturi și moduri de gândire, iar toate acestea fac parte dintr-o bază culturală comună a unui grup.

Cercetările în domeniul psihologiei au definit conceptul de *individualizare*, care se concentrează pe experiența emigranților. Pentru Carl Gustav Jung *„individualizarea implică atât un proces de diferențiere de formele colective preformate ale contextului cultural din care provine individul, cât și un proces de integrare în cultura de care trebuie să se diferențieze.”* Având în vedere aceste circumstanțe, alte fațete ale individualizării sunt condiționate de *“manifestările colective, care înglobează potențialul formator al psihicului, legat fie de simbolismul pe care îl posedă cultura, fie de funcția de siguranță pe care i-o*

conferă apartenența la grupul etnic și cultural, care acționează ca efect asupra unui recipient, ce se protejează împotriva neliniștilor și îngrijorărilor, furnizând astfel modele comune de gândire”.

Putem afirma că istoria și cultura au o importantă decisivă în formarea subconștientului social. Tocmai aceste concepte sunt extrem de critice în conștiința moldovenilor care, comparativ cu alte comunități de migranți din Italia, par a fi cei mai puțini integrați și organizați.

Afirmațiile psihologului Dahoun, în acest sens, oferă o cheie de înțelegere a limitelor și dificultăților caracteristice emigranților moldoveni. Acesta susține, că *„emigrarea se configurează ca o condiție de transformare psiho-antropologică și ca o experiență de transculturalizare individuală și colectivă. Într-un anumit sens, aceasta reprezintă vectorul vizibil al reușitei unui individ, a unei familii, a unei clase, a unei națiuni”.*

Problema identității naționale, care nu a fost soluționată timp de un sfert de secol de la declararea independenței Republicii Moldova, îi lipsește deocamdată pe cetățenii moldoveni, de posibilitatea să simtă că aparțin unei națiuni.

În acest context, se pare util să punem în evidență ideea psihologului Mariei Beatrice Ligorio, care susține că, *„pe parcursul emigrării au loc schimbări catastrofale, pentru că emigrantul este pus în situația să facă o trecere de la situația dezastruoasă în care s-a aflat, la o situație nouă, în care trebuie să se identifice, să-și reface modul de viață”.*

Experiența emigrării implică întotdeauna o schimbare și o criză existențială. Mulți moldoveni emigranți trăiesc un sentiment de rătăcire pentru că în adâncul lor se simt marginalizați: atât acasă, cât și în lumea lor nouă, departe de propria lor cultură. Aceștea se simt străini într-o cultură nouă, departe de siguranță pe care le-o oferea propria casă. Separați de cei dragi, migranții sunt copleșiți de sentimente de singurătate, neputință, confuzie și tristeță.

La modul real, emigrantul este acceptat inițial în virtutea legii economice a profitului. El este tolerat, în mod special, pentru că este util sistemului. În țările-gazdă spiritul ospitalității este

diminuat vis-a-vis de migranți și doar în momentul în care prezența migranților devine un fenomen social, iar numărul lor indică asupra apariției unei noi entități, acestea sunt luați în considerație la modul serios. Numai atunci se pune în mișcare conștiința colectivă, iar mediile mai sensibile încep să acorde migranților dintr-o țară sau alta o atenție sporită. În acest mod, comportamentul indiferent al colectivității din țara-gazdă suferă treptat modificări, stimulând conștientizarea fenomenului migrației, care se poate solda cu manifestări atât pozitive, cât și negative, cum ar fi, de exemplu, diverse acțiuni de marginalizare a migranților.

În mod special, efectele negative ale migrației, sunt resimțite de femei, care, pe lângă dificultățile de ordin general, mai au și caracteristici de gen. Femeile, rupte de familie, puse în situația când nu-și pot îndeplini toate obligațiile materne, sunt supuse unor riscuri sporite de maladii și tulburări mentale.

Pentru femei, în mod special atunci când se decid să emigreze, cea mai mare durere este ruperea parțială sau totală a conexiunii cu familia. Acesta e destinul sutelor și miilor de moldovence: ele pleacă, fără a fi pregătite să facă față provocărilor de ordin psihologic, multiplelor probleme, ce apar în străinătate. Pe parcursul călătoriei, dar și după ce ajung la destinație, acestea se confruntă cu diverse conflicte de natură internă și externă. Fiind lipsite de sprijinul familiei și a rețelei de solidaritate a comunității de care aparțin, femeile-migrante sunt invadate de sentimente de vinovăție, fiind în același timp, conștiente de faptul, că trebuie să ducă la bun sfârșit ”proiectul” lor migrator, care are drept obiectiv creșterea nivelului de trai al familiei, asigurarea sănătății celor apropiați sau achitarea costurilor pentru obținerea studiilor superioare.

În cazul migrației feminine trebuie luate în considerație și cele mai disperate cazuri, în care migrația este motivată de necesități nemateriale, de sentimente de ordin afectiv și/sau moral. Acestea apar în urma experiențelor de marginalizare a femeilor, precum abuzul și/sau repudierea în mediul familiei din partea soțului, a rudelor sau a propriei comunități. Disperarea le

constrânge pe aceste femei să aleagă suferințele emigrării, or se crede că acestea sunt mai ușor de suportat, decât suferințele la care sunt supuse în țara lor. Pentru a supraviețui și a-și reface viața, multe dintre femeile migrante sunt dispuse să facă orice muncă, oferindu-și brațele sale. După cum afirmă psico-analista Virginia De Micco, „migrantul, văzut doar ca muncitor, nu-și poate permite să se îmbolnăvească, deoarece trebuie să producă, să ofere servicii, altfel nu va mai beneficia de recunoașterea socială. Pe când maladia, în mentalitatea migrantului, înseamnă în același timp înfrângerea și revolta individului și ca o necesitate de a solicita îngrijire și de compensare, iar pe de altă parte, va fi ascunsă ca o rușine, fiind calificată drept un eșec al proiectului lor de viață ” .

În cazul femeilor – migrante, nu poate fi ignorat faptul că, corpul acestora este un organism extins, care trăiește, de asemenea, în trupurile copiilor lor, iar ea însăși este extinderea corpului părinților săi. Este un organism, afectat de separare și care, apoi, trăiește situații foarte dificile, când copiii rămân în țară, iar mamele nu-i văd cu anii, fie din cauza șederii ilegale în țara de destinație, fie pentru că se afla în preajma copiilor săi doar pentru o perioadă de 15-20 de zile pe an.

Emigrarea mamei, devine o dramă pentru multe adolescente. În lipsa unei persoane apropiate, care în atmosferă de intimitate deplină, sa le dea lecția necesară de educație sexuală, sau să le ofere gradul necesar de protecție, zeci de fete la vârstă adolescentină rămân însărcinate. Datele statistice ale Ministerului Sănătății din Moldova și ale Institutului Mamei și Copilului vorbesc de nașteri foarte timpurii în rândul fetelor . În anul 2013 de către adolescente cu vârsta de până la 19 ani, au fost născuți 3012 copii, iar în cazul a 53 de nou-născuți, mamele acestora nici nu au atins vârsta de 16 ani. Alți 2959 de copilați au fost aduși pe lume de fete cu vârste cuprinse între 16 și 19 de ani. Autoritățile și societatea civilă antenționează asupra faptului, că majoritatea acestor fete provin din mediul rural, unde sărăcia este mai accentuată și unde numărul femeilor ce au plecat spre Europa sau Rusia pentru a îngriji copiii și părinții altor familii, este mult mai

mare. Îngrijorătoare sunt și statisticile, care indică în acest sens o creștere de la 56 de minore care au născut în 2012, până la 124 de minore în 2013. Deci, numărul lor practic s-a dublat.

O altă situație alarmantă ține de numărul de sinucideri în rândul copiilor rămași în Republica Moldova. În majoritatea cazurilor, aceștea au unul sau ambii părinți plecați peste hotare, și/sau provin din familii defavorizate. În 2008 au fost înregistrate 22 de tentative soldate cu 15 decese, în 2009 - 22 tentative și 10 decese, în 2010 - 44 tentative și 12 decese, în 2011- 28 tentative și 18 decese. Un salt enorm s-a produs în 2012, când în rândul copiilor au fost înregistrate 108 tentative de suicid dintre care 26 s-au soldat cu decese. Într-o ușoară scădere, dar oricum alarmante, sunt datele la acest capitol din 2013, cand numarul de tentative de suicid a fost de 87, dintre care 17 cazuri au avut un sfârșit dramatic.

În funcție de gradul de integrare socială a indivizilor, sociologul Durkheim a clasificat diferite tipuri de sinucideri: anomic, egoist, altruist și fatalist.

Sinuciderea anomică, vine de la anomie, care privește nu doar lipsa normelor sociale, ci mai cu seamă lipsa unor reguli morale, degradarea conviețuirii și dezintegrarea valorilor sociale. Durkheim susține, că acest tip de sinucidere se referă atât la perioadele de creștere a nivelului de dezvoltare, cât și la cele ce țin de recesiune economică.

Sinucidere egoistă este una tipică pentru societățile moderne și are loc atunci, când într-o societate nu mai există coeziune socială, legături familiale, comunitare, iar individul este izolat. Pentru Durkheim, societatea domestică, religioasă, credința politică și patriotismul, spiritul și ideea de a aparține de o anumită comunitate, păstrează vii sentimentele colective, creând o puternică integrare sociale și, prin urmare, apără de sinucidere prin asemănare, deoarece persoanele care se aseamănă și au mici diferențe între ele, acceptă aceleași valori și au în comun aceleași sentimente și viziuni sacre.

Sinuciderea altruistă are loc atunci, când persoanele sunt dispuse să moară pentru o cauză, percepend sacrificarea vieții ca pe o datorie (de exemplu *kamikadze*);

Sinuciderea fatalistă se observă mai ales în societățile cu nivel scăzut al democrației, unde se creează un mediu favorabil condiției de sclavagism, care, în forma sa modernă, este mai răspândit decât ne putem imagina. Și lipsa integrării sociale poate deveni o formă de sclavagism, mai ales când persoana este lipsită de sprijinul familiei, pe care Durkheim o consideră fundamentală pentru a susține și a orienta integrarea în societatea de care aparține. Această supoziție este confirmată de datele sinuciderilor între copiii moldoveni și români, cu mamele emigrante și familiile destrămate.

Psihoanalistul Nathan, parizian de origine egipteană, susține în acest sens, că *“neplăcerile și crizele femeilor emigrante, care se deplasează într-o țară ambiguă pentru ele, o țară a nimănui, în primul rând, au un impact asupra identității lor de mame și de soții”*. Gândindu-se la ele însele ca la persoane fizice, aflate cu anii tot mai departe de cei dragi, continuă *“ca și cum, dincolo de dificultățile obiective, să muncească pentru creșterea copilului și pentru a avea un nucleu familial propriu într-un mediu economic și social precar. De fapt, migrația a cauzat separarea individului de patrie, de familie, de grupul social, o desparte și de acel univers extrem de corelat cu feminitatea, constituit din sexualitate și maternitate”*.

Această condiție se referă la miile de femei din Europa de Est, unde sistemul familiar și social a intrat în criză, or, după prăbușirea URSS-ului, unde domnea un sistem misogin, în care femeile erau marginalizate, anume acestora le-a revenit să suporte destrămarea statului, în care ”homo soveticus” a eșuat, iar sistemul de valori s-a demolat. Femeia migrantă și-a asumat întreaga responsabilitate pentru viabilitatea familiei sale. În această situație, femeia suferă o puternică contradicție emoțională, fiind pusă în situația de a inversa ierarhia familiei. Însă, în această schimbare de roluri capul tradițional al familiei nu vrea să renunțe la statutul său, chiar dacă acesta nu mai face față obligațiilor de a

întreține familia. Procesul de restructurare a ierarhiei în familie provoacă o criză culturală și valorică a colectivității. Contradicția acestei revoluții este atât de puternică, încât femeia, pentru a-și salva copiii de la foame și sărăcie, suportă riscul de a-și pierde soțul. În astfel de condiții emigrarea reprezintă adesea o soluție de compromis în procesul de menținere a familiei.

Femeile în timpul migrației, pe lângă condițiile de disperare care le-au împins să facă acest pas, trebuie să înfrunte și noi suferințe, necunoscute până atunci, pe care le împune fenomenul migrației. Astfel, în starea lor de disperare, migrantele apar în fața unei societăți, care le acceptă doar ca brațe de muncă, nu și ca personalități, care comportă și o diversitate culturală.

Față de aceste femei cu suferințe morale și legăturile rupte, în țările de destinație se comit mai multe nedreptăți. Aflându-se în *lanțul îngrijirii*, ele sunt cele care plătesc tributul globalizării. În limba latină „cura” (îngrijire) înseamnă toleranță, respect, înțelegere, tandrețe, atenție și dragoste. Activând ca ”badante” – îngrijitoare, munca lor include nu doar un efort fizic, ci și o participare afectivă și emoțională. Dar oare îngrijitoarea nu are ea însăși nevoie de „îngrijire”? Astăzi, mii de femei, ce muncesc în sectorul de asistență socială, activează în contextul global al îngrijirii. Acestea, ca o resursă ieftină, circulă din țările în curs de dezvoltare (unde este nevoie de bani și de grijă în același timp) spre țările dezvoltate, unde există resurse pentru a plăti îngrijirea. Sociologul Arlie Hochschild descrie situația unei profesoare filipineze, care lucrează într-o familie: *“În lipsa copiilor mei, cel mai bun lucru pe care-l pot face, este să-i ofer copilului tău toată afecțiunea mea”*. Acest lucru este valabil și pentru mii de femei moldovence, care au studii universitare și care-și lasă copiii cu părinții, în timp ce aici, în Italia, locuiesc, îngrijesc și mângâie alți copii, în casele în care lucrează. Hochschild definește sentimentul de ”dedicație copiilor străini”, a dragostei și a îngrijirilor ca un *„transplant global de inimă”* în cadrul unui *„lanț al îngrijirilor”*. Este o definiție emoționantă, dar care nu ține cont de *„respectul față de sine”*, pe care John Rawls l-a plasat în teorie, ca fiind *„unul dintre cele mai importante bunuri sociale”*. Astfel, o femeie

care-și dedică afecțiunea și dragostea copiilor unei alte familii decât a ei, nu refuză dragostea pentru propriii ei copii, și cu atât mai puțin, nu îi înlocuiește în inima sa, pentru că o dragoste nu se manifestă niciodată în detrimentul altei dragoste.

În societatea moldovenească și cea italiană se vorbește puțin, se cunoaște puțin, și se scrie puțin despre viața acestor femei din est, care, de multe ori, nu mai au grijă de ele însele și uneori ajung să-și piardă respectul pentru propria persoană. Lor, femeilor provenite din R. Moldova, antropologul Francesco Vietti le-a dedicat o carte: *“Țara îngrijitoarelor. O migrație silențioasă”*. Autorul afirmă, că noua figură profesională a îngrijitoarei se referă la ambele grupuri de țări: atât cele care recepționează serviciile de acest gen, cât și cele care furnizează personalul specializat. Prin urmare fenomenul este unul transcomunitar. Francesco Vietti mai definește această muncă drept o „*muncă a tăcerii*”, deoarece este o activitate ce o izolează pe migrantă de viața socială, ce îi impune un mod de viață aproape de segregare, trăit în casele unor persoane în vârstă, care-și petrec fără bucurie ultima parte din viață: deseori suferind de deficiențe fizice și/sau mentale. În cartea sa, Vietti descrie distanțele dintre două lumi îndepărtate, care se întâlnesc în căutarea unui echilibru, dificil și posibil de atins doar datorită disponibilității și sensibilității îngrijitoarelor. Virtuțile acestora sunt bine prezentate într-o delicată poezie a unei ucrainence care, descriind relația sa de muncă, încheie cu această notă: *„toți îmi laudă smerenia, ce fel de viață este asta? Ea îmi ia tinerețea, eu îi leagăn bătrânețea”*. Susține astfel că numai ieșirea din munca la negru poate îmbunătăți această relație dezechilibrată de muncă, deși nimic nu va putea diminua vreodată sacrificiul pe care-l fac împărțășind și sprijinind suferințe umane care se sfârșesc cu moartea.

Culegând mărturii directe referitor la consecințele migrației în țările de origine ale îngrijitoarelor, Vietti a constatat, că banii trimiși membrilor familiei sunt utilizați pentru renovarea locuințelor și, respectiv, acestea contribuie la stabilirea unui nivel calitativ nou de viață, aducând schimbări și în relațiile de familie. De exemplu, în cultura rurală este dificil să se accepte rolul

preponderent al femeii, în mod special atunci, când procesul este însoțit de fenomenul emancipării, extinderii gradului de libertate și autonomie. Ordinea familială și socială este profund transformată și distruge relațiile de dragoste, care nu sunt rezistente la distanță. Pe acest fondal, autorul concludă, că, consecințele pentru îngrijitoarele care au emigrat sunt teribile: de dragul familiei sale, acestea îngrijesc până la moarte un bătrân în Italia, dar nu percep, că propriile lor familii se stingă încet, lăsându-le cu un sentiment de regret pentru tot restul vieții.

Referitor la abuzurile și șantajul suferit de îngrijitoare, Vietti subliniază dificultatea de a normaliza raportul de lucru ca însoțitor, care „*este la jumătatea distanței dintre dragoste și muncă.*” Această neînțelegere este cauza majoră a dificultății, deoarece munca poate fi evaluată cu categorii ce se referă la calitate și cantitate, aceasta fiind remunerată proporțional. Dar sentimentele de dragoste și atașament sfidează orice parametri, nefiind, prin urmare, remunerabile. Migrantele se pot apăra de aceste efecte, doar reușind să păstreze „distanța corectă” între ea și angajator, între ea și persoana de care are grijă. Acest obiectiv poate fi atins, pe de o parte, prin profesionalizarea îngrijitoarei, iar pe de altă parte, dobândind o mai mare atenție și conștientizare din partea angajatorului privind „*complexitatea vieții acestor lucrătoare.*”

Printre multiplele maladii răspândite printre migranți, una de top o constituie cancerul. Potrivit Asociației Italiene de Oncologie Medicală (AIOM) în rezultatul afecțiunilor de cancer mor mai mulți migranți decât italieni. Motivele sunt: lipsa de informații, necunoașterea teritoriului și a sistemului de servicii oferite migranților, regimul de muncă ”24/24”. Aceste și alte motive, împiedică femeile-migrante să participe la proceduri de *screening*, să obțină acces la Serviciul Național de Sănătate.

Un alt motiv, menționat de AIOM la Congresul Național din Bologna cu genericul “*Probleme oncologice în rândul migranților: de la apariție la gestionarea lor*”, este deteriorarea stilului de viață. Potrivit medicilor, problema cea mai importantă rezidă în diagnosticarea târzie, accesul dificil la asistență

medicală, diversitatea culturală, lingvistică și stilul de viață al străinilor în Italia. Tot oncologii au dat un semnal de alarmă, subliniind, că: *“imigranții bolnavi de cancer merg la spital abia atunci, când tumoarea este deja la un stadiu avansat și, prin urmare, tratamentul este mai dificil sau fără sorți de izbândă”*. Medicii participanți la cel de-al XIII-lea Congres Național al AIOM au afirmat, că: *„numai în 2011, pacienții străini depistați cu diverse forme de cancer au fost cu 335.000 mai mulți decât în anul anterior. Observăm o creștere a tumorilor (plămâni, cap-gât, colon-rect, stomac) care sunt legate mai degrabă de un stil de viață incorect și inaccesibilitatea screening-ului (col uterin, sâni și colorectal)”*. Mamografia ar putea reduce cu 25% mortalitatea în cazul cancerului de sân. De asemenea, *„cancerul uterin este de 6 ori mai frecvent la femeile migrante decât la populația feminină italiană.”*

Care dintre grupurile etnice de femei sunt cele mai afectate? Medicii spun, că această patologie afectează mai mult femeile sud-americane și cele venite din Estul Europei:” *Desigur, investigația poate duce la o serie de reflecții. Dacă luăm în considerare dificultatea de a fi femeie într-o țară străină și care ar trebui să-și părăsească deseori copiii, soțul și familia, putem gândi că stresul psihic și consecințele la nivel fizic și mental au un rol important privind sănătatea femeii”*.

În 2014 în Italia a fost lansată o Campanie națională *„Cancerul nu are culoare”*. Datele oficiale, oferite de instituțiile abilitate din Republica Moldova sunt la fel de îngrijorătoare ca în Italia: în fiecare zi, cel puțin o femeie este diagnosticată cu cancer. În Italia în 2013 au decedat 50 de migranți moldoveni, 85% dintre care au fost femei, acestea fiind afectate de diverse forme de cancer.

1.3 Exodul și efectele asupra familiilor

Potrivit unui raport al ONU, în Moldova un copil din zece locuiește doar cu mama sau cu tatăl său, iar unul din 20 au ambii părinți plecați peste hotare. În perioada 2010 - 2015 cu 30% a crescut numărul copiilor care suferă de boli psihice. Medicii-

psihiatri susțin, că mulți dintre aceștea sunt într-o depresie cronică și au rezultate slabe la învățătură. În Moldova asistăm la o creștere alarmantă a ratei de tulburări mintale în rândurile copiilor, cauzată de emigrarea părinților. Numai în 2010 au fost direcționați la psihiatru peste 21.000 de copii, aproape cu 1000 mai mult decât în 2009.

Din raportul anual, 2015, privind Piața muncii pentru migranți, realizat de Ministerul Muncii și Politicilor Sociale din Italia cu genericul „Comunitatea moldovenească în Italia”, rezultă că în această țară sunt *“150.000 cetățeni ai Republicii Moldova înregistrați oficial, dar se crede că împreună cu membrii de familie a acestora, cu imigranții ilegali și muncitorii-sezonieri, numărul real ajunge la 300.000”*.

Nu este o noutate, că Republica Moldova este cea mai săracă țară din Europa. În conformitate cu datele studiului, publicat de Centrul de informare și documentare privind drepturile copilului din Moldova, în comparație cu copiii din zonele urbane, cei din zonele rurale sunt mai afectați de efectele migrației, de sărăcie și de accesul redus la educație și sănătate. Conform aceleiași surse, numărul copiilor lipsiți de îngrijirea părintească este în creștere. Astfel, dacă în 2006 erau 94.000 copii cu cel puțin unul dintre părinți plecat peste hotare, în 2009 numărul lor a ajuns la 135.000, iar în 2013 această cifră a depășit pragul de 150.000. Este vorba de copiii care locuiesc fără unul sau fără ambii părinți și sunt rămași în îngrijirea rudelor de gradul I sau II, iar alteori chiar de unii singuri în casă. Părinții i-au lăsat acasă ca să poată munci în străinătate, iar politica și cadrul legislativ nu oferă întotdeauna o protecție pe potrivă. Cei mai mulți dintre acești copii au între doi și nouă ani, vârstă la care au cea mai mare nevoie de afecțiunea părinților. Este ușor de imaginat, că mulți copii care au părinți peste hotare se confruntă cu traume emoționale, care pot avea consecințe dramatice asupra dezvoltării lor mintale. În acest mod a apărut o generație de moldoveni fără familie. Datele sunt alarmante, iar efectele - evidente.

În aceste circumstanțe, Guvernul Republicii Moldova a elaborat un plan de acțiuni pentru perioada 2010-2012 privind

protecția copiilor rămași fără îngrijire părintească. În special, autoritățile au simplificat procedura de stabilire a protecției, astfel încât persoana căreia îi va fi lăsat copilul spre îngrijire să poată fi responsabilă legal pentru siguranța acestuia. În plus, emigranții care domiciliază în străinătate trebuie să prezinte la punctele de trecere a frontierei actul privind transferul de responsabilitate privind protecția copilului. Părinții care nu vor respecta prevederile legii privind protecția copiilor pe durata absenței lor vor fi penalizați.

Rezultatul integrării în noua societate depinde, de asemenea, de constrângerile referitoare la copii. Migrația, fără îndoială, este un eveniment stresant din viață, care generează schimbări profunde, inclusiv diminuarea legăturilor cu familia. Multe probleme apar și în viața minorilor, ce-și urmează părinții în străinătate sau se alătură acestora mai târziu.

Literatura de specialitate face o diferență între copiii migranți născuți în țara de origine și ulterior imigrați în țara gazdă și între minori, născuți în Italia în familiile migranților. Cei care și-au abandonat sentimentele și amintirile pozitive în țara de origine, în țara de destinație sunt copleșiți de sentimente de nostalgie și singurătate. Problema cea mai dificilă, care apare la un copil-migrant, este să găsească un echilibru între două culturi. Pe de o parte, cultura de referință a părinților lor, care doresc să respecte tradițiile naționale, pe de altă parte sunt solicitările continue ale noii culturi, care impun o învățare rapidă a limbii, pentru a se putea integra mai repede în societate.

Dacă minorul emigrează împreună cu părinții lui, are loc dezrădăcinarea, o pierdere a legăturilor de afecțiune, culturale și sociale, dintre punctele de referință și cele deținute în prezent. Dar ce se întâmplă cu copiii, atunci când aceștea nu se pot reuni cu mamele lor emigrate, și rămân în satele depopulate în urma emigrării feminine în masă?

În zonele rurale din Moldova rămân persoanele în vârstă și copiii. Deci, este vorba de cei, care ei înșiși au nevoie de îngrijirea, pe care mamele, fiicele, surorile lor o oferă în Italia familiilor italiene. Pentru fiecare femeie, care pleacă din Moldova,

se formează un lanț al îngrijirii, deoarece intervin alte figuri feminine: surori, bunici, cumnate, vecine de casă, uneori cunoscute, care au grijă de casele, copiii și părinții lor. Copiii numiți “*orfani sociali*” în Republica Moldova, “*orfani albi*” în România și “*left behind* (=rămași în urmă)” în Ucraina, de care are grijă altcineva în țara de origine, deseori au rezultate slabe la învățătură, se îmbolnăvesc, au devieri de comportament la școală și în societate. Inițial, se simt abandonați, apoi, cu trecerea anilor, încep să-și vadă mama pur și simplu ca pe un bancomat. În situațiile mai grave, și anume când copiii rămân singuri prin abandonarea și de către tată și lipsa bunicilor și/sau rudelor, riscurile sunt mult mai sporite, or aceștia pot deveni victime ale unor criminali, care-i pot utiliza în afaceri cu droguri, le pot crea dependență de alcool și de jocuri de noroc, îi pot utiliza ca marfă în lumea pedofiliei.

”*Strategia pentru protecția copilului și familiei 2014-2020*” adoptată în 2012, după 20 de ani de la intrarea în vigoare în Republica Moldova a Convenției Națiunilor Unite privind drepturile copilului, are drept obiectiv dezvoltarea și perfecționarea sistemului de protecție a familiilor cu copii aflați în situații dificile sau de risc.

Problema a devenit atât de evidentă, încât Ministerul Muncii și Politicilor Sociale al Republicii Italiene, împreună cu Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale din Republicii Moldova și Organizația Internațională pentru Migrație au implementat un proiect cu titlul: “*Addressing the Negative Effects of Migration on Children and Families Left Behind*”. În proiect au fost implicate și două asociații ale comunităților de moldoveni din Italia: “AssoMoldave” din Roma și “AMICI” din Veneția, care în perioada 2012 și 2013 au participat la o Campanie de sensibilizare și informare a opiniei publice numită “*Nessuno è solo al mondo*” (Nimeni nu e singur pe pământ), dedicată migranților moldoveni. În cadrul proiectului a fost elaborat un ghid pentru asistenții sociali, educatori, colaboratori ai poliției, primari, preoți și alte persoane, implicate în domeniu.

Un alt document important publicat de pagina web a Coaliției Regionale pentru protecția copilului în regiunea extinsă a Mării Negre a fost “Protecția copilului – element-cheie al Acordului de asociere semnat între UE și Moldova”. A fost creată o Linie Verde, care are menirea să preîntâmpine sinucidele în Moldova.

În Italia 67% dintre imigranții moldoveni sunt femei. Acestea sunt angajate, în mod prioritar, în calitate de menajere sau ca însoțitoare, cunoscute și ca îngrijitoare, badante sau bone.

Femeile pleacă în căutarea fericirii pentru copii, părinți și soți, pentru țara lor, asigurând necesitățile de bază și bunăstarea familiei. Dar rezultatele prea des trădează speranțele migranților și a familiilor acestora. Pe de o parte femeile-migrante suportă consecințele dezastruoase ale experienței lor: depărtarea împiedică menținerea unui nivel ridicat al legăturilor emoționale, acestea simt că în timp, încet, familia li se destramă; iar atunci când decid să se întoarcă să o salveze, este de multe ori prea târziu. Mai multe consecințe negative sunt suportate și de familiile care rămân în țara de origine și trăiesc o nouă realitate. Membrii ei sunt afectați de disponibilitatea banilor, cu care nu au fost obișnuiți, precum și de absența emoțională a figurii mamei.

Cotidianul on-line *Affari Italiano* scrie: „*O femeie care pleacă singură în străinătate și după câteva luni începe să trimită acasă sume de bani, de cinci ori mai mari decât venitul soțului ei, inversează, în mod inevitabil, rolurile tradiționale de gen în cadrul familiei*”. Adesea se întâmplă ca să fie puse în discuție relațiile conjugale dintre soți, pentru că, în cele mai multe cazuri, migrația femeilor din Moldova duce la un proces de emancipare. Se dovedește, astfel, că bărbații lăsați singuri de soțiile lor aflate într-o misiune în Europa, își pierd rolul lor obișnuit de a fi în centrul atenției și de a deține puterea în familie. La un moment, aceștea refuză să umple locul lăsat de soțiile lor în îngrijirea copiilor și acasă, se brutalizează și se dedică alcoolului, irosind economiile pe care soția lui le trimite pentru bunăstarea familiei. Pentru aceste economii femeile se auto-condamnă la o viață infernală, sunt forțate să-și vândă libertatea, să-și sacrifice

tinerețea, să renunțe la familie, își riscă viața în călătorii „îndrăznețe” cu autobusul, umilite de o muncă fără recunoștință, forțate să-și direcționeze toate sentimentele oprite de dragoste asupra unor bătrâne necunoscătoare de realitățile crude prin care trece migranta și, respectiv, deseori, nerecunoscătoare pentru munca celor, care le însoțesc până la moarte.

Femeile-migrante văd cum se spulberă eforturile depuse pentru obținerea studiilor tehnice sau superioare, sesizează cum li se anulează orice experiență anterioară de muncă și în consecință, suferă de traume psihologice. De asemenea, atunci când migrantele se întorc, acestea găsesc nu doar ruinele unei familii, dar și suferă de traumele produse de reducerea nivelului de cultură abituală, care în mod inevitabil a fost modificat în rezultatul experienței de migrare. De la cel mai înalt nivel de emancipare dobândit în Europa, trebuie să revină la rolul feminin tradițional, impus de tradițiile locale. Este un proces dificil de redimensionare, indispensabil, în cazul în care femeia dorește reconstruirea aceluia „cuib” din care plecaseră plină de speranță.

”Sindromul Italia”

În psihologie s-a înrădăcinat noțiunea de ”Sindromul Stockholm”, care descrie comportamentul unei victime răpite sau captive care, în timp, începe să își simpatizeze răpitorul. Din teama de violență, persoanele captive încep prin a se identifica cu răpitorii, ca un mecanism defensiv. Micile semne de bunătate venite din partea răpitorului sunt amplificate, întrucât într-o situație de captivitate, lipsa perspectivelor este prin definiție imposibilă. Încercările de evadare sunt și ele percepute drept o amenințare, întrucât, într-o tentativă de evadare, există marele risc ca cel răpit să fie afectat și rănit.

Psihologii subliniază, că aceste simptome apar în condiții de stres emoțional foarte mare. Tot, condițiile de stres au stat la bazele apariției așa-numitului “*Sindrom Italia*” sau a “*sindromului italian*”, identificat în 2005 de Andriy Kyseliov și Anatoliy Faifrich, psihiatri din orașul Ivano-Francovsc, Ucraina. Aceștea au diagnosticat doi pacienți cu o nouă formă de depresie,

manifestată după întoarcerea din Italia, după ani de muncă și separare departe de familia de origine. „*Nu a fost o coincidență faptul, că acest lucru s-a întâmplat la trei ani după marea amnistie din 2002, care a permis multor migranți să se legalizeze pe piața internă a muncii și, respectiv, după legalizare unele femei, aflate cu ședere ilegală până la acel moment în Italia, au început să se întoarcă în țările lor de origine*”.

Disconfortul acestor femei, nu doar pe plan mental, afectează, în opinia mea, întreaga comunitate. Importanța unei noi abordări a fenomenului „îngrijitoarelor” trebuie să fie înțeleasă chiar și de către cei care nu înțeleg nici măcar disconfortul acestor femei, aflate departe de familiile lor și de țara de origine. Acestea, de cele mai dese ori, sunt ignorate privind formarea lor culturală, dimensiunea lor umană, uitând că aceste muncitoare sunt oameni în primul rând, că au și ele familii și că nevoile le-au forțat să emigreze pentru a îmbunătăți condițiile de viață a copiilor, găsind puterea de a adopta un nou mod de viață și un nou mod de muncă, atât de grea, cum este cel de îngrijitoare. Nu este o alegere ușoară, dar acesta se face, de cele mai dese ori, în speranța, că este o situație temporară, că este în așteptarea unei munci mai puțin grele. Însă pentru multe migrante acesta devine un loc de muncă pe termen lung. Din cauza acestor dificultăți, de a fi recunoscute în primul rând ca personalități, după care așteaptă să fie evaluate pentru abilitățile lor, precum și din lipsa unei perspective clare de a obține o muncă diferită, mai apropiată de formarea sa profesională și mai aproape de familie, apare „răul Italiei”.

Ce este „Sindromul Italia”? Pierderea simțului maternității, sentimentul de debusolare, cel de vinovăție, rătăcire, tristețe persistentă, oboseală, insomnie, incapacitatea de a-și găsi propria identitate și starea de spirit proastă, lipsa unei familii, căreia să-i simtă sprijinul. Astfel, mai întâi psihiatrui ucraineni, apoi cei români, și acum cei moldoveni, au dat un nume acestor probleme psihologice. Miile de femei, la întoarcerea lor în Europa de Est, după ani de zile petrecuți în Țara Frumoasă prestand servicii de îngrijitoare, sunt afectate de „sindromul Italia”. Separarea dureroasă, dar necesară, de soț și copii, șederea deloc ușoară și

adesea caracterizată de o singurătate profundă și o întoarcere soldată cu urmări profunde, adesea ireversibile. Sindromul italian, în opinia specialiștilor din România „*duce la apatie, care poate ajunge chiar la pierderea sentimentului matern, astfel încât pacientele nu mai sunt interesate de familii, pierd din vedere sensul șederii lor în străinătate*”.

Maurizio Vescovi, medic în Parma, afirmă: „*Există o dimensiune a acestui disconfort care mă surprinde în mod special. Ele (migrantele) trăiesc cu amintiri din trecut, cu proiecte de viitor în altă parte, dar nu pot trăi în prezent, din punct de vedere afectiv și emoțional, din moment ce acest lucru nu-i dă nici o satisfacție, în afară de cea economică.*” Vescovi a descoperit printre femeile din Est (moldovence, ucrainence, românce), care lucrează în Parma, „*simptome de tip depresiv, care s-au manifestat în mod special prin pierderea interesului, prin voință redusă, tulburări și dificultăți puternice de relații. Pe de o parte, Italia a fost țara care le-a primit, care le-a oferit oportunități economice, lucruri pe care le prețuiesc. Pe de altă parte, șederea departe de casă a creat multe dificultăți, mai ales pentru mamele cu copii foarte mici sau cu părinții în vârstă, poate, în condiții similare cu cele ale persoanelor pe care le îngrijesc în Italia. Numitorul comun este Singurătatea*”.

Multe dintre aceste femei, care se află în Italia, sunt în situația să aibă în jurul lor un vid relațional. Medicul constată, că „*Genul de muncă de tip separativ nu ajută, în nici un caz. Este o suferință tăcută, camuflată, deoarece dacă este manifestată deschis, poate duce la pierderea locului de muncă Este vorba de aflarea într-un loc, însă proiectându-se, în mod continuu, într-un alt loc*”.

În femeile, afectate de ”sindromul italian” crește un puternic sentiment de vinovăție față de copiii lor abandonați, care la rândul lor se simt vinovați pentru că mama a plecat de acasă, pentru ca să le asigure lor achitarea studiilor, vestimentația, acoperișul de-asupra capului. În aceste condiții, este dificil ca familiile să rămână unite, chiar și după întoarcerea femeii acasă.

1.4 Aspecte legislative

Legal vorbind, domeniul de aplicare, în ceea ce privește migranții este de amplă notorietate deoarece interesele și afecțiunile femeilor imigrante sunt, de asemenea, foarte profunde. Afecțiunea și dragostea unei mame care a emigrat, se extinde dincolo de hotare și, atunci când este forțată prea mult timp să se alimenteze doar cu comunicarea prin telefon și în gând, aceasta se dezintegrează și moare, provocând cea mai gravă calamitate cauzată de migrație.

Un aspect care reprezintă un interes aparte este dreptul familiei, cu referire la drepturile copilului, și, în mod special, la drepturile minorului, de a avea o familie. În țările dezvoltate, pe lângă bunăstare, copiii beneficiază de îngrijire și protecție legală.

Italia, după ce a acceptat toate prevederile dictate de acordurile internaționale, are o legislație puternică ce protejează familia și copilul. Constituția italiană stabilește, în art. 2, 3 și 30 *“protecția și dezvoltarea deplină a personalității minorului, garantarea absolută și inviolabilă a dreptului la o familie proprie ca instrument capabil să-i asigure educația.”* De asemenea art. 31 precizează că *“Republica sprijină cu măsuri economice și de alt gen, formarea familiei”, “protejează maternitatea, copiii și tineretul, favorizând instituțiile abilitate în acest scop, să susțină prin politici publice sarcinile educaționale ale familiei”*. În acest mod, statul pledează pentru faptul, că cel mai bine pentru un copil, este ca cei pe care îi numește tată și mamă să fie așa cu adevărat, din punct de vedere legal și afectiv: *„fiecare minor are dreptul la o familie, în baza convingerii că “un copil, ca să crească, trebuie să trăiască într-un mediu educațional, în care cei care i-au dat viață, tatăl și mama sa, să-l iubească și să fie uniți”*.

Prin urmare, în Italia dreptul minorului la o familie proprie este un drept absolut și inalienabil, stabilit de Constituție, iar pentru a respecta această pledoarie, legea italiană vine cu intervenții solidare de susținere în favoarea familiei, pentru a elimina impedimentele economice și sociale, care ar putea afecta dezvoltarea și sănătatea copilului.

Din aceste lucruri, rezultă că, în Italia, la fel ca în toate țările în care rolul femeii este emancipat, sau, cel puțin, aceasta nu este subordonată sexului masculin, instituția familiei este mai puternică, iar odată cu ea și dezvoltarea copilului este mai protejată. Prin urmare, conceptele de femeie, de familie și de protecție a copilului sunt indisolubil legate între ele. A avea grijă de unul înseamnă a avea grijă de toate.

Rolul familiei ca o garanție a drepturilor copilului este revendicat și de doctrina socială a Bisericii. În Compendiu, în capitolul al cincilea: familia este prezentată ca o celulă vitală a societății, unde se are în vedere interesul superior al copilului. *„Familia este prima societate naturală. (...) familia este importantă și primează cu referire la persoană. În familie, prin urmare, dăruirea reciprocă de sine a bărbatului și femeii uniți prin căsătorie, creează un mediu de viață în care copilul poate să-și dezvolte potențialul, poate deveni conștient de demnitatea sa și se poate pregăti să-și înfrunte destinul unic și irepetabil”*. Numai în cadrul familiei *„valorile morale sunt inoculate încă din primii ani de viață, transmițând moștenirea spirituală a comunității religioase și cultura națiunii. În familie se învață responsabilitatea socială și solidaritatea. Aici se afirmă prioritatea familiei față de societate și de Stat”*.

Doctrina socială a Bisericii subliniază în mod constant necesitatea de a respecta demnitatea copiilor: *„În familie, în cadrul comunității, o atenție deosebită trebuie acordată copiilor prin dezvoltarea unui respect profund pentru demnitatea lor personală, precum și un mare respect și preocupare pentru drepturile lor ”*.

Drepturile copilului ar trebui să fie protejate de sistemul juridic, în toate țările: *“nici o țară din lume, nici un sistem politic nu se poate gândi la propriul viitor altfel decât prin imaginea acestor noi generații care vor moșteni de la părinții lor galeria de valori, drepturile și aspirațiile națiunii din care fac parte și ale întregii familii umane”*.

Pentru mine Italia este un templu al familiei. Aici familia este sacră, este respectată și apărută. Realitățile de azi sunt

rezultatul unui proces social îndelungat. Și în Moldova am avut o perioadă chiar mai lungă și mai intense de implicare socială, dar rezultatele se fac evidente în statisticile dramatice, pe care le-am prezentat anterior. Unde a fost comisă eroarea? Ce am făcut sau ce nu am făcut, de am ajuns să avem această soartă?

În Italia, statul garantează dreptul la îngrijire pentru persoanele în vârstă și unitatea familiei prin oferirea de contribuții, care sunt utilizate pentru a achita serviciile de îngrijire necesară, oferite de către femeile din Moldova. Nici o femeie din lume nu și-ar lăsa copiii, renunțând la dragostea familiei, dacă nu are avea un motiv serios. În Moldova acest motiv este sărăcia. Au existat inițiative pentru a stopa acest exod, care seamănă cu un *tsunami* lent, dar fără nici un rezultat, deoarece sărăcia nu se depășește prin legi.

În 2007, Ministerul Muncii a declarat o economie cu aproximativ 6 miliarde de euro în urma prestațiilor sociale pierdute. Pentru bugetul statului italian este convenabil să cumpere dragostea mamelor din Moldova și să asigure bunăstarea propriilor familii și persoane în vârstă. Însă, fără a se dori asta, o generație întreagă de copii într-o altă parte a lumii este condamnată. Apare o întrebare. O națiune poate asigura prin lege bunăstarea propriilor familii, condamnând, în același timp, familiile unui alt popor? Este oare legal acest lucru? Faptele spun că da, fără a ține cont de principiul consacrat în a doua parte a articolului 25 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, care prevede: *“Maternitatea și copilăria au drepturi la îngrijire și asistență specială”*.

Bineînțeles, este vorba de o confruntare de drepturi, ambele legitime, dar rezultatul este fatal pentru cel mai slab. O întreagă generație de copii este expusă la singurătate, trafic, abuz, exploatare, prostituție, pornografie, comerț cu organe, abandon. Ceea ce este și mai grav, rândul continu al copiilor, singuri și abandonați, care se sinucid în disperarea de a fi respinși (așa cred ei) de propria lor mamă. Cum afirmă marele Janusz Korczak: *“Copilul gândește cu sentimentul, nu cu intelectul”*.

Într-o astfel de situație, cred că este o datorie morală pentru partea care beneficiază cel mai mult de această situație, să suporte material unele chestiuni minore. Trebuie identificat un compromis viabil pentru a asigura activitatea îngrijitoarelor, fără a le forța să renunțe la rolul matern. Să asigure persoanele asistate îngrijirea necesară, dar, în același timp, și continuitatea afectivă a persoanelor, care le oferă această îngrijire. Modificările care rezultă din experiența migrației perturbază identitatea existențială a oricărei persoane. Totul este amestecat: limba, locuri, amintiri, tradiții, prieteni, obiceiuri, și, în același timp, totul se sedimentează în spațiul dintre lumea veche, lăsată în urmă, și lumea nouă, internalizată în mod dureros. Nimic nu mai este ca înainte. Apare un sentiment de izolare, de neînțelegere, de alienare și de înstrăinare de orice.

În țările în care oamenii imigrează, un rol important este jucat de asociațiile de migranți, care însoțesc emigrantul în procesul de asimilare. Asociațiile de migranți au posibilitatea de a atenua suferințele din cauza izolării inițiale teribile, în care se află și dezrădăcinarea care traumează. Asociația este un refugiu, un loc unde se poate respira un pic de aer de acasă, unde se găsesc prietenii cu care își pot împărtăși gândurile și își pot exprima amărăciunile existențiale. Aici își pot găsi un suport în încercarea de a depăși dificultățile întâmpinate. Tot aici, migranții regăsesc simbolurile familiare, culturale, comunicarea în limba maternă, precum și gustul bucatelor tradiționale. Toate acestea îi ajută pe migranți să uite de suferințele lor de zi cu zi, să găsească mângâiere, să asimileze experiențe, care îi vor ajuta la o mai bună orientare a eforturilor sale.

Migrantul se simte un nimeni, deoarece el nu este participant la soarta patriei sale și, în același timp, nu participă încă, și nu știe dacă vreodată va participa la soarta țării în care trăiește. În acest sens, este foarte potrivită definiția care i se atribuie adesea emigrantului, *„el nu există nici aici, nici acolo”*.

În concluzia acestui capitol, aș dori să menșionez, că familiile italiene trebuie să cumpere anumite virtuți pe piața forței de muncă (dragoste, atenție și sentimente, pe care ritmul vieții

moderne nu le mai permite să le dedice celor mai în vârstă), virtuți, cărora nu le poți atribui indicatori, pe care sa-i incluzi în contractele de muncă. Femeile din Moldova oferă dragostea, compasiunea și toată atenția lor persoanelor, pe care le îngrijesc, pentru care muncesc cu conștiinciozitate și demnitate, trăind o situație complexă, despre care vom nara în continuare.

Capitolul II - FEMEIA MOLDOVEANĂ ÎN SOCIETATEA ITALIANĂ

2.1 Prezența moldovenilor în Italia

În 2009 Ambasada Republicii Moldova la Roma, susținută de Centrul de Studii și Cercetări IDOS, a întrunit editorii Dosarului Statistic de Emigrare Caritas/Migrantes, pentru a avea o imagine mai clară a migranților moldoveni în Italia. În raportul elaborat ulterior se menționează, că *„Începutul migrației moldovenilor în Italia a început la sfârșitul anilor '90, atunci când criza economică și rata înaltă a șomajului pe de o parte și tranziția dureroasă de la un sistem politic totalitar la unul democratic pe de altă parte, au transformat emigrarea într-un fenomen social al maselor”*.

În comparație cu alte rapoarte disponibile online, în acest studiu se arată că, în ultimul deceniu a avut loc o creștere substanțială a fluxului migrațional din Moldova: spre exemplu, găsim date referitoare la amnistia din 2009 care a înregistrat o creștere cu 41% a cererilor depuse pentru legalizare de către cetățenii moldoveni față de anul 2002. Trebuie să menționăm, că atunci când migrantul se află în țara de destinație în mod clandestin (iar acest fenomen există până în prezent), acesta este foarte puțin vizibil inclusiv în viața lui socială, deoarece el evită cu atenție să lase orice urmă a prezenței sale în această țară. Această situație este trăită ca o adevărată teroare, impunându-l să supună cenzurii orice imagine, care ar putea fi afișată în rețelele de socializare, să evite orice manifestare publică, unde ar putea să se confrunte cu controale efectuate de oamenii legii. Prin urmare, un număr foarte mare de migranți este lipsit de oportunitățile oferite de asociații privind asistența și locul de întâlnire pentru schimbul de experiență și dobândirea orientărilor practice necesare pentru soluționarea problemele personale de ordin existențial. Astfel, migrantul este condamnat să trăiască la periferia societății, într-o atmosferă de singurătate disperantă, care deseori îi împinge în mrejele rețelelor criminale, care le asigură o activitate clandestină.

Revenind la cercetarea fenomenului migrațional al moldovenilor în Italia, avem posibilitatea să prezentăm date

semnificative privind numărul migranților. Potrivit datelor oficiale, numărul migranților moldoveni este de aproximativ 150.000 de persoane (Tabelul 1) sau circa 4% din totalul migranților, cantitate ce plasează comunitatea moldovenilor în societatea italiană pe locul 7. Dar dacă ar fi luați în calcul și cei fără acte în regulă, atunci numărul moldovenilor ar fi dublu mai mare, respectiv, și ponderea lor ar fi în creștere în societatea italiană.

Tabelul 1 - Cetățenii non-UE prezenți în Italia. Date privind primele 40 de țări în valori absolute și procentuale la perioada 1 ianuarie 2015.

Tabella 1.4. Cittadini non comunitari regolarmente soggiornanti, primi 40 paesi di cittadinanza al 1° gennaio 2015 (v.a. e %)

POS.	PAESI DI CITTADINANZA	Sogg. regolari	% sul totale stranieri	% donne	POS.	PAESI DI CITTADINANZA	Sogg. regolari	% sul totale stranieri	% donne
1	Marocco	518.357	13,2	44,6	22	Stati Uniti	36.647	0,9	60,6
2	Albania	498.419	12,7	48,1	23	Dominicana, Rep.	30.227	0,8	64,2
3	Rep. Pop. Cinese	332.189	8,5	49,1	24	Bosnia-Erzegovina	29.080	0,7	44,9
4	Ucraina	236.682	6,0	79,8	25	Algeria	28.799	0,7	36,3
5	Filippine	169.046	4,3	57,4	26	Costa d'Avorio	27.736	0,7	42,2
6	India	166.514	4,2	38,2	27	Cuba	23.464	0,6	75,1
7	Moldova	146.654	3,7	67,0	28	Turchia	22.508	0,6	42,4
8	Egitto	141.243	3,6	30,0	29	Colombia	21.288	0,5	63,0
9	Bangladesh	138.837	3,5	28,1	30	Burkina Faso	16.346	0,4	35,3
10	Tunisia	119.844	3,0	36,9	31	Georgia	14.148	0,4	84,6
11	Pakistan	115.990	3,0	31,1	32	Camerun	13.715	0,3	48,5
12	Peru'	108.542	2,8	59,5	33	Bolivia	13.413	0,3	63,0
13	Serbia/ Kosovo/ Mont.	108.246	2,8	46,8	34	Mali	12.370	0,3	5,2
14	Sri Lanka	107.505	2,7	45,4	35	El Salvador	12.267	0,3	62,7
15	Senegal	103.408	2,6	26,4	36	Eritrea	12.163	0,3	45,6
16	Ecuador	88.770	2,3	58,4	37	Iran	11.811	0,3	46,8
17	Macedonia	83.145	2,1	45,7	38	Somalia	10.686	0,3	31,1
18	Nigeria	78.956	2,0	47,7	39	Afghanistan	9.973	0,3	5,9
19	Ghana	55.723	1,4	39,9	40	Argentina	9.397	0,2	59,1
20	Brasile	44.698	1,1	74,1		Altri stati	171.054	4,4	
21	Russia, Federazione	40.056	1,0	81,8		Totale	3.929.916	100,0	48,9

Fonte: elaborazioni Staff SAS di Italia Lavoro su dati ISTAT (Cittadini non comunitari regolarmente soggiornanti)

Site-ul ”Osservatorio Balcani e Caucaso”, care se ocupă și de sud-estul Europei, scrie: “Marele val al emigrării din Moldova a început în 1999, în următorul an de după default-ul rublei rusești, când, conform estimărilor Băncii Mondiale, țară noastră mică a atins vârful sărăciei: 80,9% - în orașele mici, 76,9% - în mediul rural și 50,4% - în urbele mari. În douăsprezece luni au plecat 100.000 de oameni. Un nou impuls al migrației a fost înregistrat în 1992, fiind cauzat de conflictul militar cu Rusia în regiunea Transnistreană, care era o zona industrială unde erau

concentrate 2/3 din toate întreprinderile din Republica Moldova. Acțiunile militare și instabilitatea au avut un impact major asupra pieței muncii, stimulând creșterea numărului de șomeri”.

Conform raportului privind emigrarea din Moldova în Italia, o creștere a enormă se observă și la începutul mileniului III: „de la aproximativ 4 mii de persoane emigrate în 2001, la 34 mii plecate în 2004. Către 2008 numărul rezidenților moldoveni în Italia a crescut cu o treime, sau +30.4%, comparativ cu o creștere medie a populației stabile străine de 13.4%.”

În ceea ce privește locația geografică, mai mult de trei sferturi din emigranții moldoveni locuiesc în nordul Italiei, o cincime este stabilită în centrul țării, în timp ce în sudul peninsulei numărul lor este aproape neglijabil (Tabelul 2).

Tabelul 2 - Cetățenii non-UE prezenți în regiuni și zone geografice ale Italiei . (Date de la 1 ianuarie 2016.)

Moldavi in Italia: **142.266** su 5.026.153 stranieri in Italia (2,8%)

Classifica per regione

Classifica delle regioni italiane ordinata per numero di residenti moldavi .

Regione	Moldavi				% su tutta la popolaz. straniera	Variazione % anno precedente
	Maschi	Femmine	Totale	%		
1. Veneto	12.553	24.694	37.247	26,2%	7,48%	-3,7%
2. Emilia-Romagna	9.936	20.795	30.731	21,6%	5,76%	-2,4%
3. Lombardia	7.267	15.705	22.972	16,1%	2,00%	-2,8%
4. Lazio	5.788	9.614	15.402	10,8%	2,39%	-0,6%
5. Piemonte	3.801	6.771	10.572	7,4%	2,51%	-6,8%
6. Toscana	1.886	3.576	5.462	3,8%	1,38%	-4,8%
7. Marche	1.497	3.115	4.612	3,2%	3,29%	-6,4%
8. Trentino-Alto Adige	1.174	2.547	3.721	2,6%	3,92%	-5,7%
9. Umbria	1.000	1.852	2.852	2,0%	2,94%	-5,1%
10. Friuli Venezia Giulia	769	1.570	2.339	1,6%	2,22%	-4,6%
11. Liguria	621	1.358	1.979	1,4%	1,45%	-5,7%
12. Campania	532	1.115	1.647	1,2%	0,71%	-3,2%
13. Abruzzo	262	502	764	0,5%	0,88%	-1,8%
14. Calabria	211	392	603	0,4%	0,62%	-4,6%
15. Puglia	150	350	500	0,4%	0,41%	-0,4%
16. Sicilia	53	202	255	0,2%	0,14%	-3,0%
17. Valle d'Aosta	85	160	245	0,2%	2,89%	-6,8%
18. Sardegna	45	124	169	0,1%	0,36%	-11,5%
19. Basilicata	28	73	101	0,1%	0,52%	-3,8%
20. Molise	31	62	93	0,1%	0,77%	-30,1%
Totale ITALIA	47.689	94.577	142.266		2,8%	-3,5%

Lideri la capitolul emigrării din Moldova sunt femeile. Acestea merg, în mod special pentru a oferi servicii de îngrijire. În Italia se află în prezent 76,4% din numărul total al conaționalilor prezenți de obicei, așa cum se observă în tabelul următor (Tabelul 3)

Tabelul 3 – Repartiția muncitorilor care aparțin diferitelor comunități, prezenți în activități economice din diferite domenii. Date de la 1 ianuarie 2015.

Tabella 3.4. Rapporti di lavoro attivati per settore di attività economica e cittadinanza dei lavoratori interessati (v.a. e %). Anno 2015

CITTADINANZA	Agricoltura	Industria in senso stretto	Costruzioni	Servizi	Commercio e riparazioni	Totale (=100%)
Italiani	11,6	8,5	5,4	66,6	7,9	8.431.525
UE ^(a)	36,9	5,5	7,1	47,0	3,5	782.953
Extra UE ^(a)	21,2	11,1	7,2	54,9	5,5	1.186.682
di cui: Albania	29,1	7,6	18,5	40,7	4,1	152.385
Bangladesh	8,4	16,7	2,4	61,6	10,9	48.289
Rep. Pop. Cinese	2,7	44,5	0,8	35,3	16,8	120.184
Ecuador	1,2	4,2	4,6	87,6	2,4	25.933
Egitto	3,0	5,2	27,0	58,2	6,6	46.670
Filippine	1,8	2,2	0,3	93,1	2,6	46.594
Ghana	39,1	15,3	1,6	40,8	3,3	13.906
India	56,5	7,6	2,2	30,9	2,8	71.368
Marocco	34,8	9,9	7,9	42,2	5,1	126.910
Moldova	8,3	5,7	6,1	76,4	3,5	45.325
Pakistan	25,2	11,6	3,7	51,7	7,8	38.438
Peru	1,5	2,7	2,0	91,6	2,1	31.800
Sri Lanka	2,5	3,5	0,5	90,9	2,5	32.617
Tunisia	52,3	6,0	8,9	29,2	3,7	40.666
Ucraina	7,2	4,0	3,7	81,5	3,6	76.637
Totale	14,6	8,6	5,7	63,8	7,3	10.401.160

(a) Lavoratori nati all'estero e di cittadinanza non italiana; (b) La somma dei settori di attività economica può essere diversa dal totale (=100%) a causa della possibilità che un individuo possa svolgere rapporti di lavoro in più settori nel medesimo arco temporale

Fonte: Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali - Sistema Informativo delle Comunicazioni Obbligatorie

Am luat în considerație aceste informații, pentru a conștientiza prezența moldovenilor în Italia, dimensiunea la care s-a ajuns și importanța acestui fenomen. Acum haideți să analizăm condițiile reale de migrație, de viață și de integrare a femeilor din Moldova în societatea din Italia.

2.2 Ruta infernală a femeilor moldovence către Italia

Înainte de anii 1990, fenomenul migrației a fost apreciat în termeni pozitivi, atunci când între componentele masculină și feminină exista un echilibru, aceasta indicând o emigrare sub forma nucleelor familiale, unde femeia îndeplinea rolul tradițional de soție și mamă,. Integrarea în societatea gazdă în aceste condiții era, prin urmare, mai ușoară. Începând cu anii 1990 s-a înregistrat un flux migrațional puternic, mai ales în rândul femeilor din spațiul ex-sovietic, care avea caracteristici absolut noi. Aceste femei aveau studii superioare și experiență de muncă în sectoare, ce necesită un grad de calificare, cum ar fi, de exemplu, medicina, mecanica, învățământul, etc.)

Aceste femei nu-și puneau scopul de a se integra social, ci doar să obțină beneficii economice maxime în cel mai scurt timp posibil, pentru a asigura supraviețuirea zilnică a familiilor lor rămase în țară, și pentru a le îmbunătăți condițiile de locuit. Cu cât era mai scurtă perioada de ședere în țara de imigrare, cu atât mai mică era suferința lor. Așadar, migrantele erau dispuse să efectueze orice muncă (de menajeră, de bonă, de asistent personal etc.), inclusiv în orele de noapte. Necesitatea de a obține venituri mai mari într-un timp restrins, le crea condiții în care acestea să accepte cele mai mici prețuri de pe piață. De asemenea, ele tind să facă economii, reducând la minimum consumul pentru necesitățile personale.

Migrantele, în pofida faptului, că plateau traficantilor de persoane mii de euro, erau nevoite să traverseze pe jos râuri și munți. Într-un articol din ziarul italian "Il Giornale" scrie: „*Femeile din Moldova, pentru a ajunge în Italia, își riscă viața, intră în datorii și parcurg rute infernale. Pentru a-și rezerva o călătorie clandestină, ele platesc câte patru mii de euro, care provin dintr-o viață de sacrificiu și care ajung direct în buzunarele organizațiilor ilegale. De obicei, cămătarii vin în contact cu clienții prin intermediul anunțurilor de ziar în care, printre rânduri, le promit obținerea ușoară de vize pentru a trece frontiera. Călătoria, pentru cei fără acte în regulă, este întotdeauna aceeași: se pleacă în mașină din Chișinău, capitala Republicii Moldova, și se*

traversează cu ușurință întreaga Românie. Însă pentru a intra în Ungaria, moldovenii plătesc permisul și ajung în Budapesta. Aici stau zile întregi înghesuite în cămăruțe sufocante, cu o singură baie, și pentru aceasta plătesc zece euro pe zi, sumă ce nu este de neglijat pentru ele.”

Multe femei au venit în Italia în mod clandestin, și din acest motiv nu-și vor putea vedea mulți ani de-acum încolo propriii copii. Viața lor la limită va dura, cel puțin, până când vor fi în capacitate să returneze banii luați cu împrumut pentru călătoria în străinătate și dobânda, percepută de cămătari. Numai după obținerea unui permis de ședere, pot visa la un contract legal și la o vizită acasă, pentru a-și putea îmbrățișa din nou copiii. Până la acest moment, ele pot doar să le trimită bani, cu care se pot cumpăra multe lucruri, dar nu pot alina sufletul acelor copii suferinzi.

2.3 Îngrijitoarea și noul welfare privat

Sistemul sanitar italian, confruntat cu îmbătrânirea bruscă a populației, a trebuit să modifice metodele și formele de intervenție în sprijinul asistenței bătrânilor și familiilor lor. Este vorba de măsuri-tampon, care sunt destinate să limiteze costurile, aflate mereu în creștere, a acestui segment de welfare, și, pe de altă parte, să pună în evidență lipsa unei strategii naționale globale și a incapacității de a realiza la nivel de stat a unor structuri sanitare specializate. Aceste condiții au adus administrația italiană la decizia de a oferi familiilor o sumă cu mult sub costurile necesare pentru îngrijirea persoanelor în vârstă și/sau cu handicap, efectuând, astfel, economii financiare, pe care bugetul de stat le-a considerat necesare. În acest mod, problema a fost plasată pe umerii familiilor, care, la rândul lor, în cele mai multe cazuri, se află într-o situație similară cu cea a statului italian, deci, în dificultate financiară. În aceste circumstanțe, familiile italiene au fost obligate să recurgă la piața forței de muncă, încercând să cheltuie cât mai puțin posibil. Familiile au dat dovadă de un comportament similar cu cel al unei societăți comerciale, încercând să obțină un profit maximal cu investiții minime.

În concluzie am putea spune, că o parte din deficitul alocațiilor statului italian în sfera sănătății este transferat pe seama migranților, care lucrează în acest domeniu cu salarii derizorii, or familiile italiene, în dorința de a profita de această situație, remunerează munca îngrijitoarelor mai prost chiar decât le-ar permite ajutorul financiar primit de la stat. Și asta pentru a obține niște beneficii în plus. Pentru aceasta s-a recurs la brațele ieftine de muncă, provenite din țările Europei de Est. În această situație și muncitorii săraci sunt dispuși să emigreze în masă, pentru a acoperi cererea care se creează pe piață pentru acest gen specific de muncă. Este vorba de o piață, foarte puțin administrată de legislația internă, în mare parte ilegală, dar utilă pentru a acoperi ineficiența administrației publice.

În legătură cu acest subiect, dar privind dintr-o optică diferită, am putea aminti teoria dualistă privind piața locurilor de muncă a economistului Piore, care a observat că *„în cadrul fenomenelor migrației în secolele trecute, impulsul migrațional era generat de nevoia țărilor dezvoltate de a garanta propria dezvoltare industrială, exercitând o forță de „atracție capitalistă” a maselor migratoare. Spre deosebire de acestea, în anii nouăzeci ai secolului trecut emigrarea era motivată de fuga de sărăcie în țările subdezvoltate și este efectuată de masele populare șomere. Deci, este vorba de un „impuls proletar”, care creează astăzi multe probleme de găzduire, deoarece țărilor europene, din cauza crizei financiare și, respectiv, economice, nu mai au capacitatea de a absorbi valul de migranți, iar aceștea rămân în situație incertă, dând naștere la focare de tensiuni politice și sociale”*.

Migranții moldoveni s-a stabilit, în mod prioritar, în orașe mari. Acest fenomen poate fi explicat prin teoria lui Sassen a orașelor globale, potrivit căreia orașele metropolă sunt noduri strategice ale economiei mondiale. Această paradigmă indică, că în marele urbe se înregistrează fenomenul de creștere exagerată a populației cu venituri ridicate, datorită dezvoltării de profesii și meserii și datorită concentrării de capital și inteligență. Această condiție de dezvoltare evolutivă trebuie totuși să fie compensată în mod consecvent și susținută de cât mai multe meserii sărace, care

sunt indispensabile pentru a asigura echilibrul în interiorul sistemului, cu diferența că, în timp ce ”meseriile” bogate câștigă premii și salarii foarte mari, ”meseriile” sărace (paznici, chelneri, muncitori, îngrijitoare, menajere, și așa mai departe) sunt plătite mai puțin, pentru ca acestea să satisfacă fluxul migrațional, caracterizat de un statut clandestin și de salarii mici. Astfel de situații declanșează procese de inegalitate socială și de marginalizare, care, în unele țări europene, au explodat, ducând la tulburări sociale îngrijorătoare, rămânând și astăzi fără soluții de perspectivă. Am putea presupune, că asemenea fenomene vor deveni tot mai accentuate, deoarece fluxurile migraționale au tendința de a se alimenta de valuri de migranți tot mai calificați, deci cu o conștiință socială mai mare și cu o capacitate și o dorință sporite de a se integra.

În cazul nostru, drept răspuns la cererea marilor orașe italiene, îngrijitoarea moldoveancă este singura soluție pentru bătrânii din clasele medie și superioară. Munca ”badantei” oferă posibilitatea ca persoana asistată să locuiască la domiciliu, dar fără să devină o povară pentru copii săi, din punct de vedere al timpului și banilor. În schimb, bătrânii din clasele sărace în vârstă, atât cât este posibil, trebuie să se mulțumească cu resursele publice limitate, alocate azilurilor și căminelor de bătrâni.

Sectorul asistenței familiale este caracterizat de o muncă nedeclarată, făcută la negru, identificată adesea ca o prelungire a îngrijirii familiei de către femeie, fără a fi social vizibilă și recunoscută. Este o muncă efectuată în singurătate între cei patru pereți ai casei.

După cum scrie jurnalul italian “Il Corriere della Sera”: “*în Italia marea majoritate a îngrijitoarelor provin din Europa de Est, preponderent, fiind reprezentante a generației născute după dezmembrarea URSS-ului. Trei din patru îngrijitoare sunt căsătorite, dar numai 15% dintre ele locuiesc în Italia cu familie. Jumătate dintre ele au vârsta de peste 40 de ani, iar 16% - peste 50 de ani. Nivelul studiilor este ridicat: 20% au studii universitare, 40% au terminat liceul, multe sunt asistente medicale sau chiar au absolvit facultatea de medicină*”.

Scopul îngrijitoarei este să se întoarcă în satul/orașul său natal, dar pentru a face acest lucru, trebuie să acumuleze suficiente resurse financiare pentru a putea cumpăra o casă și pentru a plăti studiile copiilor săi. Centrul de studii și cercetare socială ZANCAN din Padova descrie situația celor care lucrează în domeniul asistenței familiei în felul următor: *«statutul lor în Italia poate fi definit ca sclavi moderni - servitori în trecere, au un program de lucru prelungit, care adesea se extinde pe toată săptămâna, cu excepția câtorva ore libere duminică. Este vorba de brațe de lucru calificate și extrem de flexibile în ceea ce privește programul și sarcinile de lucru. Sunt persoane care nu au timp să cheltuie banii și, prin urmare, au o capacitate mare de a economisi. Costul unei îngrijitoare full-time variază între un maxim de 900 de euro la nord până la un minim de 500 de euro în sud. În aceste condiții, este oricum mult mai profitabil să lucreze ca îngrijitoare în Italia decât ca medic în Moldova»*.

2.4 Caracteristicile activității unei îngrijitoare

Munca în familie, chiar dacă se încearcă reglementarea acesteia, în mare parte scapă organelor de control și, prin urmare, nu există date statistice exacte privind diversele sarcini domestice. În multe cazuri muncitorii-migranți acceptă locul de muncă fără a face un acord de muncă și fără a stabili din start care sunt obligațiile sale. În aceste situații, persoanele care muncesc în familie, devine un fel de om bun la toate, iar când angajatul locuiește cu familia în casa stăpânului, programul lui de muncă nu are nici măcar limită de timp.

În urma unor studii recente a fost identificat profilul uman al lucrătorilor în familii. Aceștia sunt preponderent femei tinere, cu vârsta mai mică de 40 de ani, căsătorite, cu studii medii sau superioare și de religie creștină. Recensământul din 2010 a creionat profilul de muncă al menajerei și al îngrijitoarei, punând în evidență că: *„numărul lor este de 1 milion 538 mii (+42% din 2001) care deserveșc 2 milioane 412 mii de familii italiene (una din zece). Conform studiului publicat de Censis, profilul lucrătorului intern include femeile (82.6%) și străinii (71.6%) din*

Europa de Est. Preponderent acestea provin din România (19,4%), Ucraina (10,4%), Polonia (7,7%) și Moldova (6,2%). 51,4% dintre menajere și îngrijitoare au sub 40 de ani (57.3% dintre străini) și un nivel de educație mai mare în comparație cu îngrijitoarele italiene: 37,6% au o diplomă de absolvire a liceului, iar 6,8% sunt licențiate, față de 23.2% și, respectiv, 2,5% din menajerele italiene. Marea majoritate sau 55,4% lucrează într-o singură familie, iar alte 44.6% sunt „multiangajate” , activând în două sau mai multe familii. Rezultatele studiilor arată, că durata medie a serviciilor prestate de menajere și îngrijitoare în Italia este de aproximativ 7 ani, cu un salariul mediu de 900 de euro net. Marea majoritate sunt angajate în mod ilegal. În ciuda acțiunilor de regularizare desfășurate în septembrie 2009, au apărut circa 300 mii lucrători clandestini: 61,8% continuă să lucreze la negru, comparativ cu 38.2% din eșantion, care declară că lucrează cu acte în regulă”.

Contractul lor de muncă este stabilit direct cu familia persoanei pe care o vor îngriji, fără intervenția intermediarilor sau altor organizații sau agenții de tipul cooperativelor, ce au un rol destul de limitat. Programul de lucru, în general, este de 10-12 ore pe zi, cu nici o distincție între orele de zi și cele de noapte, cu o medie săptămânală nu mai mică de 70 de ore. Activitățile variază de la îngrijirea persoanei (igienă, mobilitate, baby-sitter, etc.), la treburile casnice tipice (curățenie, gătit, cumpărături, etc.). Destul de frecvent sunt solicitate servicii parasanitare (să ofere la timp medicamente, să facă perfuzii, să îngrijească în cazul decubitelor sau atunci, cand pacientul are un catetere, etc.).

În contrast cu muncitorii străini angajați în fabrici, la șantiere sau în alte sectoare, programul de muncă ale îngrijitoareii nu-i permite acestea să participe la procese de socializare, în care se stabilesc niște raporturi de "clasă", care construiesc o cultură comună, care îi altoiesc un sentiment de apartenență la comunitatea în care locuiește.

Locul de muncă creează cultură, formează rețele sociale care împărtășesc aceleași cunoștințe și aceleași activități, și care devin conștiente de propriul rol social.

În cazul „îngrijitorilor” (și în această categorie intră toate menajerele la domiciliu), izolarea lor împiedică dezvoltarea unei solidarități colective. Faptul, că locuiește cu persoana, pe care o are în îngrijire și are un angajament asumat pe termen lung, o condamnă pe „îngrijitoare” la o stare de invizibilitate. Aceasta foarte rar iese din casă: fie pentru că nu are voie datorită muncii, fie pentru că, în unele cazuri, având un statut de persoana clandestină, apariția în public prezintă un mare risc.

Statutul de *”om invizibil”* în ochii comunității, pentru femeile imigrante creează o atmosferă de alienare. Avantajul, în această situație, este că, spre deosebire de bărbații care muncesc la construcție sau în câmp, femeile au unele posibilități de integrare. Ele intra în contact cu o familie italiană, ceea ce facilitează învățarea limbii și a obiceiurilor, iar prin dialog și discuții, prin intermediul dozelor masive de televiziune, radio și posibilitatea de lectură, cultura țării-gazdă va fi înțeleasă mai profund.

În pofida muncilor grele și a condițiilor, de multe ori, dezolante, în Italia femeile asimilează un nivel de viață mai avansat și, atunci când revin în patrie, au o altă personalitate: mai sofisticată, mai cultă, mai educată, în comparație cu bărbații migranți, care lucrând pe șantiere alături de polonezi, ucraineni și români, în cele mai dese cazuri vorbesc între ei în limba rusă sau română, învățând doar câteva cuvinte în limba italiană.

În domeniul muncii în familie, activitatea de îngrijitoare este o formă tipică de activitate a femeilor migrante. Având acoperite cheltuielile de masă și cazare, ele pot economisi practic întreg salariul, iar trăiul într-un spațiu privat, respectiv, protejat de controlul oamenilor ordinii, reprezintă pentru femeile aflate în clandestinitate, beneficiază de o protecție naturală.

Nu este ușor să locuiești într-o casă cu membrii familiei, se spune într-o lucrare a Centro Studi Politica Internazionale: *”cu toate acestea, această formă de ocupare a forței de muncă, pe lângă faptul că reprezintă o oportunitate, poate să aibă și urmări negative și poate evidenția o serie de probleme, ce apar privind realizarea contractului de muncă, întocmit de angajat și angajator, care stau în același spațiu închis al casei (terenul*

personal al familiei), într-o situație, deseori, de dezechilibru al puterii”.

După cum se arată în raportul Centro Studi Politica Internazionale, impactul asupra comportamentului uman și social pe care-l generează acest contract, comportă adesea efecte juridice secundare în detrimentul muncitoarelor: *“ situația de izolare în care lucrează îngrijitoarele duce la o lipsa de contacte cu italieni, dar și cu concetățenii săi, crează o atmosferă de alienare, de separare de familie, iar în unele cazuri, de copii. Acest deficit de stimul caracterizează multe cazuri de activitate în familie”.*

Efectele de acest gen marchează definitiv nu doar viața îngrijitoarei, ci și a membrilor familiei sale, care în țara de origine se confruntă cu repercusiuni adverse ale muncii prost plătite în Italia. Comisia Parlamentară pentru Afaceri Externe din Ucraina, a subliniat într-un raport, că efectele devastatoare ale muncii de îngrijitoare în familie, care implică segregarea: *“ femeile care lucrează în Italia adesea suferă de așa-numitul „sindrom italian”, caracterizat de agorafobie, agresivitate și alte tulburări psihice”*, descrise detaliat în capitolul anterior.

În pofida dificultăților existente, e necesar să remarcăm, că munca în coabitare cu persoana îngrijită, deci cu normă întreagă, oferă anumite soluții pentru femeile recent ajunse în Italia. Acest gen de serviciu este deseori neglijat, respins (din cauza dezechilibrului accentuat) de către migranții, care s-au integrat deja în societate, având posibilitatea de a selecta servicii ce le oferă mai multă libertate. Pe cînd noii migranți se adaptează ușor la munca în coabitare, mai cu seamă, cînd proiectul lor de emigrare este unul de scurtă durată.

Cînd apare o modificare a proiectului lor, grație reîntregirii familiei sau dorinței de a testa posibilitatea unei integrări în noua societate, atunci angajata, fiind mai încrezătoare că poartă înfrunta cele mai mari riscuri de șomaj temporar, caută locuri de muncă cu ora.

Piața locurilor de muncă în familii nu este structurată și este prea puțin reglementată. În cazul în care există anumite norme, acestea deseori sunt pațial sau complet ignorate. Pentru îngrijitoare,

menajere și personal domestic, angajatorii apelează la parohiile catolice din țară. Contractul de muncă, de cele mai dese ori, este lipsă. Predomină testarea calității umane și abilităților în câmpul muncii. Atunci când părțile sunt reciproc satisfăcute, contractul, în general, este efectuat în mod verbal, deoarece singura formalitate necesară o constituie plata contribuțiilor pentru asigurările sociale, care necesită întocmirea și prezentarea în persoana sau on-line a unor formulare speciale. În raportul de muncă dintre angajator și angajat, frecvent sunt înregistrate conflicte, motivate de nerespectarea reciprocă a drepturilor și obligațiilor (numărul de concedii, ore lucrate în plus, sarcini necorespunzătoare, etc.), sau pe motiv, că aceste contracte nu sunt niciodată semnate și, prin urmare, prevederile lui ajung să fie interpretate de părți după bunul plac al fiecăreia.

Participarea pasivă în viața socială și asociativă a acestor femei este ușor de înțeles, or ele se ocupă în mod integral de viața persoanelor ce le-au fost încredințate. Persoanele, care au nevoie de asistență în viața de zi cu zi, nu sunt autonome, prin urmare, această condiție obligă îngrijitoarea să sprijine sau să întreprindă toate măsurile necesare pentru a asigura persoanelor asistate un mod de viață cât mai aproape de normalitate. Exemple de sarcini specifice pe care trebuie să le îndeplinească o îngrijitoare cu ușurință pot fi reconstituite, interpretând contractul național de muncă (care nu le menționează în mod specific), dar și în urma mărturiilor directe ale persoanelor în cauză, și anume: fiecare lucru necesar pentru un mediu de viață casnic ordonat: cumpărături, pregătirea bucatelor, igiena persoanei asistate, spălatul veselei, a hainelor, etc; administrarea de medicamente, aplicarea preparatelor injectabile, tratarea rănilor, detectarea parametrilor fizici, etc. Toate aceste sarcini nu sunt menționate în contract, dar dacă nu pot fi îndeplinite, atunci locul de muncă nu poate fi obținut sau este compromis .

Evident, pentru ca o îngrijitoare să găsească un loc de muncă, este esențial ca ea să posede un minim necesar de cunoștințe a limbii italiene. Îngrijitoarea în cea mai mare parte se află de una singură cu persoana de care au grijă, și, în cazul unor

situații de înrăutățire a sănătății, badanta trebuie să fie aptă să apeleze la medicul de familie sau la primul ajutor medical, să poată explica cauzele sau efectele schimbărilor produse.

Nu este un loc de muncă subordonat, rezultatele sunt obținute numai în cazul în care există simpatie reciprocă cu persoana de care are în grijă, astfel încât, de multe ori, atunci când se schimbă îngrijitorul (uneori angajatul manifestă dorința să economisească banii pentru contribuții), persoanele în vârstă suferă mult. Îngrijitoarea cunoaște și îi pasă de viața și sentimentele persoanei pe care o asistă, or pentru a o putea îngriji, trebuie să depășească starea de rezerva, de timiditate și de rușine a acesteia, trebuie să existe un sentiment de încredere mai puternic decât față de orice alt membru al familiei. Se formează o relație care poate fi comparată cu relația dintre mamă și copilul ei mic. Văduvele care au în casă o îngrijitoare ce înlocuiește prezența soțului decedat, bunicile care au avut numai copii de sex masculin și nu au avut niciodată o femeie în casă cu care să-și poată împărtăși propriile istorii și emoții, deseori mărturisesc lucruri pe care fiul sau familia nu le-au știut niciodată.

Dar cum se comportă persoanele îngrijite? Persoanele asistate, obișnute să aibă în jurul lor rude apropiate, care le ajută să soluționeze orice tip de probleme, acum trebuie să se adapteze la prezența în casa lor a unui străin, să se lase în grija acestora, chiar și pentru lucruri delicate cum ar fi igiena corporală. De multe ori, angajarea unei „îngrijitoare” este o decizie luată împotriva voinței persoanei care nu este autonomă. Persoana în vârstă se simte abandonată de copii și-și răsfrânge frustrările asupra „îngrijitoarei”, prin atitudini de refuz sau acțiuni de protest. În asemenea cazuri, însoțitoarea este ținta acestor atacuri, ceea ce duce la deteriorarea relațiilor interpersonale între cei doi. Nu mai puțin frecvente sunt și cazurile de rasism, când o parte dintre persoanele în vârstă au un comportament agresiv pe motivul apartenenței etnice a îngrijitoarei. Disconfortul și jena pot fi depășite numai în cazul în care cei doi stabilesc o relație bună, și dacă „îngrijitoarea” reușește să-și rețină emoțiile și neplăcerea de a asista persoana care nu este autonomă. Deseori „îngrijitoarea” îl însoțește pe vârstnic până la

moartea acestuia, această experiență devenind una traumatizantă pentru migrantă, fie pentru că femeile se atașează de bătrânii îngrijiți de ele, fie pentru faptul, că trebuie să o ia de la capăt.

Nu este o coincidență faptul, că activitatea îngrijitoare este numită ”badanta” - ”îngrijirea persoanei”. Este o definiție, care se adresează ideii de persoană în integritatea sa: corp, sentimente, empatie. Noțiunea de „Empatie” descifrat de Wikipedia, este *”ascultarea neevaluativă care se axează pe înțelegerea sentimentelor și nevoilor fundamentale ale celuilalt”*. Acelaș termen, „empatie”, în medicină are semnificația înțelegerii sentimentelor și suferințelor persoanei bolnave, chiar fără participare emoțională. În uzul curent, noțiunea evine să exprime capacitatea de a asculta și a fi devotat atât de puternic față de o altă persoană, încât acest sentiment depășește propriile nevoi și necesități.

Angajamentul ”badantei” nu se limitează numai la îngrijirea persoanei asistate. În relația de muncă intervin membrii familiei care determină pentru însoțitoare nivelul raportului între ei. Pentru a înțelege acest moment, ar trebui să se țină cont de conceptul de „distanța corectă”, așa cum a fost descris de antropologul F. Vietti. Potrivit autorului, pentru a înțelege această noțiune, este util să ne amintim următoarea metaforă a lui A. Shopenhauer: *“Un grup de arici, într-o zi rece de iarnă, s-au strâns aproape între ei pentru a se proteja cu căldura reciprocă, și pentru a nu îngheța (faza de Simbioză sau Confluență). Dar foarte curând, simțiră înțepăturile acelor celorlalți; durerea îi făcu să se îndepărteze din nou unul de celălalt (Faza de diferențiere). Apoi, când nevoia de a se încălzi îi aduse din nou împreună, apărură din nou durerea; astfel încât ei pendulară înainte și înapoi între două rele: frigul și durerea (faza de Experimentare). Totul a durat până au găsit o distanță moderată unul de altul, care era pentru ei cea mai bună poziție (Faza Independenței sau a Constanței Obiectuale)”*. Dacă nu se stabilesc raporturi corecte între toți membrii familiei, nu poate exista respect și încredere reciprocă, lucru esențial pentru conviețuirea utilă a tuturor părților, respectând timpul și ritmul de viață al fiecăruia.

Deci în timp ce însoțitorul trebuie să lase deoparte preocupările sale fără implicare emoțională, rudele persoanei îngrijite se comportă invers, constituind astfel cel mai mare obstacol pentru succesul misiunii îngrijitoarei. Aceștia construiesc relația cu însoțitoarea, la fel precum ar fi o angajată într-un birou, o hărțuiesc cu controale permanente privind comportamentul său, în special, privind diverse aspecte economice. Acest ultimul aspect este larg răspândit și devine deosebit de neplăcut, transformând familia, în ochii îngrijitoarei, în adevărați curatori ai viitoarelor moșteniri.

Într-un discurs public, în care a trebuit să descriu pe scurt condiția îngrijitoare, am prezentat pe niște *diapozitive* toată experiența mea, sintetizând dorința inconștientă (și nu chiar), privind caracteristicile pe care ar trebui să le dețină o îngrijitoare perfectă, în funcție de imaginația și prejudecățile „rudei-moștenitor”:

- Îngrijitoarea este anonimă, nu trebui să aibă viață privată.
- Îngrijitoarea este materialistă, nu trebuie să meargă la biserică.
- Îngrijitoarea nu are emoții, nu suferă niciodată.
- Îngrijitoarea este o femeie puternică, nu trebuie să se îmbolnăvească.
- Îngrijitoarea este un robot, nu trebuie să aibă zile libere.
- Îngrijitoarea nu are demnitate, nu trebuie să se simtă jignită niciodată.
- Îngrijitoarea nu are suflet, nu trebuie să iubească pe nimeni.
- Îngrijitoarea nu are conștiință, nu trebuie să-și facă griji pentru copii.
- Îngrijitoarea nu are dorințe, trebuie numai să asculte.
- Îngrijitoarea e veselă, nu are voie să plângă.
- Îngrijitoarea este umilă, nu trebuie să se arate prea des.
- Îngrijitoarea este ignorantă, nu trebuie să concureze cu membrii familiei.
- Îngrijitoarea nu are poftă de mâncare, dar trebuie să știe să gătească.

- Îngrijitoarea nu trebuie să trăiască, deoarece nu trebuie să coste.

- Îngrijitoarea este nemuritoare, trebuie să aștepte moartea bunicii.

Muncile destinate prioritar pentru femeile migrante sunt incluse în definiția generală de "asistent de familie" sau "*cei care furnizează o activitate de lucru permanentă pentru nevoile vieții de familie a angjatorului*". În trecutul nu prea îndepărtat, aceste munci făceau parte din ceea ce se numea „*robie*”.

Definiția generală a asistentului familial include următoarele poziții: menajeră, bonă și îngrijitoare. *Menajerele* sunt persoanele care se ocupă de îngrijirea casei, de curățenie și treburile de pe lângă casă. Dicționarul Garzanti definește *bona* astfel: „persoană care îngrijește un copil”. Termenul de *îngrijitoare*, în conformitate cu articolului 1 din Legea Regionala din Friuli-Venetia-Giulia, nr. 24\2004 definește “*munca de îngrijire și ajutor, furnizată la domiciliu de persoane singure, fără a avea o relație de rudenie cu persoana asistată, chiar și persoane străine, în favoarea persoanelor în vârstă și cu dizabilități, în situații de lipsă a autonomiei și cu risc de a fi instituționalizate*”. În realitatea cotidiană, această diferențiere între menajeră, îngrijitoare și bonă nu întotdeauna este atât de clară. Din cele trei categorii, cea de îngrijitoare și-a făcut loc în imaginația colectivă mai mult decât celelalte, fapt confirmat și de mai multe filme de succes.

Recent am fost martor la tentativele de a actualiza definiția noțiunii de "badanta". Se pare că, timpul, pentru unii oameni, modifică definiția în sine și încep să numească îngrijitoarea „damă de companie” sau „asistent familial”. Aceasta pentru a conferi o conotație mai nobilă funcției pe care o reprezintă termenul. În opinia mea, această încercare este una ridicolă și foarte formală, care nu modifică sensul termenului și nu reevaluează semnificația lui, nu schimbă cu nimic atitudinea umană față de aceste femei, care în ultimii ani de viață ale persoanelor dragi, deseori înlocuiesc nu doar prezența, ci și afecțiunea soților, copiilor și a nepoților.

În 2013 în Italia, la nivel național, a apărut prima revistă dedicată acestei categorii de lucrători, care se numește “BADANTA”- “*Îngrijitoarea*”, iar ziarul “Il Sole 24 ORE” în fiecare zi de luni publică o pagină dedicată străinilor, care trăiesc și lucrează în Italia, angajatorilor familiilor, care beneficiază de serviciile lor, pentru a explica normele, instrucțiunile operaționale privind permisele de ședere, etc.

2.5 Procesele de integrare

Am observat rolul, caracteristicile și sarcinile acestei categorii de lucrători moldoveni. Asta pentru ai scoate din spațiul invizibilității și pentru ai ajuta să iasă din clandestinitate, pentru a le oferi posibilitatea să-și spună cuvântul și să-și apere drepturile. Dar până la o realizare deplină a acestui deziderat este o cale lungă și dificilă de urmat, este un proces care durează ani și cere angajament și sacrificii, este un drum dificil și uneori dureros de parcurs, dar odată parcurs cu succes, rezultatul se va solda cu un cetățean pierdut pentru R. Moldova, dar cu un cetățean nou câștigat pentru Italia.

Există mai multe modele de comportament în procesul de integrare, acestea fiind clasificate în următorul mod:

Rezistență culturală: apare atunci când în comportamentul migrantului predomină cultura și tradițiile societății de origine, în timp ce obiceiurile și cultura societății gazdă sunt asimilate într-o cantitate neglijabilă.

Asimilarea: apare atunci, când migrantul acceptă complet obiceiurile și cultura care este oferită de către societatea gazdă, iar parametrii identității din societatea de care aparține sunt neglijăți.

Marginalitate: datorită eșecului încercării de integrare pe care și-au dorit-o cu putere, mulți străini au tendința de a se izola de contextul cultural în care trăiesc și, în același timp, nu se mai simt parte a identității culturale pe care au abandonat-o. Această condiție de marginalitate „datorită frustrării” este definită ca o patologie atunci când derivă dintr-o încercare nereușită de integrare. Pe de altă parte este definită pozitiv drept o „trecere”, în

cazul în care ea indică o condiție momentană și propedeutică pentru asimilarea definitivă a noii culturi.

Etnicitatea dublă: apare în urma unei comparații continue între apartenența și asimilarea diferitelor naționalități și permite imigranților să atingă cel mai bun echilibru posibil prin creșterea capacității de analiză și a spiritului critic de observație independentă privind cele două realități de care aparține definitiv.

Aceste definiții derivă din studierea comportamentului migrantului în cadrul sistemului social cu care vine în contact, față de oportunitățile de integrare, care sunt oferite de sistemul social din țara-gazdă, cu privire la norme, regulamente, ocazii, etc. Absolut altul este comportamentul cetățeanului care intră în contact direct cu fenomenul migrației, spre exemplu, atunci când trebuie să se stabilească un contract de muncă. În afara diverselor forme de raporturi de muncă, comportamentul cetățenilor italieni față de persoanele noi în societate practic nu sunt studiate. Și dacă integrarea nu are loc, atunci aceste femei rămân izolate și nu au o viață socială și culturală activă, deseori suferă pe nedrept, sunt discriminate și trăiesc închise în lumea lor.

2.6 Discriminarea în contextul muncii

Păturile vulnerabile ale cetățenilor migranți, în mod special fiindcă nu-și cunosc drepturile, precum și din cauza incapacității de a identifica formele adecvate și instituțiile de protecție, copiii și femeile sunt tot mai des victime ale abuzului. Numărul lor este în continuă creștere, or în creștere este și fenomenul migrației, în timp ce competitivitatea pe piața muncii rămâne prost reglementată, iar în cazul muncii ilegale, nu este deloc reglementată.

În acest context presiunea, discriminarea și ilegalitatea la locul de muncă proliferază. În aceste condiții, femeilor migrante, care reprezintă veriga cea mai slabă, sunt cele mai puternic expuse abuzului. În acest sens este bine să ne amintim că UE a inclus combaterea discriminării în lista priorităților în agenda sa politică.

Decretul Legislativ nr. 286, art. 43 și 44, (Text Unic al dispozițiilor referitoare la disciplina de imigrare și reguli privind statutul străinilor) adoptat în Italia în 1998, prevede protecția civilă împotriva discriminărilor care au fost identificate în două categorii principale:

Discriminările directe: *“se referă la cazurile de refuz explicit din partea angajatorului de a angaja o persoană din cauza originii sale; abuz fizic sau verbal; propuneri de angajare în condiții vizibil dezavantajoase pentru străini; nerespectarea regulilor de recrutare sau de concediere, prevăzute de norme în vigoare pentru toți muncitorii angajați”.*

Discriminările indirecte: *„apar atunci, când comportamentele, aparent neutre, dezavantajează în mod proporțional mai mare lucrătorii ce aparțin unei anumite rase sau grup etnic, lingvistic sau religios, sau dintr-un strat social sau cultural modest. Aceste comportamente se pot exterioriza prin intermediul unor proceduri de recrutare, care favorizează în mod tacit anumite categorii de persoane, sau prevăd teste de selecție, care conțin elemente culturale ce nu au legătură cu evaluarea competențelor și calificărilor necesare pentru tipul propus de muncă”.*

Alte diferențieri sunt prezentate într-un raport întocmit de INPS *„Fenomeno complesso: il lavoro femminile immigrato (Fenomen complex: munca femeilor imigrante)”* cu referire la momentul în care are loc evenimentul discriminatoriu:

Discriminarea în momentul angajării: *“este vorba de o discriminare „preliminară” a accesului la muncă, care se manifestă în timpul interviului sau în cadrul solicitării de angajare și se manifestă prin nerecunoașterea sau neconsiderarea adecvată a titlurilor sau calificărilor profesionale, deseori obținute în țara de origine și ignorate în țara-gazdă, în mod special cu scopul de a reduce salariul.”.*

Deseori este pur și simplu vorba de dorința de a ignora calitățile intelectuale ale candidatelor la postul de îngrijitoare. De multe ori angajatorul italian nu abordează problema nivelului de studii, pentru că s-ar putea simți incomod având de a face cu o persoană mai cultă decât el, iar candidatele nu vor să vorbească

despre nivelul lor de educație pentru a nu pune interlocutorul în dificultate, și pentru a nu pierde oportunitatea unei angajări de care au nevoie extremă. De cele mai multe ori, imigranta se consolează cu gândul iluzoriu, că ulterior va găsi condiții mai bune de muncă unde va conta și titlul său de studii.

Discriminarea la locul de muncă: „, apare după depășirea etapei de recrutare. Este vorba de o diferență de tratament care se manifestă, pe lângă atitudini de hărțuire fizică sau verbală, inclusiv prin comportamente flagrante de negare a drepturilor fundamentale, încălcând orice lege aplicabilă, cum ar fi, de exemplu, dreptul la concediu medical, dreptul la concediul de maternitate sau dreptul de a beneficia de un concediu anual sau de învoiri pentru motive serioase ” .

Dincolo de raportul de muncă, în ceea ce privește discriminarea, italienii experimentează și la nivel individual prin condiționarea activității mass-media. Presa, de cele mai dese ori se limitează la furnizarea unor informații privind fapte și fenomene, ci tind să politizeze produsele mediatice, proiectând în imaginarul cititorilor diverse prejudecăți și stereotipuri. Atunci când se acumulează două sau trei știri pozitive despre migranți – aceștea sunt prezentați ca eroi, însă acest tratament este foarte repede dat uitării, când în presă apar articole despre diverse crime, în care sunt implicați migranții. Printr-o extrapolare imaginea de infractor este transferată spre toți migranții în general sau spre migranții de o anumită origine. Pentru a depăși aceste abordări, ce sunt departe de etica profesională a jurnaliștilor, în decembrie 2011, la Roma a fost fondată Asociația "Carta", pentru a pune în aplicare Codul deontologic pentru o informare corectă cu privire la aspectele legate de imigrație. Codul a fost semnat de Consiliul Național al Jurnaliștilor (CNOG) și Federația Națională a Presei Italiene (FNSI) în iunie 2008.

Un alt stereotip răspândit de mass-media italiană se referă la calitatea infracțiunilor: cele intelectuale sunt, preponderent, comise de italieni, iar cele violente sunt comise în mare parte de străini. Dar printre migranți, la fel ca printre italieni, sunt oameni buni și sunt oameni răi.

Vorbind de migrant, acesta dă dovadă de o absență dubla: absent în țara de origine și neintegrat în țara gazdă. În condiții favorabile, migrantul ar putea fi privit ca o prezență dublă, deci, ca un element de forță și nu de fragilitate. Acesta din urmă este, simultan, un imigrant, forțat să se confrunte cu cultura, obiceiurile, și structura economică și socială a mediului în care sosește, și un emigrant, purtătorul de „ADN social și cultural” al țării de origine: această dihotomie este transformată într-o resursă, și nu o lipsă, este abilitatea de a se integra în țările de imigrare și de a menține, de asemenea, legături puternice cu țara din care a emigrat.

Prezența ridicată a femeilor în contextul mișcărilor migratorii, în special în ceea ce privește țările din Europa de Est, este benefică în special pentru țările de origine. Femeile sunt primii custozi ai obiceiurilor, tradițiilor și culturii țării lor de origine, iar experiența lor de migrație le forțează să se confrunte cu diferențele culturale dintre țara de origine și țara gazdă. De aici rezultă, că prin relațiile lor interpersonale acestea, voit sau nevoit, influențează propriul nucleu familial, contribuind la accelerarea evoluției modelelor sociale și culturale spre cele mai înalte standarde de dezvoltare funcțională.

Un rol important în facilitarea vieții migranților moldoveni în Italia, în opinia mea, l-ar putea avea asociațiile comunităților de moldoveni. În capitolul următor vom încerca să descriem rolul asociațiilor de migranți moldoveni în Italia și importanța acestor rețele. În acest scop, de comun acord cu Ambasada Moldovei la Roma, în luna aprilie 2014 am întocmit și am transmis tuturor asociațiilor de moldoveni din Italia, un chestionar, pentru a înțelege ce inițiative sunt necesare pentru a îmbunătăți viața concetățenilor, pentru a facilita viața femeilor care muncesc ca îngrijitoare și pentru a ajuta țara de origine în înțelegerea anumitor fenomene ce implica migranții moldoveni. La fel, ne-am propus să stabilim modul în care activează asociațiile, care sunt proiectele lor și cum cooperează cu alte asociații spre binele comunității.

Capitolul III - COMUNITĂȚILE DE MOLDOVENI ȘI FENOMENUL ASOCIERII

3.1 Fenomenul asocierii

Noțiunea de "Asociație", potrivit DEX-ului este grupare de persoane care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun contribuția financiară, cunoștințele sau aportul lor în muncă, pentru revitalizarea unor activități în interes comun, comunitar etc. La momentul în care conaționalii noștri aflați în Italia și-au legalizat sederea și s-au adaptat la mediul strain, au atins un nivel de bunăstare, care le asigura un acoperis de-asupra capului, niște venituri constante, aceștea încep să identifice posibilități pentru a se asocia pe principiul apartenenței etnice, pentru a crea platforme de comunicare în baza tradițiilor și sistemului comun de valori, cât și pentru a identifica soluții pentru probleme de ordin comun.

Însă, până a supune unei analize modelele de constituire, obiectivele și rolul asociațiilor, precum și a prezenta datele statistice privind numărul asociațiilor înregistrate, considerăm necesar să ne referim la condițiile, care determină apariției unei asociații.

Asociațiile inițial sunt concepute în mintea și conștiința oamenilor și doar mai târziu iau forma unor structuri oficializate, precum sunt asociațiile. Considerăm util, să medităm asupra unor elemente, precum sunt calitățile, cultura și motivațiile, ce direcționează persoanele spre necesitatea de asociere, pentru ca în acest mod să se plaseze în atenția colectivității din țara-gazdă prin caracteristicile sale și plus-valoarea care o pot conferi societății. Pentru a înțelege în profunzime datele prezentate în studiu, este necesar să prezentăm factori culturali și sociali, care determină migranții moldoveni de a se întruni într-o asociație.

3.2 Factori care influențează fenomenul asocierii migranților moldoveni

3.2.1 Cultura colectivistă

Cultura italiană, cu puternice rădăcini catolice, recunoaște importanța majoră a „Caritas”-ului, sau sentimentul binelui comun, al solidarității. De-a lungul timpului inițiativele inspirate de aceste valori au dobândit în Italia tot mai multă importanță, iar administrația publică a acordat atenție sporită realizării unei discipline reale, care reglementează ceea ce se numește în prezent sectorul trei.

Pentru majoritatea migranților din țările Europei de Est, inclusiv pentru moldoveni, cadrul culturii de origine este complet diferit față de cel din țara de destinație, și acesta condiționează puternic succesul inițiativelor în domeniul social. Ar trebui să remarcăm, că Moldova este un stat independent doar de douăzeci și cinci de ani, deci este o perioadă de timp foarte mica, pentru ca oamenii să se simtă eliberați de constrângerile dictaturii comuniste, care, în perioada finală de degradare a influențat conștiințe, comportamente, moduri de gândire și de acțiune. Acest fapt, în special, a avut un impact puternic asupra generației de moldoveni, care în prezent au peste 40 de ani. Aceștea au reușit să asimileze principiile sistemului valoric sovietic, iar astăzi ei se confruntă cu cultura occidentală. Această generație de moldoveni, care constituie cea mai mare parte a migranților moldoveni, nu vor uita niciodată cultura „colectivismului” pe care au trăit-o în „colhozuri” și în „cămine”. Noțiunea de „colhoz”, în înțelegerea „de uz public”, se înțelege ca o asociere, în care cetățeanul trebuia să-și aducă aportul la producerea bunurilor colective, însă la modul practic, aceasta însemna că, în cazul în care salariul obținut nu era pe măsura muncii depuse, atunci colhoznicul își lua (fura) din proprietatea colectivă atât cât putea, în mod normal, fără a purta vre-o responsabilitate. Acest gen de comportament era considerat drept unul normal, pentru că în concepția multora „proprietatea comună” era o proprietate a tuturor, deci toată lumea se considera în drept să ia o parte din aceasta.

Unele tradiții populare pre-existente au supraviețuit comunismului sovietic. Mă refer la tradițiile ancestrale de nunți, botezuri, zile de naștere și înmormântări bogate, pe care moldovenii nu le-au abandonat nici în străinătate. Atunci când un migrant se căsătorește, adesea acest eveniment este marcat cu peste 200 de invitați, (în nord, chiar cu 300), iar fastul, cadourile, vestimentația, artiștii și fotografiile prezenți la sărbătoare, trebuie să creeze iluzia de apartenență la clasa celor bogați. Acest mod de a marca evenimentul, aduce mirii într-o situație economică dificilă și-i forțează să rămână blocați în comunitatea lor. Transmiterea și păstrarea tradițiilor este un factor pozitiv, însă nu și atunci când acest proces impune irosirea tuturor economiilor și intrarea în datorii. Toate acestea pentru a face o figură bună în fața comunității din țara de origine. Uneori, pentru a manifesta succesul la care a ajuns după emigrare, moldoveanul recurge la fast pentru a stârni invidia și gelozia în satele mici, locuite de cei, care nu au vre-o posibilitate și/sau dornă să renunțe la familia lor. Internetul este plin de clipuri video și imagini (de exemplu pe Odnoklassniki: www.ok.ru), ce ilustrează fastul petrecerilor moldovenești exuberante. Curios faptul, dar acest gen de postări au un număr foarte mare de vizualizări. Este o cursă contra economiilor.

În Italia sunt selectate localurile de exclusivitate, unde sunt aduși artiști din Moldova, ignorând, în mod deliberat faptul, că printre compatrioții din diaspora, care fac afaceri, pot fi găsite aceleași servicii. Când migrantul se întoarce în Moldova pentru o vizită, închiriază imediat un BMW pentru a demonstra în mod credibil succesul său. În cele din urmă, atât în țara de destinație, cât și în cea de origine, acest tip de migranți reprezintă un nou tip de consumator. Acesta, fără niciun plan de viață, respingând cultura de economie a banilor, pe care o percepe ca pe un sacrificiu, își pune viitorul în beneficiul complet al celor care oferă produse și servicii. Sub aspect economic acest fenomen poate fi evaluat ca un factor pozitiv, or condiționează creșterea imediată a consumului imediat. Însă pe termen lung, consecințele vor fi negative.

3.2.2 Religia

Un alt factor, care afectează comportamentul moldovenilor este cel religios. De fapt, cu excepția generațiilor post-sovietice, moldovenii au un sentiment religios profund compromis de regimul sovietic, or doar odată cu stabilirea statalității Republicii Moldova oamenii s-au putut apropia de religie. Biserica creștin-ortodoxă din Moldova este foarte tânără, pentru că aceasta a început să funcționeze legal doar după declararea independenței Republicii Moldova. Preoții, de asemenea, nu au o mare tradiție, iar vocația lor, adesea, este motivată de preocuparea de supraviețuire, sau pentru că Biserica Ortodoxă nu este structurată la fel ca Biserica Catolică. Sunt biserici care sunt ierarhic subordonate Patriarhiei de la Moscova, iar altele sunt subordonate Patriarhiei de la București.

În Torino moldovenii au posibilitatea de a merge la trei biserici moldovenești, și câte două în Roma și Padova.

Propria mea experiență religioasă este importantă pentru înțelegerea rutei culturale a moldovenilor, cu vârsta de peste 30 de ani, care sunt în număr foarte mare în rândul migranților moldoveni în Italia. De mic copil, am fost educată în conformitate cu principiile culturii sovietice. Religia a fost interzisă, iar cultul lui Lenin și al Partidului erau implantate adânc. În timpurile sovietice, bisericile fie au fost demolate, fie le-a fost schimbată destinația, transformându-le în spitale pentru persoane cu dezabilități mintale, localuri de divertisment sau în depozite pentru grâne și alte produse. Femeile mai în vârstă plângeau și eu nu înțelegeam de ce.

Mama mea parcurgea 10 kilometri pe jos în fiecare duminică pentru a ajunge într-un sat unde se practica ritul religios. În aceste circumstanțe colegele mele de școală se amuzau pe seama mea, într-atât, încât aveam resentimente față de mama mea.

După căderea regimului sovietic, funcționarea bisericilor a fost reconstituită. Acestea au fost reconstruite și deschise, având la bază două ierarhii diferite, cea supusă Patriarhiei rusești și cea supusă Patriarhiei române. Aceste două ramuri ale bisericii sunt într-o concurență acerbă, care astăzi mai este inspirată de două

vectore politice opuse: unul care ține de dezvoltarea unei Moldove pro-estice și altul, care vede calea occidentală de dezvoltare. Moldovenii, odată cu obținerea libertății, au recuperat dreptul la confesiunea religioasă, însă aceasta, în opinia mea, doar a conferit mai multă confuzie la identitatea națională deocamdată fragilă.

3.2.3 Identitatea națională

Un alt factor care condiționează și divizează diaspora moldovenească este identitatea națională. Pentru comunitatea moldovenilor autoidentificarea națională este un fapt, care afectează consolidarea comunității, inclusiv, procesul de asociere. În acest context, trebuie să amintim că toate disputele culturale, care păreau că sunt ”abandonate” acasă, sunt reproduse cu o nouă intensitate în comunitățile de moldoveni.

Pentru a înțelege fenomenul, este necesar să atragem atenția asupra faptului că în momentul dezmembrării URSS-ului și obținerii independenței, cele mai integrate în sistemul național grupuri au ajuns să se divizeze în grupuri de interese. La rândul lor, aceste grupuri sunt identificate în funcție de țara de proveniență, și anume ruși, turco-găgăuzi, români, moldoveni. Cu excepția acestora din urmă, este vorba despre etnii importante, care sunt stabilite de mult timp pe teritoriul Republicii Moldova. În prezent, observăm cum clasele cele mai puternice se luptă între ele pentru afirmare. Pe de o parte, este vorba de grupul, care se ghidează de principiul de proximitate teritorială și culturală cu România, în care, prin negarea suveranității Moldovei, se dorește fuzionarea. Pe de altă parte, este grupul, pentru care libertatea și suveranitatea Republicii Moldova, este indispensabilă relațiilor cu Rusia, conexiunilor culturale și economice.

În aceste condiții, vedem că reprezentanții grupului cultural filo-român acuză toți cetățenii care nu cred ca ei în „moldovenism”. Fenomenul „românismului” este extins în cercurile literare, politice, universitare și studențești, în timp ce termenul „moldovenism” este înlocuit cu dispreț, ignoranță și superficialitate, cu termenul „rusofon”.

Această separare, ce marchează Asociațiile Moldovenilor din Italia, a fost menționată de către Dna. Serena Piovesan în teza sa de

doctorat: „Un raționament interesante se referă la rivalitatea cu alte asociații de compatrioți cu privire la conținutul «moldavității»”. Autorul subliniază și comportamentul unuia dintre lideri care: „a contribuit la crearea unei imagini nu tocmai pozitive a comunității moldovenilor, în timp ce, președinții altor asociații nu au făcut nimic pentru a ascunde contrastele, și nu au pierdut ocazia să se acuze reciproc în fața funcționarilor cu care aveau de a face din când în când. Prin urmare, este evident, că fiecare președinte ar vrea să fie mai sus decât ceilalți, deși, uneori, este conștient de faptul că, prin unirea forțelor și expertiza diverselor asociații, expunerea „moldavității” propusă publicului italian și moldav ar putea îmbogăți conținutul. Evident este faptul că, atunci când se evaluează posibilitatea de colaborare, din nou apare dificultatea de a ajunge la un numitor comun privind conținutul „legitim” al acestei prezentări, privin modalitățile și formele de exprimare”. Serena Piovesan aduce și exemple de comunicare între lideri cu viziuni diferite: „era înacceptabil să colaborez cu cei care au prezentat Moldova prin pisma tiparelor rusești și și-au permis să demonstreze publicului dansul moldovenesc, fără să se priceapă la asta, și până la urmă au făcut de rușine. Cert este faptul, că există numeroase asociații, gata mai degrabă să lupte unii cu alții, decât să se înțeleagă ca parteneri, cea ce a creat, fără îndoială, multe confuzii între moldoveni”.

În pofida atestării acestui fapt, în chestionarele întocmite în cadrul studiului nu au fost incluse întrebări legate de conflictul cultural și politic, de apartenență etnică și cetățenie, pentru a evita influențarea răspunsurilor la alte chestiuni.

3.3 Sondajul privind asociațiile de moldoveni din Italia

Cel de-al treilea sector, numit și „non profit”, apare concomitent cu criza socială, care se manifestă în Europa la finele anilor 70 și începutul anilor 80 ai sec. XX. Pentru a înțelege în profunzime originea organizațiilor non-profit, trebuie să amintim de rolul organizațiilor catolice din Italia, care au fost primele, ce au activat pe filieră asistenței caritabile și voluntariat. Există diverse

forme de reglementare a asociațiilor, în funcție de statutul organizațiilor: cooperative sociale, fundații, organizații non-guvernamentale, întreprinderi sociale și, în final, asociațiile despre care discutăm în această lucrare. *“În legislația italiană dreptul la libertatea de asociere este garantat de Constituția țării, ceea ce prezintă o bază legală pentru înregistrarea și funcționarea numeroaselor tipuri de asociații: asociații/organizații de voluntariat (L. 266/91, L.R. 40/93), asociații de promovare socială, (L. 383/00), asociații sportive de amatori (L. 91/81; L. 5846/96), cercurile de afaceri (art. 11 L. 300/70), organizații/asociații neguvernamentale (L. 49/87), asociații înscrise în registrul ONLUS (Dec. Leg. 460/97), asociații de consumatori (L. 281/98), Pro Loco (L.R. 33/81 și L.R. 45/83), asociații culturale, etc.”.*

Asociațiile de Migranți sunt indicate în registru cu abrevierea AdM. Adesea, acestea sunt organizații de primă intervenție, ce au rolul de a răspunde necesităților de bază ale migranților. Alte entități din sectorul trei sunt asociațiile mari capitalizate, cooperativele sociale și entitățile de cooperare internațională, care nu prea au tangențe cu asociațiile de migranți.

Cercetarea noastră și-a pus scopul, ca în baza chestionarelor completate de lideri/reprezentanți, să detecteze relațiile pe care asociațiile de moldoveni din Italia le au cu administrația teritorială, unde își desfășoară activitatea, dar și cu, comunitatea locală. Datele colectate oferă în premieră o imagine clară a relațiilor dintre asociații și instituțiile locale, precum și între asociații și comunitatea de referință.

Studiul pune în evidență rolul strategic al asociațiilor, care acționează pe două filiere: asigurarea unor necesități primare ale migranților, pe de o parte, și diminuarea obstacolelor în comunicarea cu instituțiile oficiale, pe de altă parte. Altfel spus, asociațiile îndeplinesc o funcție decisivă în procesul de integrare a migranților în procesul de comunicare cu instituțiile (spre exemplu, îi ajută să însușească cunoștințele necesare pentru efectuarea operațiunilor de însoțire și sprijinire) și îi stimulează și îi ghidează pentru a participa în viața propriei comunități, în procesele culturale și de formare, lucruri necesare pentru înțelegerea noii

societăți în care se află acestea. Sondajul a scos în evidență lacunele mari, tipice pentru o societate ce foarte încet se mișcă spre conștientizarea și acceptarea unei societăți multietnice.

Chestionarul a fost trimis prin e-mail celor 48 de asociații moldovenești din Italia, înregistrate în lista oficială, plasată pe pagina web a Ambasadei Republicii Moldova la Roma, în luna aprilie 2014. Primul contact a avut loc prin telefon, e-mail, skype, facebook, twitter și odnoklassniki. Deși evaluarea a fost efectuată pe parcursul a doi ani, doar 21 de asociații s-au arătat disponibile să completeze chestionarul. Restul 27, sunt, în mare parte, pasive. Deși nu au făcut un anunț oficial privind sistarea activității (date confirmate de către Secretariatul Ambasadei Republicii Moldova la Roma), acestea sunt pe linie pasivă din următoarele motive: a) nu mai au activități de desfășurat (majoritatea); b) liderii s-au întors în Moldova; c) nu au vizibilitate în teritoriu.

O parte dintre asociațiile care au evitat să completeze chestionarele, au făcut-o, după mine, pe motiv că au o viziune limitată sau distorsionată privind fenomenul asocierii, ceea ce se manifestă prin diverse suspecții sau prin manifestarea unei lipse de respect chiar la primul contact. Tuturor celor care au contribuit cu generozitate la completarea chestionarului, dedicând timp și atenție, le adresez mulțumirile mele sincere.

Dar să revenim la chestionar. Acesta a fost structurat în patru compartimente, pentru a obține următoarele informații:

- a) caracteristicile structurilor asociative:
- b) participarea asociativă,
- c) operativitatea:
- d) interacțiunea cu teritoriul.

Din răspunsurile oferite la fiecare compartiment am putut ajunge la următoarele considerente.

3.3.1 Caracteristicile structurilor asociative

Analizând denumirile și logo-urile pe care asociațiile le-au ales pentru ca să se prezinte public, observăm că mai toate conțin referințe directe la țara de origine. Unele se referă la dualismul patriotic, care divizează populația în cei care cred că Moldova este

o republică suverană și cei care neagă această suveranitate, invocând necesitatea aderării la România. Asociațiile din grupa a doua, au cu preponderență scopuri politice, în defavoarea celor sociale.

Obiectivul principal, al asociațiilor de moldoveni, pe lângă posibilitatea de a comunica cu, conaționali, este cel de a promova identitatea națională și a promova limba maternă în rândul generațiilor tinere. Dorința fiecărui migrant este de a avea capacitatea de a se integra în comunitatea nouă, fără a renunța sau a abandona caracteristicilor culturale ale națiunii sale. Acest lucru este valabil și atunci, când migranții lucrează la proiectele de revenire în țara lor de origine.

În alte contexte, AdM sunt o forță de presiune socială și constituie singurul instrument, prin care sunt stabilite contactele cu instituțiile publice sau private locale, care adoptă decizii cu impact asupra comunităților de migranți. Prin intermediul AdM imigranții au ocazia să cunoască oportunitățile pe care societatea-gazdă le pune la dispoziția lor. Prin aceste asociații ei își asigură accesul la aceste oportunități.

Cât despre promotorii fenomenului de asociere (inclusiv liderii), elementul predominant este cel feminin, cu o rată de 76% față de 24% (elementul masculin). Acest fapt se explică inclusiv prin migrația cu preponderență a femeilor moldovence către țările vorbitoare de limbi latine ale Uniunii Europene, iar a bărbaților spre Rusia sau țările CSI. De asemenea, cele mai valoroase inițiative aparțin femeilor, care și-au găsit un partener sau un soț italian, ce le oferă consultanță și le ajută în realizarea inițiativelor ce țin de mediul asociativ. Partenerii italieni dedică timp și bani materializării ideilor, pornind de la conștientizarea marilor sacrificii, care sunt necesare pentru integrarea în societatea italiană, și pe care migrantele, a rândul lor, le-au suportat. Aceste persoane se angajează, de asemenea, în diverse activități în favoarea țării de origine a consoartei sale. Cu toate acestea, doar un număr foarte mic de cupluri mixte, formate din moldoveni și italieni, se angajează în sectorul asociativ.

Pentru femei sectorul civil are o importanță deosebită, pentru că participarea lor în activitatea acestuia, este, în același timp, și o oportunitate pentru integrare, dar și pentru emancipare, determinând dezvoltarea rolului lor în familie, dar și în comunitatea de origine. În alt context, participarea femeilor în asociații și, crearea prin intermediul lor a unor rețele de comunicare, reprezintă, totodată și un impediment în procesul de integrare. Ajutorul pe care și-l acordă reciproc se transformă într-un cerc vicios: lucrând aproape exclusiv ca menajere și îngrijitoare, acestea se vor ajuta în a găsi slujbe și a face schimb de oportunități de muncă numai în sectoarele în care activează. În acest fel, se auto-condamnă să activeze întotdeauna în aceleași domenii de activitate, ca într-un ghetou, fără a avea șorți de a-l abandona vreodată. Această situație este una caracteristică pentru aproape toate grupurile etnice, reprezentanții căror își câștigă bucata de pâine din asemenea munci. Țara de origine a devenit deja o caracteristică a abilităților de muncă a migranților. Mai mult decât cultura și modul de viață din țara de origine, acest fenomen se datorează efectelor rețelei de comunicare informală.

Primele AdM moldovenesti în Italia au apărut în anul 2002, în timp ce punctul maxim a fost atins în 2009, când a fost înregistrată 24% din asociațiile existente în prezent. Din răspunsurile reprezentanșilor asociațiilor privind deținerea unui sediu, am putut afla că nici una dintre ele nu are un sediu în proprietatea sa, astfel încât 57% dintre asociații își desfășoară activitățile în spațiile puse la dispoziție cu titlu gratuit de alte organizații sau în locații închiriate. Alte 43% dintre asociații își desfășoară activitatea cu preponderență la „reședința” privată a fondatorului.

În ceea ce privește mijloacele de comunicare, cel mai frecvent este utilizat telefonul mobil. Această situație a fost confirmată de răspunsurile a 21 de organizații, oferite prin intermediul chestionarului. Explicația este una simplă: moldovenii au cunoștințe superficiale sau limitate privind accesarea Internetului. În special, acest lucru se referă la femeile care lucrează 24/24 la angajator și lucrătoarele interne, care locuiesc în

chirie și nu își pot permite să achite plățile pentru servicii de Internet, sau să achiziționeze un telefon mobil de ultimă generație, care să aibă conexiune la rețeaua globală.

Dacă ar fi să analizăm asociațiile de moldoveni sub aspect de amplasare geografică, teritorial acestea se află cu preponderență în nordul Italiei. Acolo au fost constituite 17 asociații de moldoveni sau circa 81% din cele participante la sondaj. Alte 4 asociații, sau circa 19% activează în zona de centru a țării. Aceste date sunt în concordanță cu statisticile oficiale prezentate în Capitolul II, conform cărora majoritatea moldovenilor sunt stabiliți în partea de nord, pe motiv că acolo există mai multe locuri de muncă și activitatea este mai bine remunerată. Familiile italiene din Nord au un venit mai mare și își pot permite să aibă un angajat fix sau cu ora.

Evaluarea asociațiilor de moldoveni prin prisma activității sale, indică că circa 76% (15 asociații) s-au dedicat în mod prioritar activităților din sfera socială, alte 5 asociații sau 23% s-au declarat drept structuri ce promovează tezaurul cultural. Trebuie, însă, reținut faptul că, prin sfera socială, moldovenii înțeleg și activitățile culturale, cum ar fi oportunități de întâlnire în ajunul sărbătorilor naționale, când sunt marcate prin activități culturale. Evenimentele culturale sunt, spre regret, singurele atractive pentru grupuri mai masive de migranți. În cadrul sărbătorilor atenția este direcționată spre cultivarea amintirilor depre Patria-mamă și cinstirea ei prin cântece, tradiții, bucate și port naționale, mai puțin însă e vorba de asimilarea noii culturi din țara-gazdă. De aici vedem că înșiși liderii, atunci când au fondat asociația, au utilizat formate deja existente, fără a fi pregătiți să contribuie la procesele de integrare în comunitatea nouă.

Acest lucru coincide cu sondajul efectuat în 2014, pe întreg teritoriul național, într-un proiect cofinanțat de Fondul European de Integrare a Cetățenilor din Țările Terțe și promovat de către Direcția Generală pentru Integrare și Politici de Imigrare a Ministerului Muncii și Politicilor Sociale, Centrul de Studii și Cercetări IDOS .

În ceea ce privește frecvența activităților, există o prevalență a activităților continue, urmat de activități episodice și recurente. Cu toate acestea, pentru activitățile în curs de desfășurare, de asemenea, aceasta înseamnă organizarea de diferite festivaluri, care au loc în mod continuu pe tot parcursul anului. Așa cum s-a menționat, moldovenii sunt conduși de tradiție și de condiția specială a emigrantului de a sărbători orice ocazie posibilă ca un prilej de întâlnire cu comunitatea lor. Prin urmare, datele și activităților frecvente și continue se amestecă între ele. Activitățile ocazionale se referă, în schimb, la implicarea în proiectele unor organisme externe.

În ceea ce privește finanțarea, prin contribuțiile voluntare ale membrilor se înțelege în special costul biletelor la concerte și alte activități culturale, iar prin finanțări publice, banii primiți de partidele politice moldovenești pentru a organiza diverse evenimente. Astfel, rezultă că activitățile sunt finanțate în principal în cadrul comunității din cauza lipsei de acces la fondurile autorităților locale, care în schimb ar permite o mai mare interacțiune cu teritoriul și societatea locală. Dificultatea accesării fondurilor publice pentru proiecte în favoarea imigranților se datorează neîntâlnirii condițiilor (de obicei, înscrierea în registrele publice), precum și lipsei de cunoaștere a aplicărilor pentru finanțare. Într-adevăr, condițiile și documentele de recunoaștere sunt numeroase și în cazul în care o asociație nu este structurată, în cazul în care nu are nici un cont curent, un e-mail certificat și o semnătură digitală, un blog sau un site în care să documenteze activitățile, aceasta nu va fi în măsură să aibă acces la aceste resurse.

3.3.2 Sentimentul participativ

Din păcate, se pare că asociațiile de imigranți nu atrag multă atenție, de fapt, participarea este fragmentară și nestatornică și acest lucru afectează creșterea organizatorică a acestor asociații care, în concluzie, având resurse sărace, trezesc un interes deosebit pentru dezvoltarea relațiilor interpersonale în cadrul aceleiași comunități. Printre altele, AdM își propun obiective mai limitate

comparativ cu asociațiile generale deoarece, cu cât sunt mai elementare nevoile propriilor compatrioți, cu atât sunt mai dificile condițiile de funcționare atât a operatorilor cât și a destinatarilor inițiativelor de asociere. Ei înșiși recunosc, printre diferitele dificultăți ale imigranților din est, lipsa de timp liber datorită sarcinilor de muncă excesive. Dar trebuie menționată, de asemenea, condiționarea preliminară de a funcționa în mod public, relațiile dificile cu birocratia italiană și existența unei apatii sociale puternice provocată de prăbușirea ideologică a socialismului.

Această premisă explică în mare măsură atitudinea moldovenilor față de toate formele de asociaționism. *Ce am de câștigat?* Este prima întrebare pe care o pune un moldovean când este invitat la un eveniment social, sau este obligat să participe gratuit la orice inițiativă. Dacă acesta este premisa, este ușor să ne imaginăm ce cred ei despre compatrioții lor atunci când li se cere să plătească o sumă simbolică de înscriere pentru gestionarea asociației. În cel mai bun caz, sunt priviți ca reprezentanții odioși pe care partidul îi numea pentru gestionarea colhozului, adică asimilați acelei clase dominante care avea mai multe drepturi decât ceilalți să „beneficieze” fără rușine de bunurile publice și cu care astăzi imaginația poporului îi asimilează cu gestionarii asociațiilor deoarece aceștia sunt considerați destinatarii fondurilor publice care ar putea finanța activitatea lor.

Așa că de multe ori, propunând unui moldovean orice inițiativă pentru binele colectiv al comunității este echivalentă, în cel mai rău caz, cu o invitație la „furt” și în cel mai bun caz persoana în cauză este judecată la fel precum ierarhiile sovieticilor. Astfel, se poate înțelege de ce după atât de mult colectivism moldoveanul nu intenționează să împartă nimic din ceea ce este al lui, nici măcar timpul său liber. El este în căutarea constantă a succesului personal și neîmpărtășit, care pentru el înseamnă doar a face cât mai mulți bani posibil. Bani care urmează să fie alocați achizițiilor, deoarece posesia bunurilor este unicul și cel mai bun mod de exprimare a existenței sale, și singura condiție pentru întoarcerea în țara lui natală.

Această fragilitate asociativă nu este susținută de politicile de integrare ale statului italian. Profesoara Laura Zanfrini într-o cercetare ISMU (Institutul pentru Studiul Multietnicității), constată că *„în alte națiuni - Spre deosebire de ceea ce se întâmplă în Italia - asociațiile de imigranți sunt obligate de către instituțiile publice locale să aplice o serie de politici sociale. În Italia, cu toate acestea, asociaționismul promovat de imigranți este încă slab și nu destul de dotat pentru a oferi servicii care sunt produse de către asociații create „pentru imigranți, cu excepția cazurilor asociațiilor sau cooperativelor constituite din mediatori culturali sau care pun în practică proiecte orientate spre interculturalitate. Această slăbiciune a majorității AdM duce la apariția aceluia cerc vicios datorită căruia instituțiile locale nu le încredințează responsabilități, împiedicând astfel să se maturizeze toate acele experiențe care facilitează accesul la licitații, contribuții, proiecte locale, naționale și internaționale”* .

Din rezultatele sondajului desfășurat în cadrul studiului rezultă, că principala motivație a migranților moldoveni de a se asocia, este cea de a-și păstra rădăcinile (17 răspunsuri sau 81% din respondenți) prin activitățile tradiționale și legăturile cu compatrioții. Numai 13 dintre respondenți (62%) au indicat necesitatea de a comunica pentru a prelua experiența și a obține informații utile protecției personale și a celor apropiați. Celelalte motivații se referă la necesitatea de integrare socială, confirmând poziția dificilă a migranților care *”nu există nici aici nici acolo”*.

Aderarea moldovenilor la asociații țin de așteptări și rezultate în context economic și social. Migranții moldoveni cred că Asociația, mai întâi de toate, trebuie să-i fie de ajutor în identificarea unui loc de muncă, precum și în facilitarea inițiativelor private. În lista impedimentelor în procesul de asociere respondenții au inclus: lipsa retributiei (locul doi) și dezinformarea (locul I cu 66%). Această cifră arată că asociațiile sunt conștiente privind spectrul dificultăților și pun în evidență lipsa de mijloace și instrumente utile pentru a consolida comunicarea prin diseminarea informațiilor. De lipsă de informației și comunicare, preponderent, suferă asistentele personale, care locuiesc izolat de societate și care

nu au posibilitate să se socializeze. Dificultatea lingvistică indicată pe penultimul loc, confirmă că printre migranții moldoveni doar un număr mic sunt de origine rusă. Este cunoscut faptul, că migranții moldoveni provin mai ales din mediul rural, unde se vorbește atât limba rusă, cât și limba română, care este una neolatină.

3.3.3 Operativitate

Așa dar, factorii care condiționează fondarea unor asociații de moldoveni sunt istoria, tradițiile și cultura, pe de o parte și resursele și abilitățile necesare pentru a o gestiona. În cazul moldovenilor putem vorbi de un tip de asociere atipică, or inițiativa de asociere printre moldoveni deseori este, sau poate fi, aproape întotdeauna rezervat celor care nu au probleme economice și, prin urmare, sunt capabili să-și dedice resursele proprii și energia compatrioților. Esențială sunt motivația personală și formarea culturală. Pentru cei care doresc solidarizarea în interiorul curentului de asociere, mai presus de toate, este convingerea, că, calitatea vieții nu este în directă corelație cu câștigurile financiare sau bunurile deținute. În firea moldovenilor, în ciuda unui nivel semnificativ de școlarizare, sistemul valorilor umaniste este unul foarte limitat. Asta deoarece în perioada sovietică nu au fost promovat interesul pentru aceste discipline. Obiceiurile și tradițiile țăranilor sunt inspirate din valorile conservative și din refuzarea lucrurilor noi, limitează puternic oportunitatea de integrare în sistemele sociale puțin cunoscute.

Asocierea în comunitățile de moldoveni este atipică și pe motiv, că o asociație este fondată exclusiv în scopul de a oferi o șansă mai bună pentru propriul câștig sau succesul personal (liderii interesați de concerte în numele partidelor politice din Republica Moldova sau pentru a-și materializa abilitățile artistice sau de alt gen): în acest caz este vorba nu doar de un simplu statut, care-i permite subiectului promotor să se prezinte în numele asociației sale personale. Activitatea este adesea limitată la o prezență în rețea și/sau la evenimente unice.

Printre factorii determinanți și atractivi pentru procesul de asociere este și religia, alături de factorii culturali. Moldovenii, în perioada de tranziție au parcurs calea de la colectivismul comunist - ateu și protector spre o democrație violentă și confuză, după care au cunoscut în Italia egoismul disperat al consumatorismului, competiția individuală, care neagă orice solidaritate creștină. Dar în afară de această posibilitate de a fi împreună și de a se ruga la Dumnezeu, bisericile moldovenești, precum și asociațiile, nu oferă oportunități caracteristice celui de-al treilea sector, de suport societății și pentru binele comun.

Trebuie menționat faptul, că dificultățile celor care doresc să activeze în acest sector sunt mult mai mari decât par în momentul plin de entuziasm al actului de fondare. Pentru a putea crește la un nivel, în care să fie posibilă atingerea obiectivelor stabilite în statut, liderii vor trebui să depășească dificultăți complexe. Evident, în toate societățile predomină necesitatea de a găsi și de a atrage resurse umane cu aptitudini, abilități și motivații extrem de diverse, în timp ce, tradițional, cei care lucrează într-o organizație din sectorul trei au motivații mai mult filantropice decât private.

Atenția acordată domeniului culturii în activitate vine să confirme nivelul de studii medii sau superioare al migranților moldoveni. În acelaș timp, asocierea, în cazul compatrioților noștri, relevă o tendință de solidarizare tipică pentru comunitățile de migranți.

Observăm deviația dintre activitățile exercitate pe baza statutului și cele invocate în fapt, care corespund solicitării concrete a imigranților în cauză, interesați mai mult de petreceri și comemorări. Dacă este să analizăm situația sub aspectul intențiilor și obiectivelor de activitate, atunci proiectele dedicate culturii etnice sunt plasate de asociații pe locul trei, în realitate, când activitatea ajunge să fie evaluată, vom observa, că acestea ajung pe locul I, devenind cele mai palpabile realizări. Atenția acordată confesiunii religioase este una foarte modestă, fapt confirmat și de rezultatele sondajului. Cifrele confirmă, că există un anumit interes pentru educație care, în dorințele organizatorilor, ocupă primul loc, deși în realitate diversele inițiative în acest sens au o relevanță

minoră. În general, se confirmă caracteristica temporară a migrației moldovenești, aceasta, ca o tendință generală, nu este interesată să absoarbă cultura țării- gazdă, păstrând vie cultura de origine prin tradițiile și sărbătorile etnice.

3.3.4 Modalități de colaborare și comunicare directă și la distanță

Comunicarea și colaborarea între asociațiile de moldoveni este o realitate pentru marea majoritate a respondenților. Căile de comunicare prin care este efectuată comunicarea, de cele mai dese ori, se reduce la convorbirile telefonice. Datele confirmă, că toți migranții dețin un telefon mobil și acesta este primul instrument, pe care și-l procură aproape toți moldovenii care sosesc în Italia, pentru a putea ține legătura cu familia. În mediul asociativ gradul de utilizare a telefoniei mobile este mai înalt, or în activitățile asociațiilor, telefonul este utilizat, de asemenea, pentru comunicarea non-verbală: prin diverse aplicații de mesagerie.

Utilizarea calculatoarelor personale (PC) este, evident, limitată. Numărul asociațiilor care au sedii cu PC sau lideri cu PC, pus la dispoziția asociației, este foarte mic. Comunicarea este slabă chiar și online, pe chat sau web. Acest lucru denotă o lipsă de cunoaștere a oportunităților pe care le oferă internetul și care ar putea avea un impact mai mare asupra structurilor asociative ale moldovenilor.

Și acum să ne referim la colaborările directe între asociații. Unele date arată, că în procesul de consolidare a comunităților de moldoveni un rol important revine misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova. Din 2008 și până în prezent, ambasadorii au fost deschiși dialogului au oferit tuturor asociațiilor posibilitatea de a se înregistra într-o listă specializată creată pe site-ul Ambasadei.

Din răspunsurile respondenților putem prolifera o lipsa de interes a asociațiilor pentru a colabora între ele în mod independent. Este un fenomen cunoscut și în alte comunități, or aici se face atestat un indice al concurenței în grupurile prezente în

toate diasporele și comunitățile. În comunitățile de moldoveni motivele unei colaborări slabe sunt și mai articulate și se referă la diferențierea etnică, la apartenența la diferite confesiuni religioase, la diferența de limbi vorbite. Anume din aceste motive Ambasada joacă un rol decisiv de catalizator în procesul de consolidare a comunității, or Misiunea Diplomatică are obligația să protejeze deopotriva toți cetățenii moldoveni, indiferent de etnie, religie, limbă vorbită, etc.

Mijloacele de comunicare folosite de asociațiile de migranți sunt condiționate și de capacitățile utilizatorilor, iar aceștea, la rândul lor, au un acces redus la mijloacele de comunicare mai sofisticate. Prin urmare, cea mai accesibilă formă de comunicare este cea orală, urmată de folosirea de fluturași, ambele instrumente fiind potrivite pentru promovarea activităților ocazionale și a evenimente individuale. Formele digitale de comunicare (rețelele sociale și corespondența) sunt folosite de o parte minoritară, confirmând că nu toți moldovenii sunt dotați cu instrumente și au abilitățile necesare pentru a le accesa.

3.3.5 Canale de colaborare directe și la distanță

Prin intermediul AdM migranții au ocazia să cunoască oportunitățile pe care societatea le pune la dispoziția lor, iar prin intermediul asociațiilor ei pot participa activ la inițiativele societății din țara-gazdă. În alte privințe, AdM sunt o forță de presiune socială și constituie singurul mijloc prin care au loc contactele cu instituțiile publice locale sau private, care au un impact asupra procesului decizional cu referire la comunitățile de migranți.

În perspectivă, îmbunătățirea relațiilor dintre migranți și societatea civilă depinde foarte mult pe capacitatea AdM și de ambiția liderilor acestora, care doresc să-și asume rolul de comunicator principal în dialogul cu instituțiile locale, promovând interesele comunităților respective și cunoașterea propriei lor etnii pentru depășirea prejudecăților, clasificărilor și discriminării. În acelaș timp, ar trebui recunoscut și rolul AdM în procesele de mediere și dialog intercultural, inclusiv în spațiile de confruntare

cu administrația publică, deși acest lucru nu va acorda nici o deschidere reală către rolul de afiliat al AdM, considerându-le nepregătite de colaborare în parteneriat. Deși AdM nu sunt integrate organic în noua societate, acestea reușesc să joace un rol important în viața comunității, chiar dacă aceste sunt *“diferențiate în funcție de grupurile naționale, caracterizate de particularități și familism, nu sunt întotdeauna dezinteresate, dar deseori capabile de a susține în diverse moduri integrarea socială în câmpul muncii a membrilor săi”*.

Datele colectate în chestionar oferă un răspuns complet la dificultățile întâmpinate în relațiile cu instituțiile și cu alte structuri teritoriale.

Am notat tendința moldovenilor de a căuta contacte cu organizații din sectorul trei, în calitate de organizații private mai deschise pentru dezbatere și dialog. Aceeași facilitare s-a constatat și în cazul conexiunilor cu asociațiile străine care, în mod previzibil, sunt asociațiile similare de moldoveni, fondate în alte țări de migrație decât Italia. Centrele de voluntariat și de promovare socială gestionate direct sau indirect de guvern nu sunt atractive pentru comunitățile de moldoveni. Acesta este un impediment în calea dezvoltării procesului de asociere al moldovenilor, pentru că astfel de centre sunt foarte utile, chiar dacă solicită și impun o serie de obligații formale și administrative.

Referitor la interacțiunile cu autoritățile locale (incluzând în această categorie nu doar administrațiile, ci și entitățile private care joacă un rol instituțional important, precum sunt băncile și syndicatele, sau au un rol public în sens larg, precum bisericile), 17 (81%) dintre respondenții menționează că au stabilit relații cu municipalitățile, pentru a organiza evenimente publice, dar, și pentru a elabora în comun planuri de dezvoltare a politicilor pentru migranți. Acest lucru se întâmplă mai cu seamă în zona de nord a țării, unde administrațiile sunt mai atente la fenomenul migrației sau unde formațiunile politice acordă mai multă atenție problemei și efectelor migrației. Tradițional, pentru organizarea unor concerte și sărbători etnice, organizatorii apelează la bănci pentru vânzări de publicitate, precum și la biserici (ortodoxe și creștine), pentru a

obține spații funcționale, la partidele politice și la sindicate - pentru colectare de informații.

Cea mai semnificativă informație este obținută în rezultatul comparațiilor dintre dorința de „participare instituțională”, care este plasată pe locul doi ca importanță, și obstacolele în comunicare, ajunse pe primul loc. Printre obstacole sunt menționate:

- diferențele culturale în abordarea autorităților locale, care se manifestă prin dificultăți de cunoaștere a limbii,
- precauția moldovenilor față de tot segmentul administrativ-public, altoită încă de pe timpurile sovietice;
- dificultățile birocratice cu care se confruntă asociațiile.

Dorința de activități comune invocate de asociații, pe primul loc se confruntă cu obstacole materializate în dezinteresul entităților locale. Rezultatul negativ al inițiativelor asociațiilor se datorează și lipsurilor materiale, mai ales în instituțiile publice.

În final, venim cu o listă a activităților, pe care liderii le consideră utile pentru a stimula creșterea procesului de asociere ale moldovenilor migranți în Italia. Din răspunsurile colectate, observăm existența unei necesități de cursuri pentru elaborarea proiectelor și gestionarea asociațiilor (de exemplu, pentru a dezvolta capacitatea de a colecta fonduri sau de a cunoaște fondurile disponibile pentru migranți din Italia). La fel, este nominalizată necesitatea unor activități, care să permită o mai bună mediatizare, o îmbunătățire a rețelei de asociații și deschiderea unor centre culturale. În esență, este evidentă cererea de inițiative care pot să satisfacă necesitățile ce țin de fondarea asociațiilor de migranți moldoveni.

În urma analizei realizate, vom încerca să rezumăm unele caracteristici specifice asociațiilor moldovenești din Italia, referindu-ne, în mod special, la modalitatea de a construi o relație între comunitățile de migranți moldoveni și societatea italiană.

Sociologul italian, prof. Ambrosini, în mediul asociațiilor active identifică patru tipuri diverse de organizații, și anume:

„a) organizațiile care desfășoară o funcție strict asistențială, care au grijă de persoanele aflate în dificultate, care oferă un ajutor direct, material, de orientare spre servicii și oportunități disponibile, realizat pe bază de voluntariat și cu prestarea unor servicii „ușoare”. Acestea reprezintă intervenția cea mai tradițională.

b) organizații structurate, care sunt capabile să gestioneze intervenții „grele” și continue cu personalul remunerat și specializat, precum și pe baza formală, beneficiind astfel de finanțări publice, ca cea mai importantă resursă, chiar dacă nu exclusivă, deoarece nu este aproape niciodată adecvată nevoilor la care trebuie să răspundă. Acest tip est considerat și ca un tip de asociere cu caracter întreprinzător, uneori organizat în formă cooperativă pentru a oferi migranților servicii mai complexe (cum ar fi adăposturi) și implementate prin proiecte specifice;

c) grupurile de presiune ale comunităților asociate pe principiu „revendicativ”, care au menirea să protejeze drepturile migranților printr-o promovare cu impact pe spațiul juridic și opinia publică. Este un tip de intervenție cu mișcare puternică politică și sindicală, protejând persoanele social vulnerabile și care sunt expuse discriminării, rasismului și tratamentelor incorecte. Aceste asociații mai au și intenția de a promova cultura interetnică;

d) organizațiile de ajutor reciproc care reprezintă un mod de auto-organizare pentru a răspunde nevoilor sale. Sunt tipuri de realități similare rețelelor și asocierii pe principiu etnic ca intervenție promovată de migranți”.

Cred ca asociațiile moldovenești se înscriu în mod prioritar în grupul d) - cele de ajutor reciproc, promovat de migranții, dar expuse la riscul de a fi „închise” în propriul mediu.

Un alt element agravant care nu facilitează asocierea și implicarea în acțiunile de integrare este lipsa aproape totală de inițiative guvernamentale de a acorda spații publice pentru a încuraja întâlnirile între migranți. Puținele spații oferite de primărie

au o taxă prea mare raportată la contribuțiile modeste pe care asociațiile le primesc de la membrii lor. Moldovenii se întâlnesc spontan pe străzi, în parcuri, în centre comerciale, în piețe și în parcuri, la nodurile mari de trafic urban sau la terminalele rutelor urbane. În Roma singurul loc unde îi putem întâlni în număr mare pe moldovenii-migranți este terminalul de autobuze (stația Tor di Valle), unde moldovenii vin și pleacă săptămânal din și în Moldova. Tor di Valle și alte locuri de acest gen sunt o formă spontană de agregare auto organizată care s-a impus în fapte.

În Italia, contrar a ceea ce se întâmplă în alte țări, se pare că instituțiile publice nu solicită AdM sarcini specifice pentru punerea în aplicare a politicilor sociale. Și acest factor afectează negativ posibilitatea de creștere organizațională a AdM, care sunt analizate și implicate doar în cazurile când apare problema colaborării la proiecte interculturale, promovate cu preponderență de UE. Prin urmare, este un cerc vicios, în care instituțiile publice nu consideră AdM ca fiind de încredere, condamnând-le să nu crească, decât pentru sarcini operaționale în cadrul proiectelor, care destul de dificil implică migranții în conceptul lor printr-o organizare „*de jos în sus*”.

Pentru a-i putea ajuta mai bine pe compatrioții noștri de a fi mai structurați și de a ajunge să revendice și să lupte pentru drepturi, de a avea o greutate în opinia publică, este nevoie de consecvență și perseverență. Dar aceste lucruri sunt posibile numai grație unor lideri pregătiți, a accesului la fonduri destinate migranților, a dezvoltării unei cooperări între asociații și biserică, misiuni diplomatice și autorități locale italiene. În același timp, liderii asociațiilor pun accent pe necesitatea de a face față acestor necesități printr-o formare ghidată, prin inițiative care să încurajeze stabilirea unei comunicări și colaborarea între diferiți actori.

CONCLUZIE

Un cetățean moldovean din patru este plecat peste hotare, în Italia cifra migranților moldoveni trecînd de 150.000 de persoane. Nu se știe nimic despre noi, cu excepția puținelor date statistice de la instituțiile teritoriale și naționale. Mijloacele de informare în masă din Italia nu ne acordă nici o atenție, iar instituțiile își amintesc de noi doar atunci, când există o amnistie sau urmează a fi îndeplinite niște formalități sau când este actuală participarea la concursuri de finanțări publice pentru proiectele privind migranții.

Am ales să fac această lucrare pentru a lăsa o dovadă a existenței noastre, pentru că în țara mea de origine – Republica Moldova, nu se documentează mai nimic din ceea ce ține de migrația noastră. Am ajuns practic invizibili și suspendați între două lumi, cea de unde am plecat și cea unde am sosit. Suntem suspendați între două culturi, pentru mulți dintre cei dragi din Moldova, noi am devenit mașini de bani. Pentru autoritățile din țara noastră suntem ”donatorii” care prin remitențe susținem PIB-ul și coeziunea socială, iar în Italia contribuim la soluționarea problemei create de Stat în sectorul protecției sociale (welfare). Nu avem voce și chip, suntem singuri și invizibili într-o lume tehnologizată, materialistă și individualistă.

În cadrul acestei lucrări am încercat să descriu motivele și condițiile migrației din Moldova. Procesele globalizării în contextul unor relații interetnice, constituie un impuls puternic pentru diminuarea valorilor naționale tradiționale și a identității naționale. Amalgamul forțat al culturilor presupune că atât migranții cât și popoarele-gazdă trebuie să țină cont de aceste concepte, ce sunt acum deformatе și au un sens modificat. În prezent, un moldovean integrat se poate considera cetățean italian și în același timp rămâne cetățean moldovean, cultivând astfel două culturi, având în acest mod o identitate bi-culturală.

Mai mult de două treimi din migranții moldoveni din Italia sunt femei. Acest lucru explică de ce în Moldova se vorbește despre Sindromul Italian și Orfanii Sociali, așa cum s-a descris în capitolul respectiv, unde am dezvăluit exodul moldovenilor în

Italia, efectele, dificultățile, starea lor de sănătate și ocuparea forței de muncă în sectorul de îngrijire. Omul care-și părăsește patria și emigrează este forțat să-și redefinească propriile elemente de identitate. Acest proces poate avea consecințe perturbante și integrarea personală poate fi dificilă. Istoria omenirii este o istorie a migrației, iar homo sapiens poate fi considerat un homo migrans deoarece a supraviețuit datorită capacității sale de deplasare și adaptare. Cu toate acestea, greutățile întâmpinate de emigrant în timpul unui impact cu noile modele culturale pot solicita din partea lui un efort atât de mare, denumit stress de aculturație, care poate duce la o înrăutățire a stării de sănătate, a stării fizice și mentale a individului.

Moldovenii s-au stabilit în diferite domenii de activitate, dar nișa sectorului de îngrijire a devenit totuși o specializare cu caracter etnic, căruia i-am dedicat capitolul II, deoarece numărul femeilor migrante este mai mare decât cel al bărbaților. Nici o condiție contractuală nu va putea reglementa vreo-dată forța de muncă care oferă asistența personală, deoarece valoarea dragostei pentru un pacient vârstnic sau pentru un copil nu poate avea un preț. Femeile din Moldova oferă dragoste, compasiune și toată atenția lor persoanelor pe care le îngrijesc. Acestea muncesc cu conștiinciozitate și demnitate, dar efectele și costurile migrației feminine în masă din Moldova spre Italia sunt devastatoare. Aceste dificultăți, combinate cu caracteristicile „segregante” ale activității desfășurate, îngreunează accesul moldovenilor la instrumentele, ce ar putea facilita situația lor, cum ar fi constituirea asociațiilor, utilizarea de informații privind politicile de sprijin disponibile și chiar comunicarea cu compatrioții.

Am considerat că, este foarte important ca în cel de-al III-lea capitol să descriu prezența, rolul, caracteristicile și funcționarea asociațiilor care au fost fondate în Italia de către conaționali mei. Mai cu seamă că, cele mai valoroase inițiative aparțin femeilor, care au găsit un partener sau un soț italian, ce le oferă consultanță și le ajută în realizarea proiectelor de consolidare a asociațiilor. Liderii dedică acestor asociații timp și bani, conștientizând marile sacrificii care sunt necesare pentru integrarea

în societatea italiană, pe care ei înșiși au trăit-o. Aceste persoane se angajează, de asemenea, în diverse activități în favoarea țării de origine.

Din cele 48 de asociații prezente în Italia, în 2014, doar 21 au fost disponibile și au răspuns la sondajul desfășurat în cadrul acestui studiu. Rezultatele arată că sunt foarte puțini liderii pregătiți, că există un număr foarte nesemnificativ de asociații înregistrate raportat la numărul de migranți din Italia, dar și acestea au un acces mai mult decât limitat la fondurile destinate integrării migranților. Asociațiile de moldoveni funcționează pe baza ajutorului reciproc, făcând parte din așa-numita asociere pe principiu etnic.

Însă pentru a lupta pentru drepturile moldovenilor, asociațiile trebuie să crească, să formeze o rețea, să cunoască teritoriul și să aibă persoane care știu să scrie proiecte, să identifice licitațiile și să știe să interpreteze, să dezvolte conceptul binelui comun, de voluntariat și solidaritate. Studiul evidențiază nevoile de formare și posibilitățile de creștere ale acestor organizații importante, care pot juca un rol fundamental de punte de legătură între două culturi, implicând și responsabilizând direct migranții, în conformitate cu principiul subsidiarității. Devotamentul unul pentru celălalt, dăruirea de sine, sentimentul de caritate și compasiune – toate acestea sunt o prezență a societății în fiecare individ, care se manifestă adesea în mod concret, prin dezvăluirea sentimentului de atașament, sentimentului de membru al unui grup comunitar.

BIBLIOGRAFIE:

- Agentia nationala de statistica din R. Moldova. 2008. *Migratia Fortei de Munca*. Chisinau, R. Moldova.
- Algini, M. L., Lugones M. 1999. *Emigrazione e sofferenze d'identità*. Roma: Borla.
- Ambrosini, M. 2005. *Sociologia delle migrazioni*, Bologna: Il Mulino.
- Associazione cristiani lavoratori Italiani (ACLI). 2007. *Il Welfare fatto in casa*. Roma.
- Ambrosini, M., Boccagni, P. 2007. *Il cuore in patria. Madri migranti e affetti lontani: le famiglie transnazionali in Trentino*. Trento: Provincia autonoma di Trento.
- Avallone, F., Bonarett, M. 2003. *Benessere organizzativo*. Catanzaro.
- Baldassare, n. 2012. *Un anno in Moldova*. Edizioni Chisinau. R. Moldova.
- Barbetta, G., Maggio, F. 2002. *Nonprofit*. Bologna: Il Mulino.
- Bartoli, P., Grilli di Cortona. 1998. *Transizione e consolidamento democratico nell'Europa centro-orientale. Élite, istituzioni e partiti*. Torino.
- Basciani, A. 2007. *La difficile unione. La Bessarabia e la Grande Romania 1918-1940*. Roma: Aracne.
- Berejan, S. 1994 . *Varietatea moldoveneasca a vorbirii orale romanesti si limba literara scrisa*. Bucuresti.
- Carlo, R. 2006. *La vodca*. Mondadori.
- Catanzaro, R. 2009. *Badanti & Co. Il lavoro domestico straniero in Italia*. Bologna: Il Mulino.
- Castegnaro, A. 2002. “ La rivoluzione occulta nell’assistenza agli anziani. Le aiutanti domiciliari.” *Studi Zancan* III, n. 2.
- Cattaneo, C. 2001. *Terzo settore, nuova statualità e solidarietà sociale*. Milano: Giuffrè.
- Centro Servizio Volontariato di Padova. 2012. *Come fare per la costituzione e la gestione operativa di un'associazione*. Padova.

- Colombo, A., Catanzaro, R. 2009. *Badanti & Co. Il lavoro domestico straniero in Italia*. Bologna: Il Mulino.
- Cooperazione per lo Sviluppo dei Paesi Emergenti (COSPE). 2011. *Come dialogare con i media. Guida per le associazioni di immigrati*. Toscana.
- Consorti, P. 2007. *Il codice del terzo settore. Le norme in materia di non-profit e volontariato*. La Tribuna.
- Ernu, V. 2010. *Nato in URSS*. Hacca.
- Micco, V., Martelli, P. 1993. *Passaggi di confine. Etnopsichiatria e migrazione*. Napoli: Liguori.
- Fabbro, g. 2004. *La politica dell'Unione Europea in Moldavia e il conflitto di Transnistria*. Università degli Studi di Torino.
- Foulkes, S, H. 1974. *Il gruppo come matrice della vita mentale e individuale*. Roma.
- Franceschini, M. 2008. *La valigia di Agafia. Una storia vera*. Marlin.
- Hochschild, A. 2006. *Per amore o per denaro. La commercializzazione della vita intima*. Il Mulino.
- Hochschild, A, Ehrenreich, B. 2004. *Donne globali. Tate, colf e badanti*. Feltrinelli.
- Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova (CIDDC). 2007. *Copilul meu e singur acasa*. Chisinau, R. Moldova.
- Jung, C, G. 1968 . *Tipi psicologici*. Torino: Boringhieri.
- Ligorio, M. 2005. *Psicologie e cultura. Contesti, Identità ed Interventi*. Roma: Edizioni Carlo Amore.
- Ministerul Sanatatii din R. Moldova. 2010. *Moldovan migrants health: Impact of the socio- economic welfare*. Chisinau. R. Moldova.
- Ministerul Muncii Italian. 2012. *Comunicare l'immigrazione. Guida pratica per gli operatori dell'informazione*. Roma.
- Nathan, T. 1985. *La follia degli altri*. Firenze: Ponte alle Grazie.
- Pasquinelli, S., Rusmini, G. 2013. *Badare non basta. Attori, progetti, politiche*. Roma: Ediesse.
- Piperno, F. 2009. *Madri migranti: dare voce al disagio, rilanciare le opportunità*. Roma.

- Piperno, F., Tognetti Bordogna M. 2012. *Welfare transnazionale. La frontiera esterna delle politiche sociali*. 2012. Roma: Ediesse.
- Pontificio Consiglio della giustizia e della pace. 2004. *Compendio della Dottrina sociale della Chiesa*. Roma : Libreria editrice Vaticana.
- Pollini, G., Scida, G. 2002. *Sociologia delle migrazioni e della società multiethnica*. Milano : Franco Angeli.
- Rawls, J. 1997. *Una teoria della giustizia*. Milano: Feltrinelli.
- Rodari, G. 1995. I cinque libri. Torino: Einaudi.
- Rupolo, P. F. 2013. *La rivista della badante*. Padova: Rupoli Edizione.
- Sartori, G. 2000. *Pluralismo, multiculturalismo e estranei. Saggio sulla società multiethnica*. Milano: Rizzoli.
- Simoni, M., Zucca, G. 2007. *Famiglie Migranti*. Milano: Franco Angeli.
- Sassen, S. 1997. *Le città globale*. Torino.
- Simmel, G. 1989. *Excursus sullo straniero in Sociologia*. Milano: Edizioni di Comunità.
- Sayad, A. 2002. *La doppia assenza. Dalle illusioni dell'emigrato alle sofferenze dell'immigrato*. Milano.
- Torre, A. 2008. *Migrazioni femminili verso l'Italia: tre collettività a confronto*. Roma: CESPI.
- UNICEF Moldova. 2008. *The impact of parental deprivation on the development of the children left behind by Moldovan migrants*. Chisinau, R. Moldova: (CRIC) and the Child Rights Information Center.
- Vignoli, G. 2000. *Gli Italiani dimenticati*. Milano.
- Vietti, F. 2010. *Il paese delle badanti*. Roma: Maltemi.
- Violini, L., Zuchella F. 2003. „Il terzo settore tra cittadinanza dell'impresa e contesto costituzionale sussidiario. “*Non Profit*, n 2.
- Walewski, M., Sandu, M., Mincu, C. 2008. *The effects of migration and remittances in rural Moldova and a Poland case study of migration management*”. Warsaw, Polish.
- Zanfrini, L. 2003. *Percorsi migratori tra reti etniche, istituzioni e mercato del lavoro*. Milano: Franco Angeli.

SITOGRAFIA

www.who.int
www.caritas.it
<http://childrights.md>
www.pentruviata.md
www.cartadiroma.org
<http://www.cinformi.it>
www.nadeaesveta.com
<http://hudoc.echr.coe.in>
<http://tunuestisingur.blogspot.it>
www.italia.mfa.md/diaspora-ro
<http://moldaviinitalia.blogspot.it>
www.integrazionemigranti.gov.it
www.e-aquinas.net/pdf/pl_berti.pdf
www.ccimd.eu/summary.php?lng=it
<http://it.wikipedia.org/wiki/Gagauzia>
<http://it.wikipedia.org/wiki/Transnistria>
www.fondazionezancan.it/fondazione
www.iprs.it/docs/Volume%20finale.pdf
www.investigatii.md/index.php?art=388
www.stpauls.it/fc01/0123fc/0123fc62.htm
<http://ghidmoldoveniitalia.blogspot.com>
<http://italiadallestero.info/archives/10705>
<http://it.wikipedia.org/wiki/Globalizzazione>
www.pavonerisorse.it/intercultura/ipotesi.htm
http://it.wikipedia.org/wiki/Storia_della_Dacia
www.avoicomunicare.it/category/tags/badanti
www.europalibera.org/audio/audio/1157117.html
www.antrodellasibilla.it/psico5_corpo_migrante.htm
https://it.wikipedia.org/wiki/%C3%89mile_Durkheim
www.inps.it/news/Il_lavoro_femminile_immigrato.pdf
<http://www.libertaciviliimmigrazione.dlci.interno.gov.it>
www.eprints-phd.biblio.unitn.it/745/1/Piovesan_tesi.pdf
www.piattaformainfanzia.org/video_detail.php?id=419&
http://it.wikipedia.org/wiki/Cultura_di_Cucuteni-Trypillian

www.lastrada.md/publicatii/ebook/Raport_Violenta_rom.pdf
www.parrocchie.it/correggio/ascensione/moldavia_2011.htm
www.migratie.md/files/elfinder/documents/CLB%20report.pdf
www.insiemecontroilcancro.net/rassegnestampa/28aprile.pdf
www.timpul.md/articol/batalia-pentru-istoria-din-scoli-32383.html
www.myriammeloni.com/index.php?/projects/behind-the-absence
<http://piattaformainfanzia.org/rassegna/badanti-a-rischio-depressione>
www.unicef.org/moldova/ro/rom_Abandonment_of_young_child.pdf
www.corriereimmigrazione.it/ci/2013/06/il-trauma-della-separazione
www.ilgiornale.it/news/moldavia-italia-rota-infernale-delle-badanti.html
www.dirittieuropa.it/blog/13438/news/moldavia-stop-alla-violenza-domestica
<http://www.dirittiglobali.it/2011/04/immigrazione-noi-che-curiamo-il-mal-ditalia>
<http://mednews.md/alarman-19-dintre-tinerii-care-mor-in-moldova-se-sinucid>
<http://www.zdg.md/stiri/circa-50-de-migranti-moldoveni-in-italia-au-decedat-in-2012>
www.lavoro.gov.it/lavoro/md/areasociale/immigrazione/addressing_negative_effects.htm
www.ass6.sanita.fvg.it/it/azienda_informa/pubblicazioni_online/ricerca/ricerca3.html
www.ilsole24ore.com/SoleOnLine4/Multimedia/ColfBadanti/img/COLF_020407.pdf
www.meltingpot.org/IMG/pdf/0033_Report_Conclusivo_Dichiarazione_di_Emersione.pdf
www.balcanicaucaso.org/content/download/1628/14993/file/FormagovernoMoldova.pdf
<https://point.md/ro/noutati/obschestvo/numarul-cazurilor-de-suicid-in-%20rindul-%20copiilor-creshte-alarman>
http://www.publika.md/statistici-alarman-este-3-000-de-copii-au-fost-adusi-pe-lume-de-minore-anul-trecut_1950291.html

<http://protv.md/stiri/social/moldova-fara-oameni-o-natiune-in-doliu-zeci-de-copii-ajunga-sa.html>
<http://www.zdg.md/stiri/in-r-moldova-zilnic-o-femeie-este-depistata-cu%20cancer-de-col-%20uterin>
<http://www.integrazionemigranti.gov.it/archiviodocumenti/aree-di-%20origine/Pagine/Rapporto-Comunita-Moldava>
http://www.familiam.org/famiglia_ita/chiesa/00006012_Moldova__un_segno_per_le_famiglie.html
<http://www.childpact.org/2013/12/03/child-protection-key-element-in-newly-signed-association-agreement-between-eu-and-moldova>
<http://www.governo.it/Governo/Costituzione/CostituzioneRepubblicaItaliana.pdf>
www.colfbadanti.blogspot.it
http://www.integrazionemigranti.gov.it/Areetematiche/PaesiComunitari-e-associazioniMigranti/Documents/Report_mappatura_associazioni_DEF.pdf

ANEXE cu date statistice 2015

Italia Lavoro

*Ministero del Lavoro
e delle Politiche Sociali*

Comunitatea moldovenească pe piața forței de muncă din Italia

Chișinău, 20 octombrie 2015

www.lavoro.gov.it
www.integrazionemigranti.gov.it
www.italialavoro.it

Cuprins:

1. Prezența și caracteristicile socio-demografie ale comunității moldovenești în Italia
2. Comunitatea moldovenească pe piața forței de muncă italiană
3. Căi de integrare

2

Prezența și caracteristicile socio-demografice ale comunității moldovenești în Italia

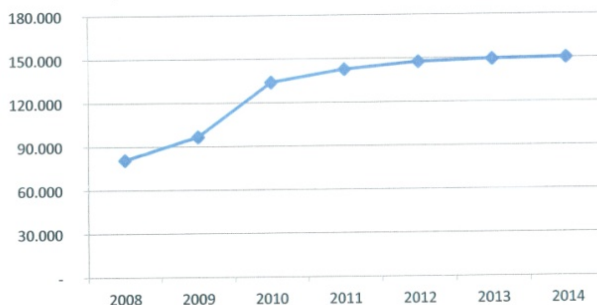

Creșterea prezenței moldovenești în Italia

De la finele anilor 90, Italia se afirmă ca o destinație privilegiată pentru emigrația moldovenească.

Din 1998 și până în 2014, numărul cetățenilor moldoveni care au sejur permanent a **crescut de 10 ori**, de la 15 la 150 de mii.

Cetățeni moldoveni care sunt prezenți legal pe teritoriul Italian. Serie istorică 2008-2014

Sursă: Studiu elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de Ministerul Afacerilor Interne

Comunitatea moldovenească în Italia: prezența și componența după criteriul de gen

Cetățenii necomunitari care sunt prezenți în mod legal conform statutului de origine și după criteriul de gen (primele 10 State) (v.a. e v.%). Date de la 1° ianuarie 2014

	Statul de origine (cetățenia)	Bărbați	Femei	Total	%
1	Maroc	293.125	231.650	524.775	13,5%
2	Albania	262.569	239.977	502.546	13,0%
3	China	163.816	156.978	320.794	8,3%
4	Ucraina	46.966	186.760	233.726	6,0%
5	Filipine	70.529	95.254	165.783	4,3%
6	India	99.861	60.435	160.296	4,1%
7	Moldova	49.429	100.592	150.021	3,9%
8	Egipt	95.326	39.958	135.284	3,5%
9	Tunis	91.608	36.253	127.861	3,3%
10	Bangladesh	77.738	44.616	122.354	3,2%
	Alte țări	717.608	713.678	1.431.286	36,9%
	TOTAL	1.968.575	1.906.151	3.874.726	100%

Moldovenii reprezintă cea de-a **7-ea comunitate** dintre cetățenii necomunitari.

Moldovenii care posedă permis de ședere legal numără **150.021** de persoane, adică **4%** din cetățenii necomunitari.

Dintre care femeile constituie **67%**, iar bărbați **33%**.

Sursă: Studiu elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de Ministerul Afacerilor Interne

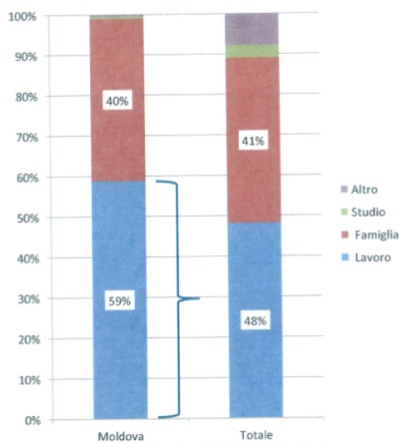
Motivele de ședere: prevalează încadrarea în câmpul muncii

Încadrarea în câmpul muncii reprezintă cel dintâi motiv de ședere a moldovenilor în Italia (**59%** din permisele de ședere)

Sunt niște date care caracterizează comunitatea și rezultă cu 11% mai înalte decât cifra medie.

Permisele de ședere din motiv familial reprezintă **40%**.

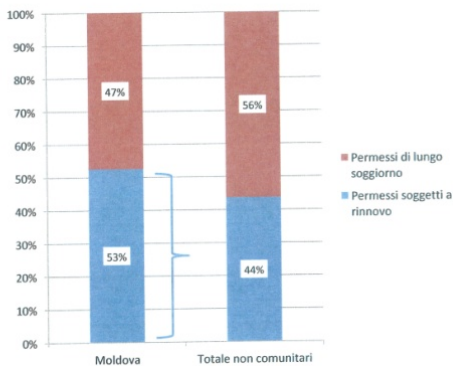
Permise de ședere cu termen de scadență a cetățenilor moldoveni și per total de cetățeni necomunitari legat de motivul aflării în Italia. Date la 1 ianuarie 2014. (v%)

Sursă: Studiu elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de Ministerul Afacerilor Interne

Printre prezențele stabile și recente fluxuri migratorii

Tipologia permiselor de ședere pe durată de ședere și origine.
Date de la 1 ianuarie 2014. (%)

Tipologia de permise este un indicator al nivelului de stabilitate a migranților.

Marea parte a permiselor de ședere a cetățenilor moldoveni (53%) au o durată de unu sau doi ani.

Per total de cetățeni necomunitari, din contra prevalează incidența permiselor pentru o perioadă lungă de ședere, care sunt eliberate după 5 ani de sejur în Țară (56%).

Sursă: Studiu elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de ISTAT Ministerul Afacerilor Interne

Distribuirea teritorială: o comunitate concentrată la Nord

În Nordul Italiei este concentrată circa 77% a comunității moldovenești în Italia (+12% în comparație cu media de cetățeni necomunitari).

Prezența cetățenilor moldoveni indică o **concentrare teritorială** puternică.

Primele 2 Regiuni unde se stabilesc aproape jumătate din numărul de migranți prezenți sunt:

- Veneto cu 27%.
- Emilia Romagna cu 21%.

Repartizarea geografică	Moldova	Total
Piemonte	7.4%	7.1%
Valle d'Aosta	0.2%	0.2%
Lombardia	15.5%	26.5%
Trentino Alto-Adige	2.6%	1.9%
Veneto	27.4%	11.5%
Friuli Venezia Giulia	1.7%	2.3%
Liguria	1.4%	3.0%
Emilia Romagna	21.1%	12.1%
Nord	77.1%	64.7%
Toscana	3.9%	8.1%
Umbria	2.0%	1.8%
Marche	3.3%	3.3%
Lazio	10.9%	10.0%
Centro	20.1%	23.2%
Abruzzo	0.5%	1.4%
Molise	0.1%	0.1%
Campania	1.1%	4.0%
Puglia	0.3%	2.0%
Basilicata	0.1%	0.2%
Calabria	0.4%	1.2%
Sicilia	0.2%	2.6%
Sardegna	0.1%	0.6%
Sud	2.9%	12.1%
ITALIA	100.0%	100.0%

Componența pe clasă de vârstă: o comunitate matură

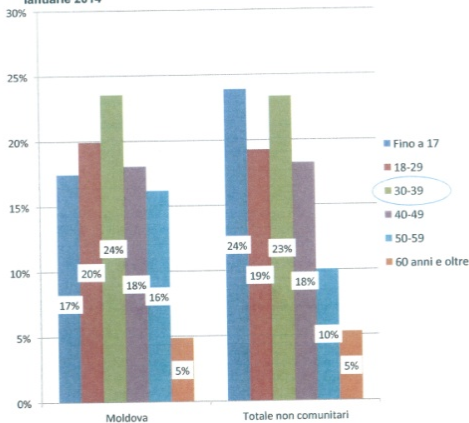
Comunitatea moldovenească este mai matură în comparație cu totalul de cetățeni necomunitari: **vârsta medie este de 30,1 ani**, adică cu 2 ani mai mult decât media.

Aproape un cetățean din 4 are vârsta cuprinsă între 30 și 39 de ani.

Iese în evidență prezența persoanelor cu vârsta cuprinsă între 50-59 de ani, care reprezintă 16,2% din moldovenii din Italia; o valoare cu 6% mai înaltă în comparație cu media.

Cota de minori care aparțin comunității în cauză (17,4%) este mai mică cu 6% în comparație cu media.

Distribuție pe clasă de vârstă a cetățenilor moldoveni per total de cetățeni necomunitari care sunt prezenți legal în Italia. Date la 1^a ianuarie 2014

Sursă: Studiul elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de ISTAT Ministerul Afacerilor Interne

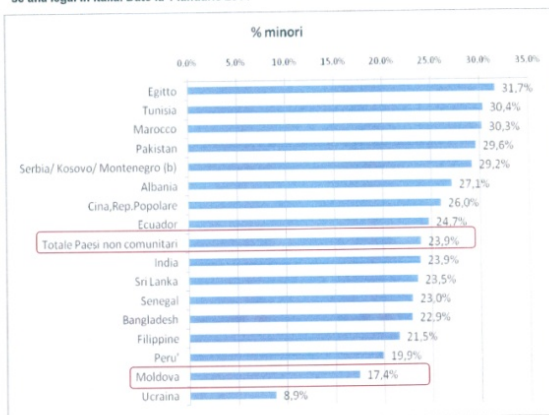
9

Prezența minorilor: o incidență mai mică decât media

Incidența procentuală a minorilor pe primele 15 comunități de cetățeni necomunitari care se află legal în Italia. Date la 1 ianuarie 2014

Minorii de origine moldovenească la 01/01/2014 erau de **26.160 persoane** și reprezintă 17,4% din întreaga comunitate și 2,8% de minori necomunitari.

Sunt mai mult de **10 mii** de cetățeni moldoveni **nou-născuți** în perioada 2002 și 2012.

10

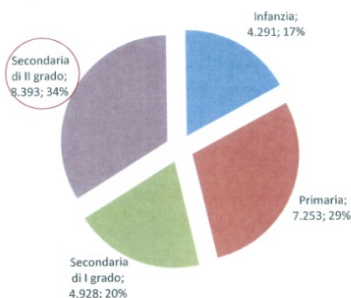
Instruire și pregătire universitară

Studentii de origine moldovenească care fac parte din circuitul școlar italian în perioada 2014/2015 numără **24.865** și reprezintă 4% din populația școlară necomunitară.

Primul ciclu școlar, pe număr de înmatriculați este **școala secundară de gradul II**.

Se mărește prezența studenților universitari din Moldova: în anul academic 2013/2014 au fost 2.106; 75% dintre care sunt femei.

Distribuția elevilor moldoveni per tip de școală. A.S. 2014-2015

Sursă: elaborare Italia Lavoro în baza datelor ISMU/MIUR

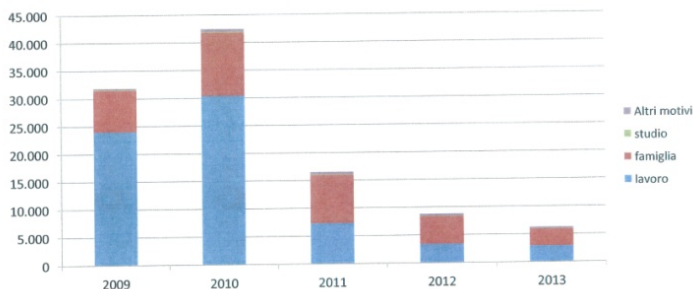
	Bărbați	Femei	Total	% per total de cetățeni neocomunitari	Poziția în clasament
	v.a.	v.a.	v.a.	v.%	
Înmatriculați 2013/2014	541	1 565	2 106	3.9%	5
Înmatriculați 2012/2013	468	1 461	1 929	3.3%	7
Înmatriculați 2011/2012	415	1 320	1 735	3.5%	6

Tendențe în curs: căderea intrărilor per motiv de muncă

Din 2009 până în 2013 numărul noilor permise de ședere eliberate cetățenilor moldoveni a scăzut de la peste 32 mii la 6 mii.

În 2012 numărul noilor permise de ședere pe motive familiale (egal cu 4954) depășește cel pe motiv de muncă (3.380).

Numărul și tipologia permiselor de ședere emise cetățenilor moldoveni în anii 2010-2013 (v.a)

Sursă: Studiul elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de ISTAT Ministerul Afacerilor Interne

Situația ocupațională a muncitorilor moldoveni în Italia: elemente de forță

Comunitatea moldovenească, a șaptea după numărul de cetățeni aflați legal în țara noastră, se poziționează pe locul **5 după numărul de persoane ocupate în câmpul muncii**.

Din 100 de cetățeni moldoveni apti de muncă cu reședință în Italia:

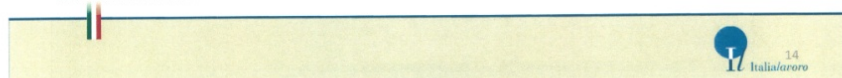
- 68 lucrează;
- 10 sunt în căutarea unui loc de muncă;
- 22 sunt inactivi.

Toți indicatorii ocupaționali referiți la comunitate prezintă cele mai bune performanțe din cele înregistrate per total de populație străină.

Populația (15 ani și mai mult) după țara de origine și condiții profesionale (v.a. e %). Anul 2014

Cetățenia (țara de origine)	Ocupați în câmpul muncii (%)	Persoane în căutarea unui loc de muncă (%)	Inactivi (%)	Total (v.a.)	Rata de șomaj(%)
Moldova	67,8 ↑	10,3 ↓	21,9 ↓	149.159	13,1 ↓
Alte țări din Europa de est	54,6	13,4 ↓	32,0 ↓	824.827	19,5 ↓
Total cetățeni necomunitari	56,7	12 ↓	31,3 ↓	2.707.189	17,4 ↓

Sursă: Studiul elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de RCFL ISTAT

Rata de șomaj a crescut, însă comunitatea înfruntă criza mai bine decât alți străini

Rata de șomaj pe cetățenie. Serie istorică 2007-2014

Sursă: Studiu elaborat de Italia Lavoro în baza datelor RCFL ISTAT

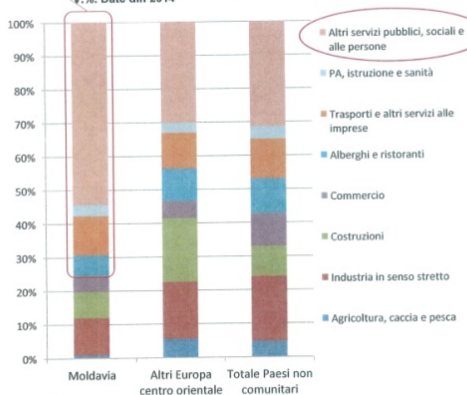
În ultimii 7 ani, **rata de șomaj a crescut semnificativ** atât pentru cetățenii italieni cât și pentru cetățenii necomunitari.

În 2014 pentru comunitatea moldovenească, această rată a atins **13,1%**, o valoare cu 1% mai înaltă decât cetățenii italieni, dar cu 4% mai mică pe total de cetățeni necomunitari.

Sectoarele ocupaționale: specializarea în servicii de asistență

80% din muncitorii moldoveni sunt angajați în sectorul terțiar (al serviciilor)

Ocupați (15 ani și mai mulți) pe cetățenie și sector de activitate economică.
V.%. Date din 2014

Prevalează ocuparea în sectorul **Serviciilor publice, sociale și în folosul persoanelor**, aici activând **54% din muncitorii moldoveni**: o valoare mai mare cu 25% în comparație cu muncitorii din alte țări din Europa centrală și de Est, sau per total de cetățeni necomunitari

Industria absoarbe circa 19% din manopera din Moldova, dintre care 11% în Industrie în sensul restrâns, iar 18% în construcție.

Sursă: Studiu elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de RCFL ISTAT

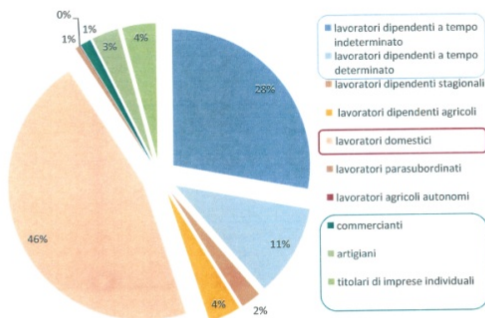
Modalitățile de desfășurare a muncii: prevalează muncă dependentă și casnică

În 2014 muncitorii moldoveni cu un raport de **muncă dependentă** au atins cifra de 49 de mii. Prevalează angajarea pe o perioadă indeterminată de timp (28%), urmată de angajarea pe o perioadă determinată de timp (11%).

Relevant pentru comunitatea în cauză este **munca casnică**, unde sunt angajați circa 50 mii de muncitori, care reprezintă 11% din muncitorii casnici necomunitari prezenți în Italia.

Munca independentă implică circa 9331 de muncitori: 4441 din ei sunt titulari de întreprinderi individuale.

Lavoratori appartenenti alla comunità di riferimento per tipologia di lavoro (%) Dati al 2014

Fonte: elaborazione Italia Lavoro su dati INPS - Coordinamento Generale Statistico Attoriale e Unioncamere-Infocamere, Movimprese

Întreprinzători moldoveni: o realitate minoritară, dar în creștere

Comunitatea moldovenească este a 13 după numărul de întreprinderi individuale.

Sunt de origine din Moldova **4.411** titulari de întreprinderi individuale, adică 1,3% din totalul întreprinderilor necomunitare prezente în Italia la 31 decembrie 2014.

Este vorba de un număr în creștere (+6,5% în perioada anilor 2013 și 2014), mai ales se mărește cota feminină în afaceri (+10%).

Titularii întreprinderilor individuale aparținând comunității de referință divizat pe criteriu de gen. Date la 31 decembrie 2013 și 2014 (v.a.)

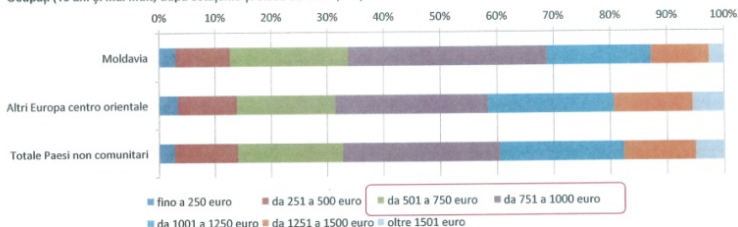
Sursă: Studiu elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de Unioncamere-Infocamere, Movimprese

Nivelul venitului: mai mic în comparație cu alți muncitori străini

56% din muncitorii moldoveni percep un venit total cuprins între 501 și 1000 euro pe lună. Clasa de venit care prevalează în comunitate este cuprinsă între 751 și 1000 euro, în care se încadrează circa 35% din muncitorii moldoveni.

Cota de muncitori cu un salariu mai mare de 1000 euro este de 31% printre moldoveni, iar per total de cetățeni necomunitari această cifră este de 39,5% și 41,6% printre muncitorii din alte state din Europa Centrală și de Est

Ocupați (15 ani și mai mult) după cetățenie și clasă de venit (v.%). Anul 2014

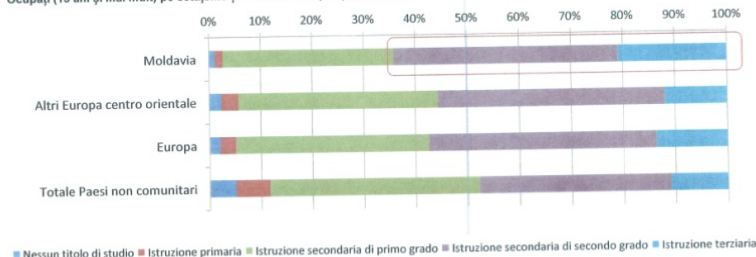
Sursă: Studiul elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de RCFL ISTAT

Nivelul de instruire: instruiți, de calificare superioară, muncă necalificată

Printre cetățenii moldoveni angajați în câmpul muncii în Italia prevalează un nivel de instruire medie-înaltă.

64% din ei au o pregătire secundară de gradul doi sau studii superioare, o valoare cu 16% mai mult decât per total pe cetățeni necomunitari.

Ocupați (15 ani și mai mult) pe cetățenie și titlu de studii (v.%). Anul 2014

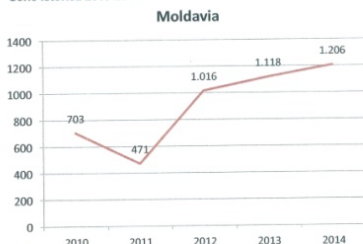
Sursă: Studiul elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de RCFL ISTAT

Căi de integrare: acordarea cetățeniei

Din 2010 și până în 2014 cetățeni moldoveni care au primit cetățenia italiană au atins cifra de 4514, adică 2% din cetățenii necomunitari (234.629).

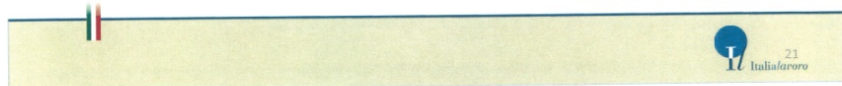
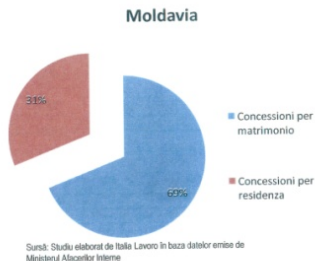
În 2014, cetățenia a fost acordată din motiv de căsătorie în 69% de cazuri și pe motiv de reședință restul 31%.

Acordarea cetățeniei pe motiv de reședință și căsătorie. (v.a. e %)
Serie istorică 2010-2014

Sursă: Studiul elaborat de Italia Lavoro în baza datelor emise de Ministerul Afacerilor Interne

Acordarea cetățeniei pe tipologie (v. %) Anul 2014

Integrazione Migranti

Vivere e Lavorare in Italia

MINISTERO DEL LAVORO E DELLE POLITICHE SOCIALI
MINISTERO DELL'INTERNO
MINISTERO DELL'ISTRUZIONE DELL'UNIVERSITÀ E DELLA RICERCA

[Home](#) [Chi siamo](#) [I Servizi](#) [Le Regioni](#) [Attualità](#) [Normativa](#) [Ricerche](#)

Home » Attualità » Il Punto

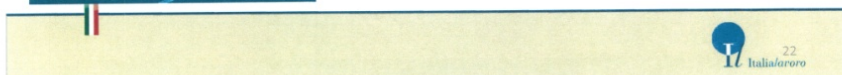
Il Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali presenta la terza edizione dei "Rapporti sulle evoluzioni delle principali comunità straniere presenti in Italia", elaborati da Italia Lavoro SpA nella qualità di Agenzia dello stesso Ministero.

THE MOLDOVAN COMMUNITY IN ITALY

Abstract of the Annual Report on the presence of immigrants – 2014

Raportul complet privind comunitatea este disponibilă pe site-ul
www.integrazionemigranti.gov.it

Preț: Moldova - 100 MDL / Italia - 5 EUR
Destinate Activităților Umanitare ale AssoMoldave
Saranno destinate alle attività Umanitarie di AssoMoldave